

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE

GENERALEN

Af samme Forfatter er tidligere udkommet

ELISE AHLEFELDT'S HISTORIE

1923

SKILDRINGER OG BILLEDER

1924

PRINS CARLS REJSE

1925

CHRISTIAN VI'S DATTER

1926

GENERALEN

I. BARNDOM OG UNGDOM

1927

GENERALEN

II. THEATERLEDEREN, FOREGANGSMANDEN, SOLDATEN

1928

GENERALEN

III. PRIVATMANDEN

1929

GENERALEN

IV. KIRKE- OG SKOLEPATRONEN

1930

GENERALEN

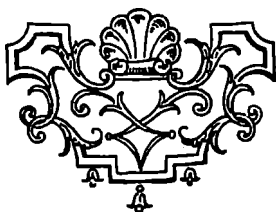
V. GODSADMINISTRATOREN, LANDBRUGEREN

1931

F. AHLEFELDT LAURVIG

GENERALEN

VI. LAURVIG

VILHELM TRYDES BOGHANDEL

KØBENHAVN - 1931

INDHOLD

	Side
Processen	1
Overtagelsen af det norske Gods	4
Laurvig under Danneskjolderne	9
Laurvig ved Generalens Tiltrædelse	16
Byen	22
Generalens Bolig	26
Savværket	31
Jernværket	34
Landbruget	37
Elvene	51
Salget af Laurvig	52
Olufsens Rejse til Laurvig	57
Breve og Dokumenter vedrørende Laurvig	76
»Gamle General«	165
Henvisninger	175
Navneregister	179

PROCESSEN

DA GENERALEN i 1805 skilte sig af med Laurvig, havde dette i Agershus Stift beliggende norske Grevskab kun været i hans Families Besiddelse i 20 Aar, idet det først var Aar 1785, at det efter en vidtløftig Proces tilfaldt Christian Ahlefeldt. I de tyve Aar havde det mægtigt store Gods med dets Skove, Savbrug, fiskerige Elve, Bjergværker, Gaarde, Købstaden Laurvig, de mange Kirker, de særlige Privilegier: Optrækning af Accise, Vrag- og Strandretten, Hals- og Haandsretten, Monopolet paa Tømmerudførselen, Retten til at udnævne samtlige Øvrigheds personer, Præsterne iberegnete, kun givet Besidderne Tab og Ærgrelser. Paa Papiret gav Grevskabeti Generalens Tid 25,000 Rigsdaler om Aaret i Indtægt. Ved Overtagelsen i 1785 var Grevskabet behæftet med en Gæld paa 300,000 Rigsdaler, og den nye Besidder maatte straks stifte en ny Gæld paa henved 200,000 Daler for overhovedet at kunne holde Laurvigs Industri gaaende. Denne Industri var ikke Smaating, Fritzø Jernværk sendte saaledes hvert Aar 60,000 Skippund Jern til Danmark, og mange hundrede Familier levede af Værkerne. Den nye Gæld blev dog ikke stiftet alene for at opretholde Virksomheden, men ogsaa for at Christian Ahlefeldt kunde købe det Allodialgods,

der ifølge Højesteretsdom var blevet tilkendt den sidste Danneskjold-Laurvigs to Døtre. Dette Allodialgods var det Christian Ahlefeldts Agt at faa lagt ind under Lenet, men Formaliteterne trak ud til efter Besidderens Død, og ved Generalens Tiltrædelse ansaa Administrationskommissionen det for formaalstjenligt at faa kongelig Bevilling paa Bortsalg af Allodialgodset. For at arrondere Besiddelsen købte Christian Ahlefeldt yderligere Gods, som han ligeledes ansøgte om at maatte »incorporere« under Grevskabet.

Om Retten til Laurvig, efter at Ulrik Frederik Gyldenløves sidste mandlige Descendent var død, stredes fire Personer, nemlig foruden Christian Ahlefeldt, der var en Sønesøn af Gyldenløves anden Datter, Hertug Frederik Christian af Augustenborg, Dattersøn af Ulrik Frederiks ældste Datter, Grev Georg Carl af Leiningen-Westerburg, Søn af den norske Statholders yngste Datter og Baronesse Anna Sophie Bülow, der var Datter af den sidst afdøde Besidder, Grev Christian Conrad Danneskjold-Laurvig. Grev Leiningen havde saa megen juridisk Sans, at han kun forlangte Godkendelse af »eventuel Arveret«. Dette Krav blev da ogsaa anerkendt af Domstolene, medens Hertugen af Augustenborgs blev pure afvist. Baronesse Bülows Arvekrav var paa Forhaand udelukkede, idet Gyldenløves oprindelige Testament af 1671, der gjorde Arveretten til Laurvig agnatisk-cognatisk, var blevet ændret ved Extensionspatentet af 1692, ifølge hvilket Arvefølgen blev indskrænket til Gyldenløves Døtre efter deres Alder og til Døtrenes mandlige Descendens. Christian Ahlefeldts Bedstemoder, Ulrikke Antoinette, var Gyldenløves Datter i hans tredie Ægteskab med Antoinette Augusta af Aldenburg, Datter af den sidste Greve af Oldenborgs uægte Søn, Grev Anton

af Aldenburg. Foruden Carl Ahlefeldts Ægteskab var der i Aarenes Løb indgaaet adskillige Forbindelser mellem Ahlefeldterne og Dannelskjolderne, baade den anden og tredie Besidder af Laurvig vare gifte med Ahlefeldter. Baronesse Bülow var udgaaet af Grev Laurvigs Ægteskab med Dorthea Sophie Holstein, der havde været Hofdame hos Dronning Anna Sophie, medens denne levede som Enke paa Klausholm. Anna Sophie havde arrangeret Partiet mellem sin Nièce og Laurvig, der nødig vilde bide i det sure Æble, men Dronningens Løfte om at efterlade dem 50,000 Daler, ifald de indgik Ægteskab, fik ham til det.

Den indviklede Proces blev ført op til Højesteret og var Genstand for megen Uenighed indenfor Domstolene, saaledes erklærede flere af Højsteretsassessorerne Augustenborgeren for rette Arving at være, men Flertallet af Stemmerne samlede sig dog om Christian Ahlefeldt. Ifald hans Slægt uddøde, skulde Laurvig overgaa til Familien Leiningen-Westerburg. Alt Allodialgodset tilfaldt Baronesse Bülow og hendes yngre Søster, Grevinde Juliane Marie Holck, Caroline Mathildes tidligere Yndlingshofdame.

Processen vakte stor Opsigt i Datiden og fremkaldte en hel juridisk Litteratur. P. Kofod-Ancher skrev en Pièce, »Oplysninger betreffende Lensfølgen i Grevskabet Laurvig«; den bekendte Retslærde var vel nok den nærmeste til at udtale sig, idet han var Medlem af den Kommission, der skulde undersøge Sagen og dømme i den. Det var Hertugen af Augustenborg, der havde faaet Ancher ind i Kommissionen, og Augustenborgeren havde for saa vidt grebet heldigt, idet Ancher erklærede Hertugen for den arveberettigede. Dette Mindretals-Votum blev underkendt af Høje-

steret. Den af Ancher udgivne Pièce, der forsvarede hans Votum, blev skarpt kritiseret af den her i denne Bog saa ofte omtalte Uldall.

OVERTAGELSEN AF DET NORSKE GODS

Et Aar efter at have tiltraadt Arven begav Christian Ahlefeldt sig op til Laurvig for at sætte sig personlig ind i Sagerne. Den nye Besidder fik hurtig Indtrykket af, at det hele var en forgyldt Elendighed, Uorden og Forfald paa alle Omraader. Noget af det første, han foretog sig, var at sætte Funktionærernes Lønninger ned. Af Funktionærer var der over 30, Godsinspektøren, Byfogeden i Laurvig By, Amtsforvalteren, ogsaa kaldet Grevskabs-Forvalteren, og Overførsteren stod paa samme Trin af Rangstigen, efter dem fulgte Godsforvalteren og Bestyrerne for Bjergværkerne og Savbrugene, disse rangerede med Grevskabets særlige Prokurator og med Revisor over Godsregnskaberne. Godsinspektøren var tillige Overbirkedommer, hvilket gav ham Ret til en Del af Indtægten af Laurvig Bys Accise, hans Indtægter var, Sportler og gratis Logi iberegnet, 1350 Rigsdaler om Aaret. Medens en Del af Godsinspektørens Indkomster var fast Løn, lønnedes Byfogeden udelukkende med Sportler. Byfogeden var tillige Politimester i Laurvig By, Sandefjord og Langestrand. Amtsforvalterens faste Løn havde Christian Ahlefeldt nedsat til 300 Rigsdaler, men Indtægterne kom dog til at svare til Godsinspektørens og Byfogedens, Pengene indkom paa de forskelligste Maader, saaledes ansattes officielt en Del af Amtsforvalterens Løn som stammende fra Gaver skænkede af Bønderne, det var Naturalier, som Kød, Smør, Brændsel; en god Indtægt havde Amtsforvalteren i de indkommende Bøder, blandt

LAURVIG

andet for Slagsmaal. Foruden Overførsteren var der ansat fire Skovridere til at administrere det mægtige Skovdistrikt.

Overførsterens Løn bestod hovedsagelig i Indtægterne af en Gaard, der var knyttet til Embedet, og hvortil der hørte et stort Jordbrug. Bjergværks- og Savværksbestyrerens Løn var betydelig mindre.

Medlemmerne af den højt ansete norske Slægt Fabricius havde gentagne Gange siddet inde med Byfoged- og Godsinspektørembederne i Laurvig; da Christian Ahlefeldt tiltraadte Grevskabet, var saaledes Frederik Ludvig Fabricius Godsinspektør, en Stilling han havde taget i Arv efter sin Fader. Af Brevvekslingen mellem Christian Ahlefeldt og Fabricius faar man det Indtryk, at Generalens Fader har sat Pris paa Godsinspektøren, Brevene ere da ogsaa stærkt personlig prægede. Christian Ahlefeldts Breve tyder paa, at han ønsker at følge med i Administrationen indtil de mindste Enkeltheder, en Tanke, der har været vanskelig at gennemføre i Betragtning af den lange Afstand mellem Laurvig og Langeland. Forbindelsen med Slægten Fabricius fortsattes af Generalen, der kaldede Frederik Fabricius' Søn til Sognepræst i Tranekær.

Christian Ahlefeldt var ikke heldig i Valget af Fabricius' Efterfølger, Niels Brinck Bentz, som Generalen maatte afskedige allerede Aaret efter sin Tiltrædelse af Grevskabet, idet det viste sig, at Bentz havde gjort sig skyldig i omfattende Bedragerier. Det er betegnende for Generalens underlige Blanding af Godmodighed og Tilbøjelighed til at lade Tingene gaa efter bedste Beskub, at han senere overdrog Kæltringen det høje Embede som Overauditør. I Stedet for Bentz ansatte Generalen Overretsprokurator i Christiania Henrik Bull.

De sidste Danneskjold-Laurvigske Embedsbesættelser havde været af den Art, at det blev ganske nødvendigt for Christian Ahlefeldt at røre op i dem. Som Amtsforvalter og Auditor havde Christian Conrad Danneskjold saaledes ansat to meget anløbne Personer, der ikke havde andre Kvalifikationer til deres betydningsfulde Embeder end den, at de havde spillet Leporellos Rolle, da Greven indledede sit Forhold til Fru Løvenskiold. Ikke at tale om den frække svenske Eventyrer Carl Ingmann, der blev en Slags Finansminister hos Greven, og som saadan flaaede ham efter Evne. Det værste ved det hele var, at Ingmann senere viste sig at være svensk Spion, og at hans egentlige Mission var at skabe Tilhængere for en Forening mellem Norge og Sverig, noget Gustav den Tredie i lang Tid arbejdede paa. Næppe havde Grev Laurvig lukket sine Øjne, før Carl Ingmann, der havde antaget det mere klingende Navn Manderfeldt, ægtede Fru Løvenskiold, der havde været Galanen behjælpelig med at udplyndre sin Elsker. Det værdige Par havde skrabet saa meget sammen, at det kunde leve stort og flot af sit Rov. Parret bosatte sig i København efter at have vundet en Proces, som Christian Conrads to Døtre havde anlagt imod dem for at faa noget af Rovet tilbage. Til Trods for at Manderfeldt var Gustav den Tredies Agent, lykkedes det ham i den Grad at gaa den danske Regering under Øjnene, at Regeringen ansatte ham som en Slags Spion, der skulde skaffe Oplysninger fra Sverig, ja der var endog Tale om at betro ham en Gesandtpost. Da Parret rejste fra Norge, solgte det Allodialejendommen »Rolighed«, som Grev Laurvig havde beboet i sine sidste Leveaar, og som det havde faaet Fingre i, til Generalens Fader.

Det blev umuligt for de tvende Ahlcsfeldter, i den korte Tid de sad inde med Laurvig, at rense den Augiasstald, som det norske Grevskab i Virkeligheden var. I Generalens Tid blev der rodet op i adskilligt, den af Staten indsatte Administrationskommission for Grevskaberne Laurvig og Langeland gik saaledes grundigt til Bunds i en Sag, hvor det drejede sig om adskilligt værre Ting end Slendrian. En Funktionær i en meget betroet Stilling, Forvalter ved Fritzø Jernværk Elliger, blev grebet i alvorlige Besvigelser, og ved nærmere Undersøgelse viste det sig, at Forvalteren rent bortset fra sit Underslæb havde bestyret sit Embede slet og forsømmeligt. Sagen bidrog ikke til at kaste nogen Nimbus over Grevskabets øverste Funktionær, Godsinspektør Bull, der tværtimod havde vist sig pligtforsømmende og langtfra ført det af hans Stilling krævede Tilsyn med Ledelsen af det store Jernværk.

Sagen Elliger gav Stødet til, at Administrationskommissionens Formand Enevold Falsen rejste op til Laurvig, med Fuldmagt til at handle efter eget Tykke paa Kommissionens Vegne. Enevold Falsen var som ingen anden skikket til dette Hverv, idet han kendte de norske Forhold ud og ind og betragtede sig selv mere som Nordmand end som Dansk. Angaaende den planlagte Rejse skrev Falsen følgende til Generalen:

Højvelbaarne Hr. Greve.

Ved Grevens sidste Nærværelse i Kommissionen behagede det Dem at give os Løfte om fra den Tid afsenest om 9 Uger at vilde komme her tilbage. Vi kunne ikke længere tilbageholde at yttre overfor Ds. Hvhhd., at vi med Længsel see dette Løftes Opfyldelse imøde, deels fordie Ansøg-

ningen om det bevidste Laan, hvorpaa Accorderne med Creditorerne beroer, ikke før med grundet Formodning om det attraaede Udfald vil kunne bringes i Gang, deels fordi jeg, Assessor Falsen, har besluttet paa Kommissionens Vegne at reise til Laurvig enten sidst i tilkommende Junii eller allerførst i næst anstundende Julii Maaned. Jeg rejser til Laurvig saavel for der at overvære Auctionen over Saugbrugets Bortforpagtning og Allodial Godset, som for, saavidt mueligt, at komme i Erfaring om Sammenhængen med de sig under Værkernes Drivt indsnegne Uordener, om hvilke vores Skrivelse vil have givet Ds. Hvbhd. en vistnok ikke behagelig Underretning. Jeg vil søge om de bedste Midler til at remedere og forebygge disse og lignende Afbigelseser for Eftertiden, saavel i denne Anledning, som i mange flere Henseender, hvilke det her vilde blive altfor vidtløftigt at opregne. Det er Kommissionen vigtigt i Forvejen at kunne overlægge med Greven og bestemme de bedste Planer for vor Fremgangsmaade og Beslutninger, som ikke kunde vorde Følge, uden at en Sammenkomst, i Revisors Nærværelse, og en bestemt Udsigt over Grevskabet Laurvigs Forfatning kan erholdes. Vi anmode derfor Greven saafremt det er Dem mueligt, at ville bæere Kommissionen med Deres Nærværelse, og det saa betimeligen forinden min, Assessor Falsens Afreise, at vi i Samfund med Hr. Greven behørigen kunde rygte saavel de vigtige Anliggender, der angaa Laanet og Accorderne og om hvilke vi ønske in pleno at kunne deliberere, som hvad der betræffer de Laurvigske Affairer og in specie udgør Gjenstanden for min Reise, og vi ville i henseende dette vort Ønske forvente Ds. Hvbhds. Svar og nærmere

ULRIKKE ANTOINETTE AULEFELDT
F. DANNEKJOLD LAURVIG

Bestemmelse Jeg er med sandt Venskab og Hengivenhed Grevens ærbødige Tjener

30. Maj 1797.

FALSEN.

En anden ubehagelig og indviklet Sag havde Generalen med Amtsforvalteren i Laurvig, Kancelliraad Schwingel, der var blevet beskyldt for Underslæb. Generalen var oprindelig overbevist om Amtsforvalterens Brøde, derimod holdt baade Godsinspektør Bentz og dennes Efterfølger Bull med Schwingel. Rettens Gang var langsom i de Tider, og da Rentekammeret var af en anden Mening end de tvende Godsinspektører, trak det længe ud. Sagen endte paa den Maade, at Kancelliraaden blev belønnet med Gagetillæg.

For at kunne forstaa hvad Generalen gik ind til ved Overtagelsen af det norske Gods, maa vi foretage et Skridt tilbage i Tiden.

LAURVIG UNDER DANNEKJOLDERNE

Grevskabet var under den sidste Besidder af Ulrik Frederik Gyldenløves mandlige Descendens, Christian Conrad Danneskjold, blevet sat under Administration af Staten. Med Undtagelse af 5000 Daler om Aaret til Greven selv og 1500 til hver af hans tvende Døtre, skulde Laurvigs Indtægter anvendes til Dækning af Besidderens mægtige Gæld. Blandt de mange forskelligartede Ydelser, der af Staten var paalagt Grevskabet Laurvig, var ogsaa 200 Daler om Aaret til Christian Conrads gamle Elskerinde, Skuespillerinden Jomfru Rose. Administratorerne af Laurvig var ingen ringere end Statholderen i Norge Jacob Benzon og Justitsraad Stockflet. Valget af Benzon maa

siges at have været behændigt, eftersom Statholderen, der var landskendt for sin Gerrighed og Evne til at skrabe Penge og Jordegods sammen, formentlig ogsaa vilde gøre disse to Egenskaber frugtbringende overfor Laurvig. Benzon, den tidligere Overpræsident i København, var ikke Nordmand, men han satte sig hurtigt ind i de norske Forhold og blev meget afholdt af Nordmændene. Stockflet var Byfoged i Frederikshald, ved Siden heraf optraadte han som Digter. Da Statholderen blev ked af sit Administratorhverv, udnævntes Stockflet til Trods for sit ikke ganske uplettede Rygte til den øverste indenfor Laurvigs Styrelse, og Regeringen adjungerede ham et Medlem af den bekendte norske Slægt Anker, samt norsk Generalauditør Johan Lengnick, Ejeren af Godset Ullevold, som han havde erhvervet ved Giftermaal med en af Christianias rigeste Arvinger, Sara Marie Plade. Ullevold laa tæt ved Christiania og var berømt for sin storslaaede Park.

Ansvar for det norske Grevskabs Ødelæggelse kan ikke alene lægges paa den letsindige Christian Conrads Ødselhed, under hans nærmeste Forgængere var Ødelæggelsesværket allerede i fuld Gang. Frederik Ludvig, Christian Conrads ældre Broder og nærmeste Forgænger, havde ærligt og redeligt bestræbt sig for at bringe Orden i de laurvigske Affærer, men det gik ham som Faderen Ferdinand Anton og Bedstefaderen Ulrik Frederik Gyldenløve, de kunde med al deres personlige Flid ikke lede det fjerne Laurvig fra deres Skrivebord i København, og Funktionærerne skaltede og valtede med det hele, snød og bedrog. Bedst lykkedes det Frederik Ludvig at holde sin Hånd over de norske Bøgeskove, hvorfra Faderen og Farfaderen havde ladet transportere Brænde ned til Danmark til deres

personlige Brug, den nye Besidder ophørte med denne Trafik, og Skovene syntes efter hans Tid at være det, der trivedes bedst. Lidt inkonsekvent synes det, i Betragtning af Grev Frederik Ludvigs økonomiske Grundsætninger, at han lod opføre et kostbart Orangeri i den Have, der hørte til Residensen i Laurvig, og saa kom han oven i Købet kun en Gang i sit Liv til sit norske Gods, thi baade han og hans hele Slægt betragtede det nærmest som en Straf at skulle rejse til Laurvig: Da Frederik den Femte i Anledning af Jomfru Roses Bortførelse forviste sin Slægtning til Laurvig, bad Danneskjold efter nogen Tids Forløb Kongen om Tilladelse til at ombytte sit Ophold i det norske Grevskab med Internering i en dansk Straffeanstalt. Betydning for vor Bogs Hovedperson fik det, at Frederik Ludvig byggede Hospitalet i Laurvig, for der var det, at Generalen installerede de nye af ham oprettede Skoler. Dronning Anna Sophie havde for at glæde sin Svoger, den afdøde Grev Laurvig, skænket 4000 Daler til Oprettelse af et Hospital, Dronningens Søstersøn Frederik Ludvig lagde dertil andre 4000 Daler, og for den samlede Sum rejste sig det Hospital, der staar endnu den Dag i Dag.

Grev Frederik Ludvig viste ganske som Faderen og Bedstefaderen den største Samvittighedsfuldhed overfor Grevskabet, men Funktionærerne ødelagde hans Bestræbelser. Med Undtagelse af Christian Conrad, der af Eftertiden er blevet betragtet som det sorte Faar i Familien, var Laurvigerne husholderiske. Et andet Kendetegn paa Slægten var dens Bondevenlighed, en Venlighed, der mentes at gaa noget ud over de andre Stænder, særlig betegnende i saa Henseende var Ferdinand Antons Oprettelse af Provianthuset i Laurvig, en Institution, man med et moderne Ud-

tryk vilde kalde kommunistisk, og som Borgerne i Laurvig paastod var en Afskaffelse af den private Handel, Grev Laurvig hævdede imidlertid, at ved Provianthuset skulde de Handlende i Laurvig forhindres i at udnytte hans Bønder og Arbejdere, hvad de var begyndt paa, en formelig Aager havde kunnet paavises ved flere Lejligheder. Det var ordnet saaledes, at Arbejderne fik en Del af deres Løn udbetalt i Varer af Provianthuset. Provianthuset voksede med Aarene i Betydning og etablerede blandt andet en betydelig Tuskhandel, ogsaa med Udlandet; det ejendommeligeste ved det hele var vel nok, at Institutionen saa godt som ikke benyttede sig af Penge. Da Englænderne under Napoleonskrigene hindrede Tilførsler til Norge, herskede der stor Nød i Landet. Provianthuset blev nu overmaade populært, da Generalen havde fyldt det med Fødevarer af alle Slags, mest dog Brødkorn, Mel og Gryn. Et af Grevskabets mange Privilegier var Toldfrihed paa forskellige Fødevarer, og det kom Generalen til Gode nu, hvor det drejede sig om større Forsyninger.

Noget Laurviggreverne alle var enige om, var en ivrig Fastholden ved de Privilegier, der var tilstaaet dem, og der blev da heller ikke gjort synderlige Indgreb i disse, i Modsætning til hvad Tilfældet var i Danmark. Selv Christian Conrad, der i Virkeligheden var sat fra Bestillingen, det var Administrationskommissionen, der styrede, holdt med Hænder og Fødder paa Privilegierne. Administrationen respekterede disse Privilegier og tog udadtil det videstgaaende Hensyn til Grev Laurvig, der saaledes vedblev med at udnævne den store Stab af Embedsmænd, der virkede indenfor Grevskabets Grænser, men det økonomiske fik han intet som helst med at gøre,

CHRISTIAN CONRAD DANNEBERG LAURVIG

og alle Godsets Funktionærer modtog Ordre af Kommissionen og ikke af Greven. Det var derfor anerkendelsesværdigt, at Christian Conrad ligesom sine Forgængere paa alle Punkter vilde følge med i Ledelsen af Laurvig, saaledes blev alle tjenstlige Skrivelser forelagt Greven, der ogsaa fik Rapport af Godsinspektøren angaaende Virksomheden, men baade det ene og det andet blev kun meddelt pro forma. Nogen Bestemmelse med Hensyn til Driften af Jorderne, Skovene og Bjergværkerne kunde den sidste Danneskjold-Laurvig ikke tage, og det maa have været saa meget bitrere for ham, som han var den eneste af Besidderne, der kom til at bo længere Tid paa det norske Gods. Hvad der sikkert ogsaa pinte Bondevennen Christian Conrad, var, at han rolig maatte se paa, at ikke blot Administrationen, men ogsaa Grevskabets Funktionærer, Sagførere, Handlende, for ilde frem mod Laurvigs Bønder, Godsbestyrelsen udsugede dem, Juristerne og Købmændene snød dem. Christian Conrad selv blev af den offentlige Mening gjort ansvarlig for de daarlige Forhold, men den store Folkeyndest, hans Bedstefader Ulrik Frederik Gyldenløve havde været Genstand for, mens han var Statholder i Norge, kom Sønnesønnen til Gode og hindrede altfor kraftige Udbrud af Misfornøjelse. Det, der havde skabt Gyldenløves Yndest, var foruden hans eminente Dygtighed som Embedsmand, hans ihærdige Arbejde for Nedbringelsen af de norske Skatter, hans Bestræbelser for at gennemtvinge, at de norske Indkomster udelukkende anvendtes iselve Landet og ikke i Danmark, Indførelsen af den norske Overret og først og sidst hans Bestræbelser for at beskytte de norske Bønder mod Overgreb fra den store Godsejer- og Proprietærklasse, der

opstod ved Salget af Krongodset, det var Gyldenløve, der stod bag ved de dertil sigtende kongelige Forordninger af 1683 og 84. Ved Salget af Krongodserne lykkedes det ogsaa Gyldenløve at skabe en stor Mængde Selvejer-Bøndergaard, desuden sørgede han for, at en betydelig Del af det øvrige norske Bøndergods overgik fra Fæste til Selveje.

Det var en lang Aarrække, Grev Christian Conrad Laurvig levede i det fjerne Grevskab. Han havde maattet bide i dets sure Æble og flytte derop nogle Aar. efter at Forvisningsdekretet var blevet hævet, da ogsaa hans Godser udenfor Norge var sat under Administration, og han mente at kunne leve billigere deroppe, desuden var det ham behageligt at trække sig tilbage fra sin tidligere Skueplads, han var blevet afskediget fra sin Stilling indenfor Marinen, og han var faldet i Unaade ved Hoffet. De sidste 13 Aar af sit Liv tilbragte han uafbrudt i Laurvig. En Trøst fandt Grev Laurvig i de ovenomtalte Privilegier. Det smigrede ham, at hans Grevskab havde Privilegier, som ingen danske Majorater havde Mage til, ingen anden Godsejer kunde udnævne en saadan Stab af gejstlige og verdslige Embedsmænd, ingen havde saa vidtstrakte Skatte- og Tienderettigheder, dertil kom Hals- og Haandsret, og Sagefaldsretten. Den sidstnævnte Rettighed kunde have givet Besidderen gode Indtægter gennem de ham tilfaldende Bøder, Hovedparten af Datidens Straffe bestod i Bøder, men Pengene forsvandt som Regel i Juristernes Lommer. Laurviggrevernes Hals- og Haandsret var adskilligt videregaaende, end den Adelen i Danmark og Hertugdømmerne tillagte, idet den ikke alene gjaldt Bønderne og de Personer, der var i Besiddernes Tjeneste, men alle Indvaanerne i det

store Grevskab, Laurvig Bys Borgere inclusive. Endnu et Privilegium skal nævnes, nemlig Forkøbsretten til alt Tømmeret, der blev transporteret ned ad Laagen. Alt dette bevirkede, at Laurviggreverne kunde betragtes som en Slags uafhængige Suveræner. For ligesom at markere Suverænitetetsforholdet havde Frederik den Tredie givet sin Søn nogle rent udvendige Prærogativer, der skulde kaste Glans over Slægten, nemlig Retten til at føre Splitflag og til at bruge de røde kongelige Livreer, det kan endnu tilføjes, at Nordmændene talte om »Hoffet i Laurvig«, ganske som man i Danmark talte om »Hoffet i København«.

Det Grevskab, som den sidste Danneskjold-Laurvig efterlod sin Slægtning Christian Ahlefeldt, var som allerede nævnt i en meget maadelig Forfatning, i den elvte Time kom der en ubehagelig Overtaskelse, det viste sig, at Danneskjold-Laurvigs ovenomtalte Elskerinde, den bekendte Jernværksejer Herman Løvenskjolds fraskilte Hustru, havde Prioriteter og Obligationer i adskilligt af det laurvigske Gods, og det maatte altsammen udbetales, en Del af Udgiften kom dog til at hvile paa Grev Christian Conrads Døtre, der imidlertid anlagde Sag for at slippe for Udbetalingen, under Henvisning til, at deres Faders Liv havde været »yderst uanstændigt og uartigt«, men det hjalp ikke noget, Arvingerne maatte punge ud. Christian Ahlefeldt havde søgt at forhindre denne Proces, dels af praktiske Grunde, da han ikke troede, der vilde komme noget ud af den, dels af en Art Finfølelse, han var den Afdødes Arving og desuden hans nære Slægtning, idet Christian Conrads Hustru Dorothea Sophia Holstein var en Søster til Christian Ahlefeldts Moder. Et smukkere Eftermæle end det Døtrene gav ham, fik Laurvig af den norske Handelsfyrste Bernt Anker,

der i sin Mindetale i Frimurerlogen i Christiania priste den Afdøde som en af sin Samtids bedste Mænd, de smigrende Ord var i den Grad overdrevne, at de fik den modsatte Virkning af den tilsigtede. Men Anker havde ogsaa den samme Tilbøjelighed som hans Ven General Ahlefeldt til at benytte kraftige Udtryk. Paa et enkelt Punkt skød Ankers Ros ikke over Maalet: Christian Conrad Danneskjold havde for at bøde paa sit lidet opbyggelige Levned altid vist Interesse overfor Kirken, og til Trods for sine permanente Pengevanskeligheder hyppigt doteret de laurvigske Kirker, paa det Punkt slægtede Generalen ham paa. Frederik Ahlefeldt forbandt en høj Grad af Umoralitet med en levende Interesse og Gavnildhed overfor Kirken.

LAURVIG VED GENERALENS TILTRÆDELSE

Det var et stort Tab for Generalen ved hans Overtagelse af Laurvig, at Godsinspektør Fabricius var gaaet bort, han var ikke alene en dygtig, flittig og samvittighedsfuld Mand, men ogsaa en Mand, der var Generalen personlig sympatisk. Efterfølgeren Bentz viste sig hurtigt at være en Kjæltring, og Bull kunde paa langt nær ikke staa Maal med Fabricius i Dygtighed og Flid. Frederik Ludvig Fabricius og hans Fader, Forgængeren i Stillingen, var saa godt som de eneste af Laurvigs Funktionærer, der havde været deres Herskab hengivne og udfyldt deres Plads paa en tilfredsstillende Maade. Generalen lærte Fabricius nærmere at kende, da han vendte tilbage fra Felttoget mod Sverig, og en Tid opholdt sig hos Bernt Anker i Christiania. Anker, der var Kender, havde selv Øje for Fabricius' store Dygtighed, og da Christian Ahle-

DORTHEA SOPHIE DANNESKJOLD LAURVIG
F. HOLSTEIN

feldt havde overdraget sin Søn at inspicere Laurvig og give ham Rapport om, hvad han saa, raadede Anker Arvingen til alene at henholde sig til Fabricius. Men Laurvig var gennem Generationer blevet i den Grad vanrøgtet, at end ikke en Dygtighed som Fabricius kunde udrette stort, dertil kom, at Fabricius, i den lange Tid Grevskabet var under Administration, havde at parere Ordre fra Administrationskommissionen. Efter Ankers Raad havde Danneskjold-Laurvig ogsaa holdt sig til Godsinspektøren, gennem hvem alt hans Samkvem med Kommissionen fandt Sted. Danneskjold havde staaet i det samme venskabelige Forhold til Fabricius, som Christian Ahlefeldt senere kom til at staa i. Hvad der ikke mindst paavirkede Generalen til Fordel for Fabricius, var dennes litterære Dannelse, dette kom ogsaa Godsinspektørens meget dannede unge Søn til Gode, da Generalen senere kaldede ham til Sognepræst i Tranekær.

I Udstrækning var Laurvig større end noget andet Grevskab i de forenede Riger, dengang da Generalen overtog det. Ulrik Frederik Gyldenløve havde skrabet dygtigt til sig, da han oprettede Grevskabet, hvis Grundstamme ved Oprettelsen bestod af de store Godser Fritsø, Brunlag og Halsen. Til Fritsø hørte Jernværket og den Grund, paa hvilken Købstaden Laurvig laa. Ikke mindre vigtige vare Savværkerne, hvilke Laurvig By skyldte sin Oprindelse, idet de Arbejdere, der blev tilkaldte til at arbejde ved de nyoprettede Savværker, fik Huse i de mægtige Skoves Udkanter, og alt eftersom Virksomheden voksede, udviklede Byen sig. Inden Gyldenløves Tid var Laurvig Ladeplads for Tønsberg, den nye Besidder fik Christian den Femte til at give Laurvig Købstadsrettigheder, og nu oprandt en Glanstid for den nye Købstad, der takket været Trælast-

handelen, Skibsfart og Skibsbyggeri i Løbet af ganske kort Tid oversløj Tønsberg. Byens Vækst skyldtes Gyldenløves rige Initiativ, det mægtige Opsving, han gav baade Skovdriften og Metalproduktionen. Dertil kom, at Gyldenløve, der i høj Grad var gennemtrængt af den nye Enevældes Syn paa Vigtigheden af at fremme Borgerstandens Trivsel, af al Magt søgte at skabe et egentligt Borgerskab i Laurvig. Af stor Betydning blev det naturligvis, at Laurvig, der hidtil havde staaet under Tønsbergs Øvrighed, nu fik sine egne af Gyldenløve indsatte Embedsmænd. Laurvig voksede i Gyldenløves Tid fra 100 Indbyggere til op mod 1000, og samtidig var der opstaaet en i Forhold til Byens Størrelse betydelig Købmandsstand. Med Hensyn til Besiddernes Ret til at »udnævne al Byens Øvrighed«, som det hed i den kongelige Forordning, var der Analogi med Generalens Kaldsret til de langelandske Præsteembeder, der hørte kongelig Confirmation til, men denne udeblev aldrig og betragtedes i Generalens Tid som en ren og skær Formalitet, Generalen kunde vælge hvem han vilde, og han kunde endog bestemme, hvor mange Øvrighedspersoner der var Brug for. Besidderne af Laurvig lønnede selv Embedsmændene. Da Laurvig blev gjort til Købstad, fik den sin egen Styrelse, men i Modsætning til Norges andre Byer, der selv valgte deres Byraad, udnævnte Laurviggreverne Raadets Medlemmer, der blev lønnede af Besidderne gennem Accisen. Den af Greverne udnævnte Byfoged i Laurvig fældede Domme i første Instans, Dommene førtes videre for Byraadets Forum, hvorfra de kunde appelleres til Overretten i Christiania. Naar der var meget vigtige Sager paa Dagsordenen, sammenkaldte Byraadet alle Byens Borgere, der vel at mærke ikke gav Møde gennem Repræsen-

tanter, men in pleno, og Forholdet var saa demokratisk, at baade Arbejdere og Fiskere mødte op; nogen større Betydning har disse Folkemøder ikke haft, de sammenkaldtes især, naar kongelige Forordninger af almen Interesse skulde kundgøres. Praktisk Betydning havde det dog, at alle Byens Borgere, baade store og smaa, gennem direkte Valgaf Ligningsmyndighederne fik et Ord med i Laget vedrørende de offentlige Afgifter. I Generalens Besiddertid var Borgernes Interesse for Møderne noget afstumpet, men Borgerne vaagede dog nøje over deres Ret til at vælge Ligningsmændene. I Generalens Tid var Rettergangsformerne ogsaa blevet reformerede, idet Godsinspektøren nu tillige var Birkedommer, og Byfogedens Domme appelleredes til ham, hvorfra de indankedes til Højesteret i København, og ikke som hidtil til Christiania Overret. Byraadet var i Mellemtiden blevet ophævet, og medens Godsinspektøren havde overtaget dets Domsmyndighed, havde Byfogeden dets løbende Forretninger at besørge. Kort Tid efter Generalens Tiltrædelse oprettedes en Institution, der havde Navn af »De eligerede Mænd«, den bestod af fire Medlemmer og var en Slags Magistrat. Foruden de af Godsinspektøren og Byfogeden repræsenterede Domstole, var der en af Kongen udnævnt Kommissionsdomstol, der skulde dømme mellem Greven og hans Embedsmænd og mellem Embedsmændene indbyrdes, men atter her møder vi Besiddernes store Magtfuldkommenhed, idet Generalen havde Instillingsret med Hensyn til Kommissionens Medlemmer, og Kongen rettede sig naturligvis efter Indstillingerne. Ved Siden af disse Institutioner var der et meget demokratisk, af Ferdinand Anton Laurvig oprettet Raad, bestaaende af Repræsentanter, valgt af Grevskabets Funktionærer og Arbejdere.

Meget betydelige »Herligheder« var knyttede til Elvene, navnlig naturligvis til Laagen. I Tidernes Morgen havde Bønderne langs Laagen haft en god Fortjeneste ved at drive Tømmer ned ad Elvene og sælge det til udenlandske Opkøbere, Gyldenløve fik Forkøbsret til alt det Tømmer, der drev igennem hans Godser, baade det og Laksefangsten blev gode Indtægtskilder. Ogsaa Farriselven var af Vigtighed, særlig benyttedes Strømmen i denne Flod som Drivkraft til adskillige af Savværkerne og anden Fabriksvirksomhed.

Grevskabets Beliggenhed ved Stranden var med til at præge Godset, idet der langs med Kysten boede talrige Fiskere, der ved Siden af Fiskeriet ogsaa drev ganske smaa Jordbrug, som de havde fæstet af Grevskabet.

Salget af de norske Krongodser benyttede den driftige Statholder i høj Grad til at mele sin egen Kage. Han havde været vant til, at hans Fader Kong Frederik den Tredie føjede ham i hans Ønsker, og Christian den Femte, der holdt meget af sin Halvbroder, viste sig ligesaa føjelig. Af Kronens Hovedgaarde erhvervede Gyldenløve Melau, Manvig og Eidsten. Ikke mindre end 190 Bøndergaarde af det hidtilværende Krongods fik Gyldenløve lagt ind under Laurvig, Fremgangsmaaden var den ikke ualmindelige i hine Tider: Kongen var som Følge af den skaanske Krig kommet i Pengevanskeligheder, Statholderen forstrakte ham med Penge, og som Sikkerhed udlagdes de omtalte Gaarde, der naturligvis aldrig blev indfriede. Paa en mindre legitim Maade erhvervede Gyldenløve en Del tidligere Krongods, der var blevet solgt: Ved en formelig Expropriation, som Christian den Femte betegnede

LAURVIG

med det euphemistiske Udtryk, Indløsning, blev en Del af dette Gods lagt ind under Laurvig. Paa samme Maade erhvervede Statholderen Jernværket i Brunlanes.

En meget betydelig Udvidelse af Godsomraadet bragte Griffenfelds Fald »Norges Vicekonge«, som Gyldenløve populært kaldtes. Griffenfeld havde købt en Del Kron-gods oppe i Norge og af det oprettet Grevskabet Tønsberg, der for en stor Del bestod af de Kirkeejendomme, Kongen havde exproprieret ved Reformationens Indførelse, dertil kom Sehejms Kongsgaard og den betydelige Købstad Tønsberg. Med Oprettelsen af dette norske Grevskab erhvervede Griffenfeld Stillingen som Amtmand over Tønsberg Amt. I 1676, efter Griffenfelds Domfældelse, blev Grevskabet beslaglagt af Kronen og derefter overdraget til Gyldenløve. TønsbergBy og dens Ladeplads, Holmestrand, fulgte dog ikke med Overdragelsen.

Da det hele var samlet og organiseret, benyttede Ulrik Frederik sig kraftigt af sin Halvbroders Bestemmelse om, at han »af sær kongelig Naade haver ophøiet Laurvigen til det første Grevskab udi Vores Riger, Danmark og Norge«. Det ejendommeligste Bevis paa, hvad Gyldenløve og hans Efterkommere kunde tillade sig, er vel nok det, at de ganske roligt satte sig udover Matrikulen af 1668, der kom til at gælde for hele det øvrige Norge. Men Laurviggreverne kunde indrette sig, som det passede dem, selv over for den nye Matrikul, hvis Indførelse almindelig blev anset som den vigtigste Regeringsforanstaltning, der var truffet af Frederik den Tredie som enevældig Monark. I 1680 indførte Grevskabet Laurvig en egen Jordebog, der atter afløstes af en ny selvstændig Matrikul i 1694, den

var mere tidssvarende end den tidligere, idet Fordelingen af Skatterne blev noget retfærdigere. Meget fordelagtigt blev det for Ulrik Frederik Gyldenløve, da han ifølge kongelig Forordning af 1688 fik saa godt som Eneret til al Træsavning.

Allerede i Gyldenløves Tid begyndte Tilbagegangen, de daarlige Tider, der var fremkaldte af de stadige Krige, øvede deres Virkninger. Men saalænge Gyldenløve levede, gik det dog nogenlunde, den Omstændighed, at Besidderen i Kraft af sin Stilling som Norges Statholder maatte bo paa Stedet, i Forbindelse med Ulrik Frederiks store Administrationsevne, hjalp over meget. Allerede i Statholderens Levetid blev en Del af Jordegodset afhændet, af en Del af det solgte oprettedes Grevskabet Jarlsberg. Under Gyldenløves Søn og Sønnesønner, Greverne Danneskjold, var den økonomiske Nedgang ustandselig, takket være ikke alene Tiderne, men den slette Administration, uheldige Konjunkturer og upaalidelige Funktionærer, saa da Generalens Fader overtog Grevskabet kunde han med Sandhed sige, at det var »lutter Blændværk, lutter Gøglespil til at forblænde unge Folk med og lokke dem Pengene ud af Lommen. Fra Laurvig faar jeg intet og i lang Tid endnu ikke, medmindre Gud under mig et langt Liv«.

BYEN

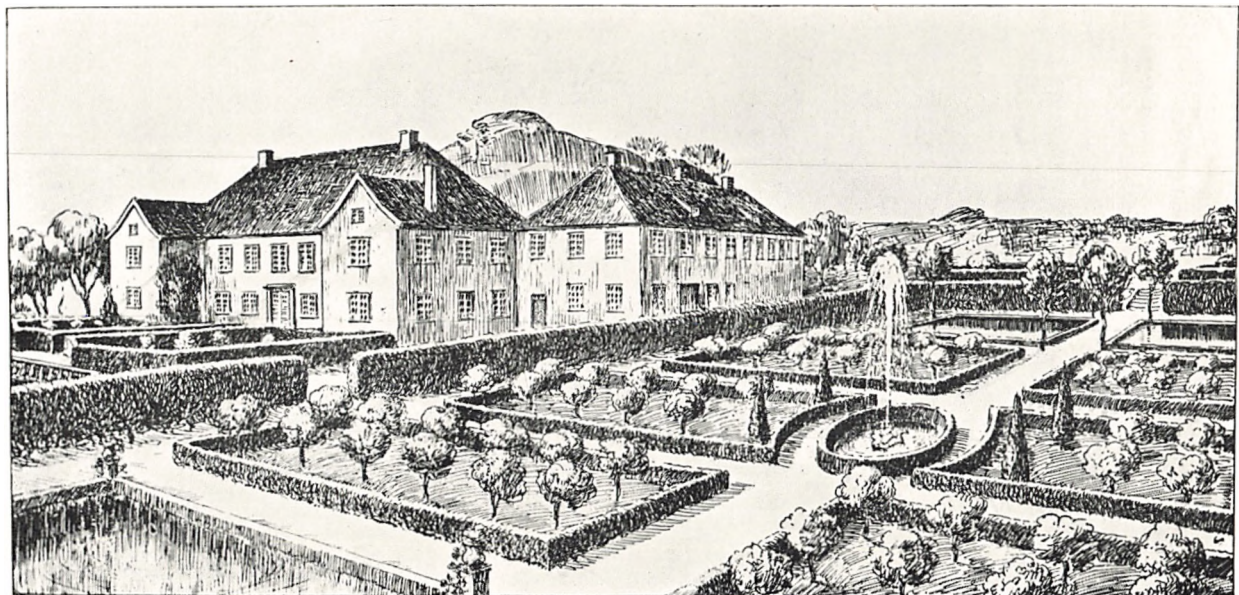
Ved Generalens Tiltrædelse havde Laurvig By godt og vel 2000 Indbyggere, Frederik Ahlefeldt ejede hele det Territorium, hvorpaa Byen var bygget, og Indbyggerne blev almindelig kaldet Lejere, men Forholdet var i

Virkeligheden en Slags superficiært Fæste, idet Generalen ejede Grundene, og de saakaldte Lejere Husene. Herfra var dog talrige Undtagelser, idet der i Tidens Løb af de skiftende Besiddere var opført Funktionær- og Arbejderboliger, i hvilke de paagældende boede gratis. Indbyggerne var delt i meget skarpt afgrænsede Kategorier, der boede hver for sig i bestemte Kvarterer af Byen. Købmændene og Haandværkerne boede i Storegaden og de i samme udløbende Sidegader, de betalte foruden Fæsteafgiften, der i Virkeligheden var en Slags Grundskyld, tillige Skat og havde til Gengæld Eneret til at drive Haandværk og Handel, for hvilken Ret der ingen Afgift var beregnet. De, der foruden Embedsmændene, Funktionærene og Jernværkernes og Savværkernes Arbejdere boede i Generalens egne Huse, vare fritagne for Skat, men maatte til Gengæld hverken drive Handel eller Haandværk, det var næsten udelukkende Fiskere og Søfolk. Da Grevskabet ikke solgte Byggegrunde i selve Laurvig By, byggede Folk løs udenfor Byens Grænser og mente, at naar de svarede deres Grundskyld og Skat, kunde de gøre og lade som de selv vilde; da der ikke blev passet tilstrækkelig paa fra Godskontorets Side, opstod der adskillige upriviligerede Købmænd, Smaahaandværkere, Værtshusholdere, Brændevinsbrændere og Ølbryggere. Ogsaa Arbejdere under Grevskabet byggede egne Huse udenfor Byen, og naar der saa afkrævedes dem Grundskyld og Ejendoms-skat, gav det Anledning til noget saa moderne som Strejke. For at raade Bod paa disse Forhold, udvidede man Bygrænserne og fritog Arbejderne udenfor Bygrænsen for Afgifter. Senere op i Tiden blev der givet Folk, der ikke arbejdede under Grevskabet, men som havde bygget udenfor

Bygrænsen, Tilladelse til at drive Handel, men det vakte Vrede i selve Laurvig By. Nogle Maaneder efter Generalens Tiltrædelse af Grevskabet opstod der Strid mellem den i forrige Bind omtalte Byfoged Rasmussen og Godskontoret angaaende de bebyggede Arealer udenfor Byen, idet Rasmussen vilde have alle disse incorporerede under Købstaden. Sagen blev først ordnet, efter at Generalen havde solgt Grevskabet, og Byfogedens Ønske blev opfyldt.

Byen var ganske moderne, idet uafbrudte Ildebrande mellem Træhusene ganske havde udslettet ethvert gammelt Præg. Husene var mangefarvede, og Byen en formelig Orgie af røde, gule, grønne og blaa Kulører. Husene var i Reglen firkantet sammenbyggede med en Gaard inde i Firkanten, de fleste havde en Strimmel Have foran, det hele var omgivet af Hegn. Udenfor dette Complex laa der Smaahuse, hvor der blev brygget, baget, tørret Vasketøj, holdt Høns. Den værste af Ildebrandene fandt Sted Aaret efter, at Generalen havde arvet Grevskabet, og beredte ham et stort økonomisk Tab, det værste Tab foraarsagedes derved, at store Partier af Provianthusets Korn brændte. Ved Byens Genopførelse, der varede mange Aar, byggede Generalen en Arrest, en Tvangsarbejdsanstalt og et Sygehus.

Hen over Sletterne og Bankerne udenfor Byen strakte sig de Generalen tilhørende Marker, hvoraf en Del var forpagtet ud til Indbyggere i Laurvig. Bag Markerne kom der store Overdrev, for Størsteparten forpagtede ud til de grevelige Funktionærer, en stor Løkke var forpagtet af den i forrige Bind omtalte Pastor Sartz. En Del af Overdrevene bestod af Sumpe, saaledes det af Prokurator Franch forpagtede Areal. Prokuratøren, der var en driftig Mand, drænedes med Generalens Tilladelse Sumpen, og for at Eftertiden

GENERALENS BOLIG I LAURVIG

kunde mindes hans Værk, lod han følgende Inskription indhugge i en nærliggende Klippevæg:

Concessu excmi Comtis Fr. Ahl. Laurvig

D. D. Calend. Octobr. 1793.

Hos agros antea paludem.

Excoluit I. Franch Advocatus.

I den Tid Generalen var Besidder af Laurvig maatte der uafbrudt arbejdes paa en Udbedring af Byens Havn, som Storm og Sø næsten havde ødelagt. Som Følge af Mangel paa Kontanter, skred Arbejdet kun langsomt frem og gik flere Gange helt istaa, men Havnen naaede dog at fremtræde i sin nye og adskilligt mere solide Skikkelse, inden Generalen afhændede Grevskabet.

En ny Institution oprettedes straks efter at Generalen var blevet Besidder, idet Frederik Ahlefeldt udnævnte en Distriktslæge for Laurvig. Det var ogsaa under Generalens Styre, at Borgervæbningen i Laurvig blev omorganiseret, den bestod af 51 Menige foruden Officererne, Uniformen var grøn Kjole med lyse Benklæder, Officererne havde gule Benklæder til den grønne Kjole, i Hatten sad der gule Fjer og en grøn Top. Der var i Laurvig et organiseret Fattigvæsen, baseret paa frivillige Gaver, og naar disse ikke indkom i tilstrækkelig Mængde, suppleredes de af en Udskrivning mellem de mere velhavende Borgere. En særlig Indtægt havde Fattigvæsenet af Spiritusafgiften, der paa Generalens Tid løb op til 1100 Daler om Aaret, desuden gav Frederik Ahlefeldt et Aarsbidrag, en Del af de offentlige Bøder gik i de Fattiges Kasse, alt i alt beløb Udgiften til Fattigvæsenet sig til omkring halvtredie Tusind Kroner om

Aaret, det var mere end alle Kommunens øvrige aarlige Udgifter.

GENERALENS BOLIG

Generalens Bolig, »den Høygrevelige Residentz for Laurvigen«, var en meget stor Bygning, der ligesom alle Byens Huse var opført af Træ. Det var Gyldenløve, der umiddelbart efter Grevskabets Oprettelse byggede Palæet. Det er betegnende for Gyldenløve, at han ikke vilde bygge et grundmuret Palæ i Stil med de københavnske, men en Statholderbolig, der skulde bære et helt igennem norsk Præg, derfor blev det bygget i Træ, at denne sidste Omstændighed blev medvirkende Aarsag til at gøre Norgesopholdet mindre tillokkende for Efterkommerne, tog Gyldenløve ikke med i Betragtning, og de efterfølgende Tider blev ikke til at bygge grundmurede Slotte. At Palæet kom til at ligge tæt ind under en Klippe, bidrog ogsaa til dets specifikt norske Præg. Bygningen var næst efter Stiftsgaarden i Trondhjem Norges største Træbygning. Da Christian den Sjette havde anmeldt sit Besøg, lod Ferdinand Anton Danneskjold i Huj og Hast foretage en Omkalfatring baade udvendig og indvendig, de stærke Farver fra Gyldenløves Tid, skinnende gult og knaldende rødt, blev dog bevarede ved Ombygningen. Selve Arkitekturen, der svarede til Gyldenløves eget Palæ i København, det nuværende Charlottenborg, blev saavidt muligt bevaret, de to sydlige Fløje har da ogsaa en vis Lighed med Sidebygningerne paa Charlottenborg. Da Ferdinand Anton navnlig ønskede mere Plads, blev der opført en Mansardetage, Taget blev forsynet med saltglacerede, blaa-graa Sten, som Baroktiden yndede, Festsalen blev lavet

om til et Theater. Theatersalens Loft og Gesimser med deres Medailloner, Arabesker og Guirlander skal have været meget smukke. I Kælderen, som ved Ombygningen var blevet stensat, indrettedes tvende Køkkener, et større og et mindre, det første blev kun benyttet ved meget festlige Lejligheder, ved Siden af det laa et Bryggers.

Husets Vægge og Lofter straaledede i de mest skinnende Farver, og det blev bibeholdt, saalænge Danne-skjolderne og Ahlefeldterne havde Palæet. Sovekammeret havde Gyldenløve ladet male ildrødt, en diskret Hentydning til Gud Amors Flamme. Festsalens Vægge var overmalede med Laurbærkranse, en Allegori paa Statholderens Sejre over Svenskerne. Laurbærkransene havde en virkelig Baggrund, idet Gyldenløve i høj Grad udmærkede sig i den skaanske Krig, der, betegnende nok, af Nordmændene blev kaldt »Gyldenløvefejden«, hvad den endnu kaldes i Norge den Dag i Dag. Hans største Bedrifter var Erobringen af Venersborg og hans Forsøg paa at storme Bahu, der ansaas for at være Nordens stærkeste Fæstning, liggende paa en Klippe i Gøtaelven og med Værkerne sprængt ind i Klippen; det var ikke Gyldenløves Skyld, at Forsøget mislykkedes, eftersom den danske Hær, der skulde undsætte ham, var blevet slaaet ved Halmstad, og Anføreren General Duncann taget til Fange, hvorefter Gyldenløve maatte vige for den overmægtige svenske Hær, der rykkede imod ham. En meget betydelig Vaabendaad fra Gyldenløves Side var Erobringen af Marstrand med Fæstningen Carlssten. Ligesaa straalende var Gyldenløves andet, og atter mislykkede, Forsøg paa at erobre Bahu. En Del af den Glans, som den skaanske Krig kastede over Gyldenløves Navn, faldt paa Norge, idet den af Christian den

Fjerde oprettede, staaende norske Hær havde kæmpet med stor Tapperhed under Statholderens Anførsel. Gyldenløves Krigsbedrifter bidrog til at forhøje den Popularitet, som hans Administration af Landet havde omgivet ham med. Det var særligt de lavere Klasser, der yndede Statholderen, han holdt da ogsaa troligt sin Haand over dem, og han blev almindelig betragtet som Norges Skytspatron.

Paa Generalens som i de tidligere Besidderes Tid var det Skik, at Greverne under deres Besøg medførte Indbo hjemme fra, det blev opstillet og stod, til Herskabet rejste, saa blev det pakket ind og ført med hjem. Det var ikke Smaating, hvad der skulde med af Inventar, idet ogsaa Gæstekamrene skulde monteres, baade Danneeskjolderne og Ahlefeldterne havde mange Mennesker med, naar de kom til Norge, saaledes fulgte den langelandske Godsinspektør altid med. En ganske særlig Rolle spillede Overførelsen af Inventar naturligvis ved Kongebesøgene, hvor alt skulde gaa flot og stort til, og de skiftende Konger besøgte alle paa deres Norgesrejse Laurvig, enkelte endog flere Gange. Ved disse Lejligheder maatte der sendes Fødevarer hjemmefra, saaledes hele Hjørde af levende Køer, Faar og Fjerkræ. De kongelige skulde nemlig ved Taflerne have de sædvanlige mange Retter, og det var vanskelig at skaffe, med mindre der kom Forstærkninger hjemme fra.

Den Del af Indboet, der hørte til paa Palæet, blev efter Besiddernes Afrejse magasineret, om det saa var de fine, vævede Silketapeter fra før Ombygningens Tid, blev de taget ud af deres Rammer, rullede sammen og gemt hen. Disse Tapeter med deres broderede Paafugle, røde Roser og flagrende Sommerfugle havde Generalen tænkt paa at overføre til Tranekær, han var meget øm over dem og

paalagde stadig Oldfruen paa Laurvig at være omhyggelig med dem. Ogsaa alt det øvrige var præget af Dannelskjoldernes Sans for de stærke Farver, der var saaledes en Række Stole betrukne med brandgult Plyds. Særlig de store, prangende Himmelsenge straaledede i alle Regnbuens Farver, violet, rødt, grønt og gult.

Hvem der ikke holdt af disse Til- og Fraflytninger af Indbo, var »Deres Højgrevelige Naader«, som Besiddernes Hustruer tituleredes; særlig Generalens Hustru, der yndede Ro og Orden, syntes ikke om det. Man søgte at raade Bod paa Manglerne ved at laane sig frem hos Naboerne, fra Jarlsberg i Særdeleshed, noget der ogsaa var brugeligt i Danmark ved celebre Lejligheder, men iøvrigt vilde Besidderne gøre saa lidt Ulejlighed som muligt: Da den sidste Dannelskjold-Laurvig med Grevinde kom til Laurvig, vilde Byens Borgerskab stille sig op i Geled for at modtage Herskabet, men Christian Conrad frabad sig det i et Brev til Fabricius: » om for Guds Skyld at afvende saadan Ceremonie dennem forbunden for Deres gode Villie, men forlanger ikke saadan al for stor Ære«.

At der gik meget i Stykker under Flytningerne er sandsynligt, da der ogsaa blev ført Porcelæn med.

Ved Hjemrejsen til Danmark plejede Besidderne at tage norske Specialiteter med hjem, saaledes Ryper, Laks, Makrel og syltede Tyttebær. Naar Herskabet var flyttet, stod Huset tomt med Undtagelse af Godskontorets Lokaler og Godsinspektørens private Lejlighed.

Den Have; Generalen færdedes i under sine Ophold i Laurvig, var anlagt af Gyldenløve. En stor Terrasse strakte sig fra Bygningen ned i Haven. Midt for Terrassen var der et mægtigt Springvand, omgivet af det af Rococoen saa

yndede Buxbom. Haven var omgivet af en Mur, paa hvis Sydside der voksede Abrikostræersom Espalier, i Baggrunden af Haven høje Taxtræer og talrige Lysthuse, overalt Buxbom. De til en Rococohave hørende Statuer manglede heller ikke. Køkken- og Frugthaven laa for sig selv, her var Fiskedamme fulde af Karper og Karusser, omkring Dammene stod der Kastanietræer, en lang Allé førte fra Havens Baggrund ned til Skoven. Som et Appendix til Haven kan nævnes de Inskriptioner i Klippen, som Kongerne under deres Besøg paa Laurvig ikke undlod at indhugge: Samtlige Enevoldskonger aflagde *en* Gang i deres Rege- ringstid et Besøg i Norge, og noget af det bedste ved Besø- get synes Opholdet i Laurvig at have været for Kongerne, det kom dels af Slægtskabs- og Venskabsbaandet med Grev- skabets Besiddere, dels deraf, at Egnen omkring Laurvig i en særlig Grad tiltalte Kongerne, den var venlig og smi- lende og mindede om Danmark. Den mest karakteristiske af disse Inskriptioner paa Laurvigs Fjeld er den i Anled- ning af Frederik den Fjerdes Besøg:

›Saalænge Fjælde staa
Kong Frideric den Fierde
Blandt Klipper priises for
En Klippe og et Gierde,
Især i dette Fjæld
Hans Tak skal evig staa
Fordi til Laurvigs Egn
Hand Allernaadigst saae.

Anno 1704.

SAVVÆRKET

Savværket, der i Gyldenløves Tid havde været en meget vigtig Indtægtskilde for Statholderen og givet et aarligt Overskud af 10,000 Rigsdaler, var under hans Efterfølgere gaaet rivende tilbage og kunde i Midten af det 18. Aarhundrede knap nok bære sig. Det ser mærkeligt ud, eftersom Priserne paa Tømmer i al den Tid var opgaaende, og Arbejdsomkostningerne ikke vare stegne synderligt, ligesom Savværket havde bevaret Tiendefriheden. Den væsentlige Grund til Nedgangen i Indtægterne laa i den hensynsløse Rovdrift, der truede med helt at ødelægge Grevskabets store Skovdistrikt. I Gyldenløves Tid havde Skovene hovedsagelig bestaaet af Fyr, efterhaanden erstattedes denne Træart af Gran, der ikke trivedes nær saa godt og blev af langt ringere Kvalitet; medens Materialet oprindeligt havde været meget ensartet, hvad der gjorde Arbejdet og Sorteringen lettere, var det efterhaanden blevet meget uensartet og krævede mere Bearbejdelse. I Generalens Tid var der en stærk Stigning i Priserne paa Tømmeret, og det sidste Aar, Frederik Ahlefeldt var Besidder, kunde der endog tales om en Højkonjunktur, idet Priserne vare tre Gange saa høje som i 1760. De høje Priser kunde imidlertid ikke opveje Tømmerets ringere Kvalitet og den utilfredsstillende Bearbejdelse, dertil kom, at Sorteringen ikke var grundig, idet man solgte godt og daarligt Tømmer imellem hinanden til Hovedkunden, England, i Stedet for at lade de andenklasses Varer blive afhændede hjemme. Værst var det, at man ikke længere kunde gøre som i Gyldenløves Tid, Statholderen havde store Skibe paa Søen og førte paa dem Tømmer til England, det var blevet umuliggjort ved de Krige, England var indviklet i, navnlig blev det umuligt

for Generalen at sælge i England, efter at Napoleon havde etableret Fastlandsspærringen.

Det var blevet Skik og Brug at sælge Tømmeret til en Mellemand, der fik hele Risikoen paa sin Kappe, gik Tømmeret under med Skibet ude paa Havet, blev det taget af en Kaper, blev Sterlingkursen lavere, gik det ud over ham, han havde ogsaa hele Besværet med at assurere Ladingen, fortolde den og tillige det besværlige Arbejde med Tømmerets Sortering. De, der handlede med England, skulde være godt inde i de engelske Forhold, der havde derfor indenfor den norske Købmandsstand dannet sig Specialister i Handel med England. Godsinspektøren og Savværksforvalteren havde indgaaet Kontrakt med Købmænd i Laurvig, der tjentemægtige Formuer paa Tømmeret, medens Grevskabets Besiddere saa godt som ingen Overskud havde af Savværkets Drift. Der blev rodet op i disse Forhold, hvilket medførte nogle Afskedigelser af Funktionærer og Indgaaelse af nye Kontrakter. Forbindelsen med Laurvig-Købmanden Claus Bugge, der havde haft en ganske ublu Fortjeneste af Tømmerhandelen, blev afbrudt, og Kontrakt sluttet med Christiania-Købmanden Christen Anker. Senere, da Grevskabet kom under Administration, blev Virksomheden bortforpagtet til Købmand Abraham Bøckmann i Christiania for 25,000 Kroner om Aaret, og saaledes gik det fra 1776 lige til Generalens Fader Aaret før sin Død indgik en ny Kontrakt, der var saa uheldig som vel mulig, og som blev ødelæggende ikke alene for Savværket men for selve Skovdistriktet. Hele Virksomheden forpagtedes ud til den af Christian Ahlefeldt selv indsatte Amtsforvalter og til tre Laurvig-Købmænd, hvoraf den ene var Godsinspektørens

Svigerson og Kreatur. Dette smukke Kompagni forpagtede Driften paa de samme Betingelser, som man var indgaaet paa i 1776, skønt Priserne paa Skoveffekter havde været Genstand for en rivende Stigning. »Kontrollen« med Forpagterne var overladt til Amtsforvalteren, der saaledes skulde kontrollere sig selv, og Godsinspektøren. Godsinspektøren var den før omtalte Bentz, der senere blev afskediget som Følge af Bedragerier, og som spillede under Dække med Forpagterne, navnlig med Svigersønnen. Den for Generalen nedsatte Administrationskommission afsluttede en ny Kontrakt uden at sikre sig, at de stadig stigende Priser kunde komme ham til Gode, Afgiften var uforandret for en lang Aarrække. Ikke nok med at Forpagterne flaaede Generalen, men de forhuggede og mishandlede Skovene i en Grad, der stillede tidligere Mishandlinger ganske i Skygge, skønt Kommissionen i Kontrakten havde opsat forskellige Betingelser, der skulde beskytte Skovene mod Rovdrift.

Skovene var ogsaa udsat for Ødelæggelser fra Klimaets Side, saaledes kunde Syd- og Veststormene gøre megen Skade, særlig naar de indtraf om Foraaret eller efter længere Regnperioder om Efteraaret; indtraf Jævn døgnstormene, efter at Jorden var tilfrosset, gjorde de som Regel ikke synderlig Skade. En Art historisk Berømmelse har Jævn døgnstormen af 1775 opnaaet, idet denne fra Sydvest kommende Orkan gjorde næsten ubodelig Skade paa Laurvigs Skove. Generalen tænkte paa at skaffe Læ mod de sydlige og vestlige Storme ved en særlig i Yderkanterne gennemført sparsommere Hugst, men de permanente Pengevanskeligheder forhindrede denne Plans Realisation.

Da Christian Ahlefeldt overtog Laurvig, lod han foretage

nogle Restaureringer af Savværkerne. Generalen fortsatte med Arbejdet, men der var ikke tilstrækkelig med Kontanter til at føre Forbedringerne til Bunds.

JERNVÆRKET

Laurvigs Jernværk blev paa Generalens Tid udvidet med en Smelteovn, saaledes at der nu var fire. Gruberne var fordelt paa Forpagtergaardene, de bekendteste laa paa Braastad og Klaadeborg i Arendal, paa Ronninggaard Langø og i Sannikedal. Gruberne i Arendal var de største og betjentes af et halvt Hundrede Arbejdere, de andre af mellem 30 og 40. Produktionen var selvfølgelig størst i Arendal, hvor der aarlig blev udvundet 5270 Tønder Malm, medens Sannikedalens Gruber gav godt og vel 2000. De fire Smelteovne gav paa Generalens Tid gennemsnitlig 8000 Skippund Jern om Aaret, deraf var de 6000 saakaldet Stangjern, $\frac{3}{4}$ Tomme bredt og $\frac{1}{2}$ Tomme tykt. Der blev solgt Jern baade til England og Amerika. Resten var Støbegods, hovedsagelig Kakkellovne, hvoraf der det første Aar, Generalen var Besidder, forfærdigedes halvfemte Hundrede. Desuden blev der støbt adskillige mindre Sager, saasom Ambolte, Kogegryder, Strygejern, Skorstensplader o. s. v.

Aaretfør Christian Ahlefeldt arvede Grevskabet, havde den for Grev Laurvig nedsatte Administrationskommission indgaaet Kontrakt med Admiralitetet om Leverance af Kanoner og Kanonkugler til Søetaten. Kontrakten fastsatte nærmere Regler for, hvorledes de leverede Kanoner skulde prøves. Nogle senere af Admiralitetet til Kontrakten føjede Betin-

gelse vedrørende Prøvningen af Kanonerne, der formentlig var til Skade for Grevskabet, gav Anledning til meget Skriveri mellem Admiralitetet og Administrationskommissionen.

Hvad der besværliggjorde alle Grevskabets Forhandlinger vedrørende Jernværket, saavel med Regeringen som med Private, var Afhængighedsforholdet til det store Handelshus Cramer & Sønner, hvis Chef var Bankkommissær og en af de førende indenfor Handelsverdenen. Grevskabet skyldte nemlig Cramer & Sønner en meget stor Sum Penge. Ved enhver Indgaaelse af Kontrakt eller ved en almindelig Handel maatte man spørge Firmaet om de foreslaaede Betingelser passede det.

Generalens Jernværk var Norges betydeligste, Jernet fra Laurvig ansaas for at være det bedste af alt, hvad der produceredes i hele Landet, det gav paa Papiret Frederik Ahlefeldt et Aarsoverskud af op imod 40,000 Daler. Men denne saavel som de fleste af Generalens andre Indtægter, særligt de norske, var imaginær.

Da den for Christian Conrad Laurvig nedsatte Administrationskommission i 1776 forpagtede Savværkerne ud, gik Bjergværkerne samme Vej, og det blev en daarlig Forretning, Forpagteren, Købmand Abraham Bøckmann i Laurvig, skummede Fløden. Christian Ahlefeldt sagde Forpagteren op og overtog selv Driften, men da der ikke blev sørget for nogen dygtig Ledelse, og Overinspektøren ikke passede paa, gik det stadig ned ad Bakke med Jernværkets Drift. I Generalens Tid tænkte man paa atter at forpagte Værket ud, for dog at faa noget ud af det, men Tanken blev opgivet. Medens Drøftelsen af Spørgsmaalet, Forpagtning eller ikke, stod paa, blev der foretaget en Del For-

bedringer, navnlig med Hensyn til Smelteovnene. Efter at det endelig var blevet vedtaget ikke at forpagte Værket ud, skred man til en Del Besparelser, blandt andet til en Indskrækning af Lønninger og Pensioner.

Da Frederik Ahlefeldt var sluppet af med Administrationskommissionen henvendte han sig til Peter Andreas Kolderup-Rosenvinge og gav ham Fuldmagt til at ordne alle Sager vedrørende Jernværket, navnlig Forhandlingen af Produkterne. Kolderup-Rosenvinge var som født Nordmand velegnet til at tage sig af de norske Sager. Han var paa det Tidspunkt lige udnævnt til Direktør for Postvæsenet og fra sin tidlige Ungdom en god Bekendt af Generalen. Forbindelsen mellem de to fortsattes indtil Etatsraad Kolderup-Rosenvinges Død, og Etatsraaden aflagde under sine aarlige Sommerophold hos Pastor Plesner i Humble altid Besøg hos Generalen paa Tranekær. Den berømte Retslærde og Rethistoriker Kolderup-Rosenvinge var en Søn af Postdirektøren.

Til Jernværket hørte en Mængde Bygninger, først og fremmest de, hvori Smelteovnene fandtes og hvor Jernet forarbejdedes, dernæst Boliger for Værkets mange Funktionærer og Arbejdere. Da Justits- og Politimyndigheden tilkom Generalen i Henhold til Privilegierne, var der foruden Fabrikkerne og Boligerne et Fængsel og en Gabestok.

Generalens mange norske hoveripligtige Bønder og Arbejderne fra Jern- og Savværkerne var pligtige til at tage fat, hvor de blev sat til det. Bønderne maatte saaledes hugge Tømmer til Savværkerne og brænde Trækul. Baade Bønder og Arbejdere maatte hjælpe til med Transporten af Jern og Tømmer, hvad enten den foregik ad Flodvejen eller paa de i udmærket god Stand holdte Veje. Transporten

ned ad Floderne kostede næsten lige saa meget Arbejds-kraft som Kørslerne.

LANDBRUGET

Den Jord, der laa under Generalens Hovedgaarde, udgjorde ikke mindre end ca. 40 % af hele Laurvigs Territorium, der var enkelte meget store Gaarde og mange mindre, der i Størrelse svarede til middelstore danske Bøndergaarde. Alle disse Gaarde vare forpagtede ud. Naar der ikke paa Forpagtergaardene var et særligt Aktiv, saasom Gruber, Savbrug, Møller etc., var det en daarlig Forretning, da det egentlige Landbrug var saare lidet lukrativt. For at faa saa meget som muligt ud af Forpagtningerne, plejede man inden Fornyetelsen af Kontrakterne at lade afholde en Slags offentlig Licitation, saaledes at Brugene overlodes til den, der kunde svare den højeste Afgift.

Hvor lavt man takserede det norske Landbrug, kan ses af den Omstændighed, at dengang en Del af Laurvigs Allodialgods skulde sælges, blev der ikke talt om mulig Bevarelse af særlig frugtbare Jorder, men om Bevarelse af saadanne, der havde Betydning for Savbrugene og Jernværkerne. Anderledes med Præstegaardsgodset, der ligesom paa Langeland var meget stort, 20 % af hele Grevskabets Areal, det gav Gejstligheden gode Indtægter, men Arealerne var, ligesom paa det langelandske Mensalgods, noget ulige- ligt fordelt. Præsternes Indtægter flød udelukkende af deres Landbrug, der ligesom paa Langeland stod under Grevernes Kontrol, en Kontrol, der dog øvedes meget lem- peligt af Godskontoret. Alle Kirkernes andre Indtægter flød i Grevens Kasse, først og fremmest Tienden, til Gengæld var Besidderen pligtig til at holde Kirkerne vedlige.

De øvrige 40 % af Laurvigs Areal var dels Bøndergods, dels Byjorde.

Hvor smaat bevendt det var med Kornavl paa Generalens norske Gaarde, kan ses af den Omstændighed, at der stadig maatte sendes Korn op til Laurvig fra Langeland, for dermed at forsyne det ovenfor omtalte Magasin. Ved Forsendelserne fragtede man et langelandsk Skib med Korn fra Grevskabets Magasin i Rudkøbing. Naar Skibene havde afgivet deres Last, bragte de gerne som Returfragt Jern fra Laurvigs Gruber med tilbage. Da Langelands og Laurvigs Regnskaber blev holdt strengt udenfor hinanden, maatte de respektive Godskontorer sørge for, at de ikke blev forfordelt ved denne Tuskhandel.

Vi ville nu se lidt nærmere paa nogle af de Generalen tilhørende Gaarde under Laurvig.

Brunla regnedes for den betydeligste, paa dens Grund laa Laurvigs Hovedbygning. Brunlas Jorde havde været meget udpinte, de manglede Gødning, da der ikke blev holdt Køer, Indtægterne fremkom ved Salg af Hø, idet der ikke dyrkedes andet end Græs, de hoveripligtige Bønder havde et betydeligt Arbejde med at slaa og bjerge Høet. De to sidste Grever Laurvig forpagtede Gaarden ud for at faa noget større Indtægt, og fra nu af blev Gaarden drevet ordentligt med en passende Besætning af Heste, Køer, Svin, Faar og Geder; der blev dyrket baade Rug, Hvede, Byg, Havre, Boghvede og Ærter. Paa Generalens Tid sad Otto Schleppegrell som Forpagter af Brunla. Han var allerede ansat af Generalens Faders Forgænger og havde endnu Gaarden i Forpagtning, da Generalen afhændede Laurvig til Kongen. Foruden at være Forpagter af Brunla var Schleppegrell tillige Officer, han døde som General, som Kaptejn var han

Chef for 2. Smaalenske Kompagni, Soldaterne, der hørte til Kompagniet, var for Størstedelens Vedkommende fra Laurvig. Blandt de Agrements, som Schleppegrell nød i sin Egenskab af Forpagter, var det, at han maatte hugge til Gaardens Brug i Brunlas Skov. Schleppegrells Søn, Helten fra Isted, fødtes og voksede op paa Brunla. Ogsaa et andet af de store Navne fra Krigen 1848—50 er knyttet til Brunla, idet Olaf Ryes Fader var ansat under General Schleppegrell den ældre, og Olaf Rye selv voksede op paa Brunla.

Til Brunla hørte paa Frederik Ahlefeldts Tid Jordfaldens Teglværk samt en Avlsgaard ved Navn Damsbakken, der kun havde meget lidt Jordbrug, idet Størstedelen af Gaarden bestod af Skov med dertil hørende Savbrug, saa godt som alle Gaardens gifte og ugifte Arbejdere arbejdede ved Savbruget eller vare beskæftigede med at befordre det solgte Tømmer ned ad Farriselven.

Fritzø laa meget smukt paa en lille Halvø mellem Kile og Farriselven, bag den saakaldte Bøgeskov, lige ved Laurvig By. Naturen var smilende og venlig som paa de danske Øer, Jorden var meget frugtbar, og vidtstrakte Bøgeskove hørte til Gaarden.

En anden større Avlsgaard under Laurvig var Tauum, der laa i det efter Gaarden opkaldte Tauum Sogn. Til Trods for Terrænets Vanskeligheder havde de efter hverandre fulgte dygtige Forpagtere dyrket Tauum godt, en særlig Vanskelighed var Faren for, at Kornet skulde ødelægges af Frost midt i Høsten, Solen havde nemlig vanskeligt ved at trænge igennem til Tauums Marker, der var omgivet af høje Bjerge, og disse holdt Solen ude om Eftermiddagen. En anden Vanskelighed havde Tauums Forpagtere at kæmpe imod, nemlig de regnfattige Somre, kom

der ikke rigeligt med Regn, kunde det hænde, at der ikke avledes mere end en å to Fold. Til Gaarden hørte en Kirke, Præstegaarden havde et stort Jordtilliggende og meget Bøndergods. Paa Præstegaardsjorden dyrkedes kun Græs og Havre, hvilken sidste paa Generalens Tid gav 6 Fold, til Bøndergodset hørte nogle Smaaskove, hvorfra Præsterne forsynede sig med Brænde. Der var en rigtig Bøgeskov, kaldet Ulvsbakke, Resten var Kratskov. Besætningen paa Præstegaarden bestod af 29 Køer, 3 Spand Heste, 12 Svin og ligesaa mange Geder. Jordene led meget under stillestaaende Vand, som man endnu i Generalens Dage mente var for vanskeligt at aflede, særlig Præstegaardshaven var en komplet Sump. Da Generalen overtog Grevskabet, var Tauum Præstegaard nylig ombygget. Godsinspektør Fabricius havde taget Initiativet til det højst fornødne Nybyggeri, idet det gamle Hus var meget forfaldent og delvis ødelagt af at synke dybere og dybere ned i den sumpede Grund. Da det gik meget langsomt med Byggeriet, blandt andet som Følge af en Strejke mellem Arbejderne, søgte Sognets Præst Treu at sætte Fart i det ved at appellere til Greven, hvem han sendte et versificeret Bønkrift. Her skal citeres et Par Vers af det meget voluminøse Digt:

Grev Laurvig er min Admiral,
Som mange Aar beskøtte skal
Mit Kirkeskib, der sejler
Blandt Bølgerne paa Verdens Hav,
Og under Hans Commando Stav
I Norden intet fejler.

Jeg Ham tilskynder Naaders Hob,
Jeg Ham tilskynder Bønners Raab,
Som Jeg, at efterkomme:
Mit Forskud blive skal saa riigt,
At Hand belønnes helt ved Sligt,
Og hjælper mine fromme.

Hans dyreste Grevinde er
Mig, som min egen Hustru kier,
Hun det miracul nyder:
At blive Ham i Sundhed lig,
At Laurvigs Grevskab ogsaa sig
Ved Hendes Aasyn fryder.

Comtesser, og Hr. Bülow maa,
Af mig Sig daglig Tilskud spaa:
Jeg ievnligst Een indskyder
Som Brudgom, eller som en Green,
At lange Tider øyne Een,
Som Laurvigs Stamme pryder.

Hvert Tilskud som hans Grevskab faar,
Skal ham indrente alle Aar
Det, som Han knap vil vente:
Hans nye Fregat Jeg bygger Self,
Som skal Ham ind ad Laurvigs Elv
Før Aarets Ende hente.

Jeg gerne seer, at Præsten faaer
Hans Værelser i Stand iaar;
Jeg vil det gengelde;

Den Mand ophidser Forbøns Flag,
Og har dog Ret i mangel Sag,
Men Verden vil ham fælde.

Hvorom Jeg beder, hvad jeg seer
At gavne Laurvig, jeg beteer;
Jeg skænker dem tilsammen,
Alt, hvad min Viisdom mig til lof
Besluttet har og er Behov,
Nu siger Præsten Amen.

Bygningen, som staar i vore Dage, var den under Generalens Forgænger opførte, den fugtige Grund, hvorpaa Præstegaarden laa, blev tørlagt efter Generalens Tid.

Melau var en saakaldet Ødegaard, hvor der paa Generalens Tid dyrkedes udelukkende Byg og Havre, Jorden var tør og sandet. Til Gaarden hørte nogle Smaaskove, der dog ikke kunde yde tilstrækkelig Brændsel til Stedets Behov.

Eidsten var et gammelt Krongods, som af Gyldenløve blev lagt ind under Grevskabet. Paa Gaardens Jord dyrkedes de fire almindelige Kornsorter, og der avledes en Del Hø, fra en til Gaarden hørende Skov produceredes Trækul, ogsaa et mindre Parti Egetømmer. Da Generalens Fader arvede Laurvig, sad en Underofficer ved Navn Anun Olsen som Forpagter paa Eidsten. Forpagteren var en velhavende Mand, der tjente godt som Pantelaaner og Gaardslagter. Hans Kone, en Møllerdatter fra Omegnen, arvede efter sin Mands Død den efter de Tider pæne Sum af 4747 Rigsdaler, hvilken Medgift lokkede Lensmanden over Brunlanes Hans Grønneberg til at fri til den endnu blomstrende

Enke. Efter Brylluppet forpagtede Grønneberg Gaarden af Generalen. Slægten Grønneberg havde i talrige Generationer hørt til i Laurvig og havde et anset Navn, Forpagteren paa Eidsten gjorde ikke Familien Skam, men fortsatte Traditionen. Som Lensmand indlagde han sig Fortjeneste under Dyrtiden i 90-erne og var Generalen behjælpelig med at fremskaffe Korn til den nødlidende Befolkning. Af sin egen Lomme betalte Grønneberg Korn, som han uddelte gratis til Egnens Fattige. Desuden oprettede han selvstændige Kornmagasiner i Lighed med Generalens i Laurvig, Omegnens Folk sluttede sig sammen med ham for at holde Magasinerne fulde af Korn. Grønneberg, der drev adskillige andre Landbrug foruden Eidsten, gjorde sig endvidere fortjent ved paa disse at bringe hidtil udyrkede Arealer under Ploven. Til Belønning for hans mange Fortjenester gav Kronprins Frederik Grønneberg Medaillen for ædel Daad. Efter Grønnebergs Død overlod Generalen Forpagtningen til hans Søn. En anden Søn kom til at spille en Rolle under Begivenhederne i 1814, da han blev Medlem af Rigsforsamlingen paa Ejds vold, hvor han arbejdede for Prins Christian.

Manvik laa paa den saakaldte Jomfruø i det af Laagen dannede Delta. Det var vistnok den ældste af Generalens norske Gaarde, den nævnes allerede i 1184 i Anledning af Slaget ved Fimreite, hvor Kong Sverre sejrede over Magnus Erlingsøn. Manvik tilhørte indtil henimod Aar 1300 den berømte Slægt, hvorefter Gaarden bar Navn. Gyldenløve erhvervede Gaarden i 1692 ved Mageskifte med Borgmester Anders Madssøns Arvinger. Fra den Tid af blev Manvik bortforpagtet til Bønder. Da Generalen blev Besidder af Laurvig, var Manvik, der før Gyldenløves Tid havde

været et stort samlet Gods med enkelte af Norges berømteste Mænd som Besiddere, delt i adskillige mindre Parceller, der var forpagtede ud særskilt.

Tveiten ligger lige ud til den Landevej, der fører fra Laurvig til Halle. Gaarden tilhørte oprindelig Bønder, blev erhvervet af Lange og gik fra ham over til Ulrik Frederik. Paa Generalens Tid dyrkedes der hovedsagelig Havre, ellers mest Byg, lidt Rug og, paa de bedre Marker, lidt Hvede. Rugen var den Kornsort, der gav bedst Udbytte, op imod 9 Fold, men kun et meget begrænset Areal egnede sig til Rugdyrkning. Der hørte et godt Stykke Skov til Tveiten, og herfra leveredes en Del Fyrretømmer; til Brændsel afgav Skoven Bøg, og desuden Trækul af de rigeligt for Haanden værende Graner; da der var gode store Ege, kunde Tveiten ogsaa producere Skibstømmer, det Skib, der førte Greverne til og fra Norge, var saaledes bygget af Egetømmer fra Tveiten Skov. Som Forpagter havde Generalen en Mand, der tillige gjorde Tjeneste som Underofficer; da Generalen afhændede Laurvig, havde Forpagteren drevet Tveiten over 50 Aar.

Paa Ullebergs Jord dyrkedes kun Havre og Byg, den til Gaarden hørende Skov bestod udelukkende af Naaletræ, der forarbejdedes til Trækul. Paa Ulleberg havde Generalen en god Forpagter, Oberst Grønvold, der i Henhold til Optegnelser af Seehusen, den andetsteds omtalte Forvalter paa Tranekær Ladegaard, selv byggede Bygningen op fra nyt og forbedrede Jorderne. Oberstens Efterfølger som Forpagter var en Underofficer Ola Gui.

Gaarden Aske havde sit Navn af Asketræet. Aske var gaaet den for Laurviggodset ikke ualmindelige Vej: Først var det en Del af det store Gods Manvik, erhvervedes saa

af Christian den Fjerde, der gjorde det til Krongods, og per fas aut nefas indlemmede Gyldenløve det senere i sit Grevskab. Generalens Forpagter dyrkede kun Havre paa Gaarden; som noget specifikt for Aske kan nævnes, at der paa dens Grund var anlagt en Humlehave. Skoven leverede foruden Trækul hovedsagelig Gjærdsel og Brændsel til Gaardens eget Brug.

Brekke hed en anden af Generalens Gaarde, det betyder paa gammelnorsk Bakke, deraf Navnet. Der hørte megen Sæter til Gaarden, og derop dreves alle Kreaturerne; foruden noget Hø til Vinterfoder dyrkedes udelukkende Havre og Byg.

Til Halle var knyttet en gennem Aarhundreder meget omstridt Herlighed, det af Floden Halle dannede Vandfald, der var saare betydningsfuldt, baade for Anlæg af Savværker og Møller. Under Generalen spillede Møllerne paa Halle en stor Rolle og gav Forpagteren af disse en god Indtægt, uden at det dog skæppede synderligt i Generalens slunkne Kasse. Retten til at benytte Vandfaldet var gennem Aarhundreder Genstand for Strid mellem Bønder og Herremænd, Striden blev gerne afgjort af Kongerne ved et Kongebrev; der var Perioder, hvor der udstedtes Kongebrev om Benyttelse af Vandfaldet til adskillige Bønder paa een Gang, at Rettigheden tilsidst havnede hos Gyldenløve, siger sig selv.

Susanne Kofoed, der havde forpagtet et af Møllebrugene af Generalen, svarede i Afgift 25 Daler aarlig, men stod i Restance for 90 Daler. Susannes Svigersøn fik Forpagtingen, da hun selv ikke mente at kunne klare Gælden, han fik den samme Afgift at svare, desuden forpligtede han sig til at afbetale sin Svigermoders Gæld og at give hende

frit Ophold. Niels Larssøn, saaledes hed den nye Møller, havde oprindelig været Svend paa Møllen, og i en Alder af kun 20 Aar blev han af Generalen gjort til Forpagter, efter at han havde æglet sin Madmoders Datter. Han blev en holden Mand og erhvervede sig under den ved Krigen med England opstaaede Hungersnød Fortjeneste af Fædrelandet, idet han selv byggede et Skib, med hvilket han sejlede til Danmark for derfra at hjembringe Korn til den sultende Befolkning i en meget stor Omkreds. Paa en af Danmarksturene var den dristige og energiske Mand nær blevet opbragt af et engelsk Krigsskib.

Paa Rauan dyrkedes foruden Havre, der udgjorde langt den største Del af Avlen, en Ubetydelighed Hvede og Byg, desuden en Del Kartoffler. Gaarden var kendt for sin smukke Udsigt. Udsigten havde man gennem en bred Revne i den mægtige Klippe, der laa lige overfor Hovedbygningen, Vandet fra Laagen havde skuret Klippespalternes Sider ganske blanke.

Halsen havde sit Navn fra Ordet Hals, det skulde betegne Gaardens Form: Et smalt Stykke strakte sig mellem Laagen og Havbugten Hølen, der omgaves af Fastlandet og den lille Ø Oteroi og Halvøen Steinsnes. En Del af Jorden dannede en Odde ud i Havet. Omkring Gaarden laa der høje Bjerge, Laagen styrtede sig i Havet tæt ved Gaarden. Nær ved var der en ypperlig Havn, der laa i Læ af den bjergfulde Oteroi, paa Halvøens Grund voksede i Tidens Løb en By op i Ly af Havnen, og med den store Trafik paa Hølen som Baggrund boede der paa Generalens Tid ikke færre end 600 Indbyggere.

Sundby var af særlig Betydning paa Grund af sit Makrelfiskeri, en Del af de paa Gaarden hvilende Skatter var

da ogsaa beregnede efter Fiskeriet og ansat til en halv Tønde Makrel, der var 2 Daler værd. Der havde oprindelig været god Skov til Sundby, men den var paa Generalens Tid aldeles værdiløs som Følge af en Brand, som nogle Aar før hans Tiltrædelse havde hærget den. Branden gav Anledning til en komisk Episode, idet Godskontoret beskyldte to af Bønderne, der havde Skoven i Forpagtning, for at være Ophavsmænd til Branden. De fik hver en Bøde paa 50 Rigsdaler. Da de to Mænd erklærede sig for ganske uskyldige, nedsatte Grev Danneskjold Bøden til 20 Kroner for hver, med Tilføjelse af, at de to Fyre var naadig slupne, idet han Aaret før havde estergivet dem en samlet Bøde paa 500 Daler for ulovlig Hugst af Egetræer — Besidderne af Laurvig var et meget humant Herskab.

Dreng hørte til de ikke faatallige Laurviggaarde, der ikke vare erhvervede af Gyldenløve, men af senere Besiddere; særlig omkring Midten af det 18. Aarhundrede opkøbte Danneskjolderne Gaarde, og til dem hørte Dreng. Forpagterne var oprindelig Bønder, men under den sidste Grev Laurvig fik den før omtalte Eventyrer Manderfeldt, alias Ingmann, Besidderen til at overlade sig Forpagtningen. Der hørte noget Bøndergods til, deriblandt den paa Grund af sit store Gedehold saakaldte Bukkenes Gaard. Paa Dreng dreves en udstrakt Kartoffelavl. Dreng var en saakaldet Dragongaard og maatte stille et vist Antal Dragoner til Hæren.

Generalens mange norske Gaarde laa langt fra hverandre, nogle oppe paa Bjerghøjder, andre nede i dybe Dale, en Del laa ude ved Stranden. Af Gaardene laa flere indeklemmet mellem bratte Fjelde eller skjult mellem Skovene, andre, de højtliggende, havde fri Udsigt over Havet. Saa godt som

alle var smukt beliggende. Det var let for Generalen under hans Inspektionsrejser at komme fra den ene Gaard til den anden, idet baade offentlige Veje og Bivejene var gode og vel vedligeholdte. Bivejenes gode Stand skyldtes Christian Conrad Laurvigs Initiativ, det kom sig af, at hans Hovedførnøjelse var den samme som hans kongelige Frænders, at rejse rundt i Landet til sine forskellige Boliger, hvoraf han havde saa mange, at de danneskjoldske Komtesser ligesom Kongehusets Prinsesser kunde spille Fjerbold fra den ene Bolig til den anden, saaledes som P. A. Heiberg udtrykte sig. Men for at Rejserne kunde blive en Fornøjelse, maatte Forbindelsesvejene være gode, Vejene i Grevskabet blev derfor ligesaa gode som de Veje, der forbandt de sjællandske Kongeslotte, et Forhold, der endnu den Dag i Dag præger baade Laurvig og Sjælland. General Ahlefeldts Fader, der ikke havde Forgængerens flotte Tilbøjeligheder og som i Modsætning til Christian Conrad kun opholdt sig meget lidt i Laurvig, fandt det ikke stemmende med sine økonomiske Principper at ofre noget videre paa Vejenes Vedligeholdelse, og de forfaldt derfor noget i hans Tid, et Forhold, Generalen søgte at bøde paa.

Frugtbare var Generalens norske Gaarde ingenlunde, Jordbunden bestod mest af Sand, den frugtbareste Del af Generalens norske Jord fandtes i Sandeherred. I dette Herred var Grunden frugtbart Ler, paa nogle Steder i Sandeherred var Leret blandet med Sand, den saakaldte Myrjord, ogsaa den af Bønderne benævnte Dunjord, hvidt, tyndt Sand, fandtes, i den kunde avles baade Korn og Græs, hvorimod den brune og graa Sand, der ogsaa fandtes paa sine Steder i Herredet, ikke kunde opdyrkes, medmindre der blev tilført Gødning.

Da der i Laurvig i langt videre Udstrækning dyrkedes Skov end Korn, havde det mere Interesse at se paa Jorden udfra et forstligt end fra et landøkonomisk Synspunkt. De sandede Skovstrækninger vare bevoksede med Naaletræer, medens der paa de Territorier, der bestod af Ler og let Muldjord, var Bøge- og Egeskov.

Ogsaa andre Strækninger, der ikke dækkedes af Skov, var unddraget det egentlige Landbrug, idet man her opgravede Jorden for at anvende den i Fabrikker. Det gjaldt særlig de Dele af Sandeherred, hvor Jordsmonnet egnede sig til Frembringelsen af Mur- og Teglsten. Der oprettedes da ogsaa i Generalens Tid en Del Teglværker, der imidlertid førte en ret vegeerende Tilværelse, idet Materialet var for meget blandet med groft Sand og Grus. Murstenene blev da heller hverken gode eller holdbare.

Enkelte Steder afløstes Ler og Sand af Tørv, der var af en god Kvalitet, ogsaa vidtstrakte Enge fandtes paa Godset. Den ringeste Jord var i den nærmeste Omegn af Laurvig By, hvor Grunden næsten udelukkende bestod af Sand, hvis mulige Opdyrkning yderligere besværliggjordes af den Omstændighed, at der paa Godset overalt laa løsrevne Klippeblokke, paa sine Steder var der ren Klippegrund. Baade under Danneskjolderne og Ahlefeldterne blev der dog foretaget et betydeligt Arbejde for at rydde Grunden, hvoraf en Del derefter opdyrkedes. Kommer vi længere bort fra Laurvig By til Tjømø, bliver Terrainet frugtbarere, her var baade saftige Enge, god, lettere Muldjord og Tørve-moser, paa enkelte Steder rent Ler, men ogsaa her generede Klippestykker og Kampesten.

Syd for Laurvig laa der et stort Terræn, der bestod af Rødsand, blandet med hvidt og graat Sand, ovenover det

laa der to Lag Kampestene, længere mod Syd afløstes denne Sandblanding af Ler, vekslende med let kulsort Muldjord, noget blandet med graat Sand.

Laurvigs Jord blev ingenlunde ringere, efterhaanden som Jordsmonnet steg, paa sine Steder kunde man finde den bedste Jord oppe paa antagelige Højder; der var betydelige Højdedrag, som bestod af rent, tungt Ler, men baade Bjerge og Bakker, ogsaa de, der bestod af Ler, var som Regel skovbevoksede og kom ikke Agerdyrkingen til Gode, til Gengæld var der midt inde i Skovene paa Bjergenes og Bakkernes Toppe ypperlige Græsgange, de saakaldte Sætere, hvor Kvæget dreves op om Sommeren og vogtedes af Sæterpiger.

Laurvigs Grevskab havde som Følge af Havets Nærhed et udpræget Øklima med milde Vintre og forholdsvis kølige Somre. Foraaret kom tidligt, Efteraar og Vinter sent, man kunde saaledes paabegynde Foraarsarbejderne i Marken sidst i April, Høet kunde slaas medio Juli, Kornhøsten begyndte som Regel i den sidste Halvdel af September Maaned. Den fra Havet blæsende Søndenvind kunde til Tider være skarp, det samme gjaldt Vestenvinden, hvis Virkninger Generalen kendte saa godt fra Langeland og Slesvig By, derimod skærmede de nordlige Bjerge og de vide Skovstrækninger mod Norden- og Østenvindene. »Solbør«, »Omgangsvej«, som Nordmændene kaldte det, plejede at indtræffe paa Tider, hvor det ikke kunde skade, nemlig inden Saatiden begyndte, og efter Høst, af samme Grund var der aldrig synderlig Tale om Hagelskade.

Over Mangel paa Drikkevand kunde Generalens norske Gaarde ligesaa lidt som hans langlandske klage, der var

ved hver Gaard Brønde, som næsten aldrig blev tørre, og som gav sundt, jernholdigt Vand.

ELVENE

Baade Hav, Søer og Floder spillede en betydelig Rolle for Generalen paa hans norske Grevskab, en meget væsentlig Del af Beboerne levede nemlig af Fiskeri og Skibsfart. De fiskerige Elve gav gode Indtægter, og Elvenes Vandfald, Fosserne, var af Betydning for Fabriksdriften, særlig for Savbrugene og Jernværkerne. Den betydeligste af Elvene var Laagen, tidligere Laugen, der i Forbindelse med den Vig af Havet, hvor den løber ud, har givet Byen og Grevskabet Navn. Ved Gaarden Vierød i Hedrum Sogn løb Laagen, der i hele sin Længde, fra Udspringet til Udløbet i Laurvig Fjord, er 24 Mile lang, ind i Grevskabet, som den gennemløb i en Længde af halvfjerde Mil, opsgående alle de Vandløb, den mødte paa sin Vej. Indenfor Laurvigs Grænser dannede Elven tvende Fosser. Paa Generalens Tid førte Laagen en Mængde Tømmer, Brænde og Trækul med sig, det blev kastet ud i Elven fra hele Omegnen og løb videre, til det havde naaet en Bom, der laa en Fjerdingvej fra Jernværket. Her blev alt det Træ, der var bestemt til at brændes til Kul, optaget og ført til Milerne, Tømmeret blev bragt ind i en Kanal, der dannedes af Laagens vestre Arm og flød derfra ned til Laurvigfjorden tværsover denne og videre ind i Fritzø Elv. Denne Elv dannedes af Farriselven, der holdtes tilbage her i en Dam, hvorfra Vandet gennem Sluser blev ført ned til Fritzø. Her blev Tømmeret taget op og bragt hen til den store Tømmerplads, hvorfra det fordeltes til Savværkerne.

Anbringelsen af Bommen kostede et meget betydeligt Arbejde, det maatte udføres hvert Foraar, naar Laagen var sejlklar for Is, og krævede en Arbejdskraft af 100 Mand; der blev rammet Pæle ned i Flodbunden, og der skulde bores Huller til Tværpælene.

Farriselven var pragtfuld at skue med de mange Tilløb, der bruste ned i dens Vande fra de omliggende høje Bjerge. Med dens meget betydelige Dybde, der medførte, at Vandet først sent frøs til, var Farriselven af stor Betydning for Savværkernes Drift.

Halleelven, der flød igennem Grevskabet med talrige Bugtninger og Slyngninger, var ogsaa af Betydning, baade som Transportmiddel og som Drivkraft. Torpelven blev ved Hjælp af Sluser og Kanaler nyttiggjort for Jernværket, Elvens Vande var med stor Kunstfærdighed ført op over ret høje Bjerge. Af Betydning for Grevskabets Møller var Hagenæs Elv. Aaserumelven, der løber ud i Laagen, danner i Forbindelse med denne Elv en stor frugtbar Ø. Øen overrisledes i den saakaldte Flommetid af de to Elve, hvis Vande ved atter indtrædende Lavvande skabte en yppig Græsvækst.

SALGET AF LAURVIG

Det var et mægtigt Areal, Generalens norske Grevskab spændte over, med dets Bjerge, Elve, Søer, dybe Fjorde, Skove og talrige i Havet spredte større eller mindre Øer, 13 Kvadratmil udgjorde Arealet. Grænserne var mod Øst og Sydvest Havet, mod Nord og Nordost Grevskabet Jarlsberg. En Indskrænkning fik Arealet i 1750, da Ferdinand Anton Laurvig solgte noget af Grevskabets

Grund til Frederik den Femte, det var paa det Sted, hvor Frederiksværn nu ligger, og hvor Kongen agtede at anlægge en Fæstning og et Skibsværft. Foruden Jord paa det faste Land gik en Del Øer og Holme med i Købet. Ogsaa General Ahlefeldt maatte afhænde noget Land til Fordel for Frederiksværns Udvidelse. Paa samme Tid blev der truffet en ny Ordning med Hensyn til Frederiksværns Sogn, hvor Kaldsretten hidtil havde tilkommet Grevskabets Besidder. Fra nu af skiftedes Kongen og Generalen med at udnævne Præster.

Vi have set, at der var mange Herligheder knyttede til dette norske Grevskab, der skulde omgives med saa megen Glans som muligt, som Følge af den Omstændighed, at Laurvig var oprettet til Fordel for en »naturlig« Kongesøn. Disse udenfor Ægteskab fødte Kongebørn spillede under Enevældens første Konger en meget stor Rolle, saa stor, at man endog havde fundet sig foranlediget til i Christian den Femtes Lov at optage Bestemmelser om dem. I Anordningen af 1693 om Titulaturer hedder det: »Kongens naturlige Børn skal gives Titel af »Os Elskelige og Høibaarne« og i Begyndelsen af Brevene sættes: »Vor synderlige Gunst og Bevaagenhed tilforn.« Og maa dem alene og ingen andre kongl. Undersaat og Betjent gives det Prædikatum af høie Excellence og Døtrene saavel som Sønnernes Gemalinder af høie Naade«. I danske Lov hedder det, at Kongernes uægte Børn »skulle behandles overensstemmende med den Høiagtelse, der skyldes deres høje Udspring«. De enevældige Konger følte virkelig faderligt overfor deres uægte Afkom; en anden Drivfjeder var sikkert ogsaa Ønsket om at efterligne det højt beundrede Ideal, Ludvig den Fjortende, hvis uægte Børn baade blev Prin-

ser og Hertuger. Christian Ahlefeldt og Generalen arvede ikke alene Godset, men ogsaa de fornemme Prærogativer, men disse var iøvrig blevne noget beklippede af de senere Enevoldskonger, der ikke i slet saa høj Grad som Frederik den Tredie og Christian den Femte vare tilbøjelige til at trække Kongehusets Sidelinier frem. Saaledes fik hverken Frederik den Tredies eller Christian den Femtes uægte Descendens Lov til at beholde det klingende Navn Gyldenløve, men maatte nøjes med Navnet Danneskjold. Frederik den Tredies Efterkommere blev i daglig Tale ikke kaldt Danneskjold men Laurvig. Af de til Laurvig knyttede Attributioner forsvandt ogsaa Palæet paa Kongens Nytorv, det senere Charlottenborg, og Gyldenlund, det senere Charlottenlund, i Stedet for købte Laurvigerne det Palæ, der ligger paa Hjørnet af Dronningens Tværgade og Bredgade og senere erhvervedes af Moltkerne.

Den fortvivlede Uorden, der herskede indenfor Laurvigs Administration, de altid svigtende Indtægter, Grevskabets Gæld, gjorde sig mere og mere gældende. Den store Afstand, der spillede en langt større Rolle, end den vilde have gjort i vore Dage, hindrede et effektivt og regelmæssigt Tilsyn fra Generalens Side personligt. Ikke fulde 11 Aar efter at hans Fader havde arvet Laurvig, omgikkes Generalen allerede med Tanken om paa en skikkelig Maade at blive af med dette Grevskab, i alt Fald delvis.

Det var ikke alene Tilstanden i selve Laurvig, der gjorde en Afhændelse paakrævet, Generalens Finanser vare i den syndigste Uorden, han havde en mægtig privat Gæld, dertil kom de vanskelige Tider for ham selv og Landet og de endeløse europæiske Krige, der gjorde Danmarks Forbin-

delse med Norge vanskelig og hindrede Tilførselen af Korn.

I 1797 ansøgte Generalen Regeringen om Bevilling til at maatte sælge det »undværlige Allodialgods«, der af Christian Ahlefeldt var erhvervet for 60,000 Daler, saaledes at Provenuet ved Salget i første Række kunde anvendes til at bringe Grevskabet paa Fode, en Del af Indkomsterne skulde anvendes til Dækning af Generalens private Gæld. Under 17. Marts 1797 blev der givet kongelig Bevilling paa Salget. Da der i 1797 var Pengeknaphed i Norge, var Tidspunktet for Salget ikke gunstigt, men man turde ikke udsætte det længere. Gaardene blev ligefrem stillede til Auktion, og af Hensyn til de vanskelige Tider blev der givet Køberne en udstrakt Kredit. Ved Auktionerne blev Gaardene solgte dels under eet, dels i Parceller. De fleste af Gaardene var nemlig for en Del udstykkede i mindre Brug, og de saakaldte Lejlændinge fik Adgang til at byde paa deres Parceller.

Regeringen havde ikke noget imod selv at erhverve det fjerne Grevskab, en af Grundene hertil var den, at Staten af finansielle Grunde havde maattet sælge Kongsberg Sølvværk, da den kongelige Kasse ikke længere mente at kunne bære det store Underskud, som Driften af Sølvværket hvert Aar medførte: Naar Regeringen erhvervede Laurvig, kunde den faa Fingre i Jernværkerne, som den selv agtede at drive, og mente at kunne faa meget Udbytte af. Allerede flere Aar før Laurvigs Overdragelse til Staten var der Forhandlinger i Gang om et separat Salg af Jernværkerne. Den Pris, paa Grundlag af hvilken der blev forhandlet, nærmede sig stærkt det samlede Beløb, for hvilket hele Grevskabet senere blev solgt. Medens Generalen, da Forhandlingerne om Salget af hele Grevskabet stod paa,

var meget ivrig efter at faa hele Salgssummen udbetalt i Kontanter eller Obligationer til fri Afbenyttelse, foreslog han paa dette Tidspunkt, hvor han var mindre i Beknebs for Penge, at Salgssummen for Jernværket skulde fideicommisseres.

I Sommeren 1805 afstod Generalen Laurvig til Staten for den latterligt lille Sum af 920.000 Rigsdaler. Generalen synes dog selv at have været fornøjet med Betalingen, det gjaldt for ham i Øjeblikket først og fremmest om at komme af med Grevskabet og faa nogle Penge i Lommen, og naar Generalen havde sat sig noget i Hovedet, skulde Sagen ordnes over Hals og Hoved. Halvdelen af denne Kapital blev fideicommisseret, Resten anvendt til Dækning af den paa Laurvig hvilende Gæld. Den ellers saa ilde medhandlede Grevinde Louise Charlotte fik ved denne Lejlighed lidt ud af det, idet 1000 Dukater blev udbetalt hende som »Naalepenge«. Denne Ordning var truffet efter Begæring af Generalen, der ogsaa ønskede, at hans mange Søskende skulde have nogen Fordel af Handelen. Ansøgningen blev ikke bevilliget.

De 1000 Specier til Generalens Hustru var den eneste reelle Udgift, Staten havde ved Erhvervelsen af det vældige Territorium, hvorover Laurvig spændte, alle de øvrige Udbetalinger fik Lov til at bero i Statskassen.

Generalen bevarede nogen Forbindelse med Laurvig efter Salget, det blev saaledes i Salgskontrakten bestemt, at Kirkerne skulde bevares for Frederik Ahlefeldt, mod at han naturligvis holdt dem vedlige, til hvilket Formaal der blev baandlagt en Kapital. Denne mærkelige Ordning, af hvilken man ikke skulde synes, at Generalen kunde have synderlig Glæde, blev bibeholdt i henved 20 Aar, da Gene-

ralen endelig blev ked af det og gav Afkald paa Kirkerne. Samtidig ophørte Generalens Forbindelse med Laurvig Hospital, Frederik Ahlefeldt havde beholdt Retten til at besætte Pladserne ved bemeldte Stiftelse og til at udnævne Forstanderen, det gav han nu Afkald paa.

Ved Salget overgik Laurvigs Funktionærer i Kongens Tjeneste. Godsinspektør Bull derimod trak sig mer eller mindre frivillig tilbage. Generalen bevilligede ham en Pension af sin egen Kasse, hvortil den danske Stat senere føjede et Tilskud.

OLUFSENS REJSE TIL LAURVIG

Generalens gode Ven, Olufsen, »Gulddaasen«s bekendte Forfatter, gæstede Laurvig det Aar Frederik Ahlefeldt var blevet Besidder af Grevskabet, sine Indtryk fra denne Rejse skildrede Olufsen i en Række Breve, hvoraf vi her skulle give et Uddrag. Olufsen var dengang 27 Aar gammel og havde for et Par Aar siden absolvert baade Dansk-juridisk- og Landmaalereksamen. Da Olufsen foretog sin Norgesrejse gik han paa Expectance til en Stilling som Lærer ved den af det Classenske Fideicommiss oprettede Landbrugsskole paa Næsgaard, og Institutionen betalte Rejsen, der ikke alene gjaldt Tvillingeriget, men ogsaa Udlandet, hvor den Rejsende saavel som i Norge skulde foretage landøkonomiske Studier. Det var 2 Aar efter Olufsens Hjemkomst fra denne Rejsesfærd, at »Gulddaasen« anonymt kom frem paa Det kongelige Theater. Generalen, der oversatte Værket og spillede det paa Theatret i Slesvig By, var en af de faa, overfor hvem Olufsen havde røbet sin Anonymitet.

»Fra Staværn gaaer Laurvigsfjorden omtrent en halv Mil Nord paa. Den er paa begge Sider indesluttet af Klipper, hvilke dog, især paa den vestlige Side, ere begroet med Skove. Veien til Laurvig er meget behagelig. I Førstningen løber den neden for skovbegroede Klipper, hvori der ere nogle af Naturen selv udhugne Grotter, der tilbyde en skøn Udsigt over Fjorden og dens østlige Klippeside, samt de nøgne Klipper, der som Øer staae frem i Fjorden, hvor en Phantasie, som har søgt Næring i Ossians Beskrivelser over Bølgernes Brusen mod den søeomflydte Klippe, vil kiende denne Naturens troe Afskriver igien. Ingen Gang i en engelsk Park kan snoe sig friere og skønnere end denne fortreffeligt vedligeholdte Vei snoer sig igiennem en yndig Skov, som ikke er tæt nok til at skjule Vandet. Noget fra Staværn forlader Veien den steile skovbesatte Klippévæg, og gaaer forbi nogle Bøndergaarde med deres smaae vel- dyrkede Marker, som indhegnes af steile Klipper og tykke Skove, der bryde Vindene og samle Solens Straaler. En Mængde Løvskov bepryder disse landlige eensomme Egne, og kontrasterer formedelst de lyse muntre Kroner særdeles yndigt med de dunkle alvorlige Naaletræer. Nærmere ved Laurvig gaaer Veien over Bierge, som allerede forekomme en Dansk noget betænkelige. Men de norske Hestes sikre Gang, og den Omhyggelighed, hvormed Veien holdes i Stand, der endog gaaer saa vidt, at man paa nogle Steder, hvor Jordbunden er sumpig, har belagt den med Tømmerstokke, forjager Frygten, og Egnens Skønhed gjør, at man glemmer hver Tanke om Fare. Igiennem Aabningerne mellem de fremstaende Klipper seer man af og til Laurvigs røde Tage, Vandet, de graae Klipper paa den modsatte Bred, de dunkle Skove, hvilket alt, seet giennem Aabnin-

gerne mellem de ranke Træer, giver mange pittoreske Syner.

Saa vel i Egnen omkring ved Staværn, som paa Veien til Laurvig, mærker man, at Naturen er endnu ikke gandske gaaet over til en egentlig Fjeldegn. Klipperne stige ofte bratte frem over Sletten; de ere enkelte, og danne kun sielden smaae sammenhængende Kieder, eller Fielde; Jorderne udgjøre for det meste Sletter, som ere temmelig sandede; dog synes de veldyrkede, skjøndt der overalt fattes Leer til deres Forbedring.

Ofte har De, min Ven, med mig beklaget den danske, og især den siellandske Bondes totale Mangel af alt hvad Smag, eller Følelse for det Simple og Skønne kan udrette til det huslige Livs Beqvemmelighed, og Nydelsen af tusinde smaae Behageligheder, som intet Landvæsens-System kan skabe, men vel qvæle. Vi ere enige om, at Frihed ikke altid frembringer denne Smag, i det mindste ikke strax; denne Erfaring gjorde vi paa vore venskabelige Omvænkninger i Bernstorfs Egne, der dog nu i en lang Række af Aar have nydt et viist Systems og en gavmild Naturs Velgierninger. Vi søgte derfor i Klimatets Skabervirkninger de Aarsager, som stemme eet Folk mere end et andet til Reenlighed i deres Huse og Klædedragt, til Smag i Arbeider og Forlystelser, til Følelse for Naturskønhed. Jeg begynder her i den rene norske Biergluft at troe dette med Overbeviisning. Velstand har ikke altid denne Virkning. Den kan drive en Almue til et Slags Luxe, til en magelig Levemaade, men indgiver aldrig Smag. Frihed og Selvfølelse maatte vist virke kraftigere, og jeg vilde tilskrive dem en stor Indflydelse paa en Almues Smag, naar de fri Vilde ikke vare de meest ureenfærdige Skabninger paa Jorden, og naar det

var afgjort, om ikke Selvfølelse snarere stemmer Sielen til høje og stærke Fornemmelser, end til blide og fine. Imidlertid vil jeg dog hermed slet ikke nægte Frihedens Virkning paa Sielen; den skaber Selvagtelse, Lethed og Munterhed i Sindet; men jeg vil kun paastaae, at denne Selvagt, denne Munterhed aldrig leder en Almue til Smag, uden overmaade megen Understøttelse af Landets physiske Beskaffenhed.

Den reene Luft mellem de norske Bierge, de stedse skjøne Naturscener, der overalt møde Øiet, tilskriver jeg da fornemmelig den Reenlighed og Smag, man finder i de norske Bønders Boliger. En norsk Bondegaard er saa forskiellig fra en siellandsk, som denne er fra en fyensk. Den bestaaer af en Mængde Huse, som formedelst Jordens Ujevnhed sielden ere samlede i nogen Orden. Vaaningshuset er to Etager høit, og er afdeelt til beqvemme og rummelige Værelser, som især udmærke sig fra de danske Bondestier ved Trægulv, og store Vinduer. Afstanden mellem Loftet og Gulvet er ikke som i Danmark saa nøiagtigt afpasset efter Beboerens Høide som et Soldatermaal, og dette er maaskee tildeels Aarsagen, hvorfor de norske Bønder gaae ikke saa krumbøjede som de danske. Saadan en Gaard har sædvanlig to til fire Værelser. Sengen findes sielden i det yderste, men i dens Sted en Væv.

Iblandt de øvrige Bygninger forliener Staburet at anmærkes. Det er egentlig Spisekammeret. Bygningen staaer paa Pæle, hvorved der vedligeholdes et bestandigt Lufttræk, der bidrager ikke lidet til Varenes Bevaring. Trappen er løs, og sættes ikke gandske tet til Huset, for at forhindre Muus og Rotter fra at betiene sig af denne Indgang. Ved

Laden er der bygget en skraae Broe op til Loen, hvorpaa Høe og Korn kan kiøres lige ind i Huset.

Alle disse Huse ere efter den i Norge almindelige Bygningsmaade af Tømmerstokke, som ved en vis Sammenføining ligge horizontale. Vaaningshuset er sædvanlig beklædt med Bræder, og malet brunt. I nogen Afstand see disse Bøndergaarde artigt ud, formedelst Husenes adspredte Beliggenhed, og de røde Tage, der oplive yndigen Granernes mørke Skatteringer i Landskabet.

Laurvig er en temmelig stor Kiøbstæd paa Skraaeningen af et Bierg rundt omkring Enden af Laurvigsfjorden. Den har mange ret smukke Huse, hvoraf endeel ere to Etager høje, og nogle af disse ere zirede med architectoniske Zirater, hvilke dog stødte mig paa Bygninger, der synes at spaae saa liden Varighed som Huse af Træe. Denne Idee er dog i sig selv urigtig; thi man har saadaane Tømmerbygninger, der allerede have huset tre Generationer, og ere endnu saa gode som nye. Fyrren er ikke let underkastet Forraadnelse, naar den kun holdes tør; og dette skeer ved den Beklædning af Bræder, man sædvanlig giver dem. Et ubeklædt Huus er ikke halv saa varigt. Ved Anstrygning og Malning bevares de ligeledes; men dette Middel staaer kun aabent for de Velhavende. Laurvigs Indbyggere fortjene ellers Roes for den gode Smag, de følge heri. Man seer ikke her de naragtige nyrnbergske Smørier, som Borgerne i næsten alle Danmarks smaae Købstæder besudle deres murede Vægge med, man seer her ingen Marmorering, ingen Dambrætter, intet Løvværk; Husenes almindelige Farve er brun, blaa-graae eller hvid med grønne Vinduesposter, hvilket giver et meget net og reenligt Udseende.

Byen har henved 400 Huse, hvilke danne nogenledes ordentlige Gader. Grunden er meget ujevn, og midt i Byen reise sig steile og nøgne Klipper, til hvis bratte Sider ere bygte skønne Huse. Rundt omkring er Bierget bevoxet med en herlig Skov, som tildeels bestaaer af Bøg, hvorpaa den norske Natur har givet Grevskaberne Laurvig og Jarlsberg Monopol. En Elv, som flyder fra Farrisvandet, skiller Langestrand fra det egentlige Laurvig. Den grevelige Residense, eller, som den her kaldes, Herregaarden, er en anseelig Bygning af Tømmer, to Etager høi, og staaer gandske tæt under en steil Klippevæg noget Østen for Byen. Lige over for er en anden Klippe, hvori ere indhugne Indskriver til Afmindelse om de Konger, som paa deres norske Reiser have besøgt Laurvig. De ere alle poetiske, eller i det mindste paa Vers, og ligne hinanden fuldkommen i Henseende til Smagen. Det om Frederik den Femte klinger saaledes:

Da Kong Frederik den femte
 Vaaget sig paa Søe og Vand,
 Saadant Laurvig aldrig glemte,
 Hvor han traadte først paa Land.
 Hele Landets Folkeskare
 Raabte da af Hjerterod
 Kongen stedse Gud bevare
 Som er stor og iegod.

Arriverede hid til Norge den 28. Mai }
 Returnerede til Danmark den 11. Julii } 1749.

Versene ere slette, men den Idee, at lade en ærværdig urokkelig Klippe forkynde Efterslægten mindesværdige Tildragelser, er skøn og norsk. Jeg vil ikke afskrive flere

af disse Marmor. Laurovic, men jeg kan ikke undlade at anmærke den Besynderlighed, at Smagen i Poesien igien- nem to Aarhundrede ikke har forandret sig saa meget, at en eneste af alle disse Indskrivter kunde faae et yngre Ud- seende end de øvrige.

Fieldet bag Herregaarden strækker sig langt ud mod Østen i en yndig Skov. Dets gandske lodrette, eller af ned- styrtede og faldsærdige Klippestykker bestaaende Sider ere beklædte med Træer, der springe frem af Revner og Kløf- ter i den blotte Steen. Paa dette Field findes ude i Skoven i en steil og meget høi Fieldvæg følgende Knittelvers til Gyldenløves Minde:

Stadtholder og Feldtmarskalk her
Ved tvende Kongers Ynde,
I Norge bygt Ni Fæstninger
I Ni Gang tre Aars Minde.

Ikke langt herfra findes nogle Grotter, dannede ved Ned- styrtninger af Fieldet. Een af dem især har al melankolsk Skiønhed. En lille Bæk falder nær derved ned mellem knuste Klipper i et brusende Løb. Tykbeløvede Bøge og Ege omhvelve denne mørke Boelig, helliget Eensomhed og Digtersværmerie. Længe opholdt jeg mig i disse

awful cells,
where heavinly pensive contemplation dwells.

Jeg gjorde mange frugtløse Forsøg paa at klavre op paa Fieldet. Omsider fandt jeg en udtørret Elvs Løb, hvorigien- nem jeg med største Nød trængte op, ved Hielp af udhæn- gende Grene. Aasen eller det øverste af Fieldet lignede

nogenledes en Slette. Den var besat med Skov, og jeg fandt der den islandske Moos, skiøndt ikke i Mængde. Fra en Fieldklint nær ved Herregaarden har man en herlig Udsigt. Paa Sletten nedenfor Fieldet udbreder sig fra Fieldets Fod en tyk Skov af Gran og Fyr, som ved de tætte Kroner danne et dunkelt Teppe ud over Fjordens østlige Klipper. Endeel af Laurvig forskiønner det øvrige af Forgrunden i dette yndige Landskab. Skibe og Fiskerbaade oplive Fiorden, som mod Vesten begrændses af skovbevoxne Fjelde, hvorimellem man seer adspredte dyrkede Jordpletter omringe landlige Boliger. Udsigten sluttes mod Sønden af Frederiksværns Fæstning og de Øer, der danne dens Havn. Imellem disse trænger Synet ud over Havet.

Efterat jeg med største Vanskelighed havde fundet min forrige Vei, besaae jeg den grevelige Hauge. Den er ganske i den gamle Hollandske, eller Franske usle Smag, og det er et jammerligt Syn, at see den fri Natur saaledes forkneben og vanskabt i Konstens Snørliv. Af de mange herlige Scener, Naturen tilbyder, er ikke en eneste benyttet. Til Fieldet, som behersker den meest fortryllende Udsigt, er der ingen Opgang. Grotter er der ingen af, men i deres Sted Overflødighed af stive Alleer, Pyramider og tusinde andre konstige Ting. Det gielder ganske om denne Hauge, hvad Hirschfeld¹ siger om de schweitzerske, at det synes, som Konsten er desto tilbøieligere til at vanskabe Naturen, jo tydeligere denne selv har anviist Maaden, hvorpaa den burde forskiønnes.

¹ Var den første herhjemme, der slog til Lyd for de engelske Haveanlæg. Hirschfeld havde været Generalens Lærer i Philosophie ved Universitetet i Kiel, hans bekendteste Værk er det fem Bind tykke »Theorie der Gartenkunst«.

I selskabelige Fornøielser ligger Laurvig i Fælledskab med Staværn. Man har her en Slags Club, hvor Personer af begge Kiøn forsamle sig om Søndag Eftermiddag for at spille, spadsere og soupere. Tonen i denne Club er ret god, og bærer umiskienligt Præg af den norske Friheds og Munterheds Aand. Formedelst den korte Fraliggenhed er denne Assemblée beqvem for Staværns beau monde, som ikke er talrig nok til at kunne have saadanne Indretninger hjemme.

Til Konstsager i Laurvig hører et Slags Monument for den afdøde Greve Danneskiold Laurvig, som her for nogle Aar siden endte sine Dage i en vis philosophisk Rolighed. Dette Minde bestaer af en intet mindre end skøn Støtte af hvidt Marmor, og er bekostet af den bekiendte Landraad Manderfeldt, som paa denne Maade har villet hædre en Mand, han skyldte saameget. Stedet, hvor det staaer, synes mig ikke godt valgt, da det nærmest ligner en Steenhob; men om jeg erindrer ret, har det sør havt et mere passende Sted. For nogle Aar siden foretog Pøbelen i Laurvig sig et Billedstormerie mod dette Arbeide, som vist nok ikke er »dicteret af sund Fornuft, eller helliget noget tænkende Menneske«.

Laurvig er et unærsomt Sted. Næsten alle dens Indbyggere drive et Slags Handel, hvoraf følger, at der ingen Handel er i Byen. I den Amerikanske Krig gik det her som overalt. Man ilede i fuld Galop ud paa Speculationens Bane, og troede at kunne rende saameget sikkrere, som man ikke mærkede nogen Foranstaltning til at omskifte Galopen til en jevn Trav. De høie Fragter vare Lokkemaden. Med Skibe som ikke havde kostet 6000 Rdlr. tientes

ved Farter til Vestindien for Engelsk eller Hollandsk Regning i kort Tid Skibets dobbelte Værdie. Denne Vinding bragte et Slags Luxe i Gang. Man begyndte altsaa en Leve- maade, der passede sig for slige gyldne Dage. Disse forsvandt, Levemaaden varede endnu, men standsede naturligviis af sig selv. Havnen er vel dyb nok for store Skibe, men ved Sonden-Vind er den usikker, fordi den fra denne Side er gandske aaben mod Havet.

De grevelige Privilegier, og især Jernværkets, indskrænke desuden Handelen meget. Fra dets Magasin forsynes Værkets Betiente og Arbeidere, samt Almuen i Grevskabet med Fødevarer. Udførsel af Trælaster er udelukkende for Grevskabet, og Saugbrugene paa Langestrand tilhøre ligeledes Greven. Andre Næringsveie har Byen ikke. Af Fabriker er her kun en Reberbane. Fiskeriet er ubetydeligt, Fangsten forrettes af fattige Folk; den sælges og fortæres strax. Paa Rifet uden for Jomfruelandet skal der være et fordeelagtigt Fiskerie, der kunde drives i det Store til Nedsaltning og Udførsel. Mangel paa Enighed har formodentlig hindret nogen Plan til Forening af flere til at drive dette, som maaske er for vidtløftigt for Enkelte. Fra Skeens Fiord skal der dog engang være gjort et Forsøg; det mislykkedes. Et Fartøj, som hørte til Entreprisen, forliste, og man mistænkte de Folks Redelighed, man havde betroet sig til. De formuende Eiere af Fiskerbaade, som tildeels selv benyttede dem af denne fordelagtige Fangst, vare ikke fornøiede med et Foretagende, der gjorde Skaar i deres Næringsvei, og man troede, det var efter deres Foranstaltning, at hint Fartøj satte til. Altsaa hviler nu denne Næringsvei, og hviler formodentlig saalænge, indtil engang en Christian eller Frederik den 99de ved kongelig Medvirkning nøder sine

kiere og troe Undersaatter, der idelig klynke og klage over Mangel paa Brød, til at udstrække Haanden efter de Skatte, Naturen saa ødsel har nedlagt rundt omkring dem.

Gud giver Fuglen Føde,
Men lægger den dog ikke i hans Rede.

Thaarup.

Frizøe, eller, som det almindelig kaldes, det Laurvigske Jernværk, det vigtigste i Norge, og Grevskabets største Herlighed, ligger paa Langestrand, tæt Vesten for det egentlige Laurvig. Jernertsen eller Malmen hentes fra de uudtømmelige Arendalske Gruber, som forsyne de fleste Jernværker i Norge, om ikke gandske, saa dog for det meste. Malmen sættes allerførst i Rost, det er: den lægges i en Art Mile, lagviis med Kul. Herved skiller Jernet sig nogenledes fra Stenen. Den bringes nu under Pukværket, hvor den knuses under en stor Jern-Støder, som drives ved Vand. Denne saaledes knuste Malm lægges derpaa i Masovnen lagviis med Kul, hvor den smeltes, og holdes flydende, saalænge til Slaggens Farve viser, at den har nok. I det nederste af Masovnen gøres en Aabning, hvorigennem Jernet, som nu kaldes Ruejern, udstøbes til Kanoner, Kakkelovne o. m. Endeel af dette Ruejern smeddes til Stangjern under store Hamre, som alle drives ved Vand formedelst en Valse med paasatte Jerntænder, der gribe paa den Stang, i hvis anden Ende Hammeren er befæstet, og herved smeddes Jernet enten til Plader, saasom til Kabysplader for Søetaten, eller til flade, fiirkantede og runde Stænger. De runde Stænger, som bruges til Boltejern, dannes derved, at der i Smedestedet eller Ambolten er indskaaret et Hul, i Figur af en Halvcirkel, og i Hammeren

ligeledes eet, som svarer dertil. Spiger og Søm smeddes ved mindre Hamre, som ligeledes drives ved Vand, og gjøre meget hurtige Slag, hvorved Arbeiderne sidde og vende Jernet. Andre Arbeidere staae ved Siden af disse, og danne Hovedet paa Spigerne.

Blæsebælgene ere af Træc, og bestaae af to afkortede fir-kantede Pyramider, hvis ene Side er aaben, og hvoraf den ene er stor nok til at kunne gaae ud over den anden. De drives, ligesom Hammerne, ved Vand, formedelst en Valse med paasatte Kiler i hver Qvadrant, hvoraf de to ved Valsens ene Ende drive den ene Bælg, og de to ved den anden Ende den anden. Den ene Bælg gaaer da bestandig op, og den anden ned. Naar Bælgen ved Valsen er trukken ned, løftes den op igien ved en Vægtstang med paahængte Vægt. En lille Rende leder idelig Vand paa Valsens Tappe for at kiøle og fugte dem. Man troer ved dette Værk at have de bedste Blæsebælg, og der lever i Laurvig en Familie, som ene forstaaer, eller giver sig ud for at forstaae den Kunst at forfærdige dem med visse ubekjendte Fortrin.

Hver Hammer kan stilles til en hastig eller langsom Gang, eller standses ved et Stigboer, hvorfra en Stang gaaer ned til Hammeren; og hvorved Vandmængden forøges eller formindskes.

Vandet, som driver dette Værk, er Farriselve, som er omtrent to Mile lang, og flyder mellem høie Klipper. Noget norden for Værket udvider det sig til en Søe, hvis høie klippefulde Bredder ere bevoxne med Gran. Et Par eensomme Bøndergaarde med smaae dyrkede Jordlykker oplive noget denne melankolske Egn. For nogle Aar siden har man tæt oven for Værket bygget en elliptisk Dæmning af Steen, som kostede over 10.000 Rdlr. Fra denne Dæm-

ning gaae tre Vandledningner eller Render, som staae paa Pæle, ned til de forskiellige Vandhiul. Tillige gaae derfra to andre Vandledningner. Den ene driver en Mølleqværn, og den anden og længste gaaer over Veien fra Langestrand til Laurvig ned til et betydeligt Saugbrug.

Fra dette Værk faaer Søeetaten en stor Mængde Jernkanoner, og endeel andet Jernarbeide. Leveransen har undertiden beløbet sig til 30 til 40.000 Rdlr. aarlig. Her smeddes aarlig omtrent sex til syv Tusinde Skippund Jern, og forbruges 30.000 Læster Kul, som for Betaling leveres af Grevskabets Bønder. Med Skovene, som her ikke ere overflødige, iagttages en god Oeconomie. De ere inddelte i Hugster. For nogle Aar siden var Værket forpagtet bort for 24.000 Rdlr. aarlig Afgivt.

Alle Værkets Indretninger ere ikke paa Langestrand. Foruden de to Masovne her, er der endnu en tredie ved Helgerud, eller Bakkeviggen, og fem Hammere ere fordeelte paa adskillige Steder i Grevskabet. Dette er deels skeet for at lette Transporten af Kul, men deels af Mangel paa Plads paa Langestrand. Man gjør her en stor Hemmelighed af en Indretning til at skiere Støbnings Overskuddet fra Hovedet af Kanoner og Mørsere. Formodentlig bestaaer hele Hemmeligheden i den ikke endda saa ubekjendte Slyngesaug. Ved dette Værk støbes nu Kanoner efter den nye Maade i fuld Støbning (à plein coulage) og udboeres siden. Boeringsmaskinen hører og til det laurvigske Jernværks Frimurersager.

Udmærkede skønne Bøgeskove indslutte Veien fra Laurvig til Tønsberg. Egnen er sandig, og for det meste jevn. Noget uden for Laurvig begynder man at nærme sig til

Louvenelv, hvis yndige Krumninger give mange behagelige Udsigter. Man følger dens vestlige Bred omtrent en Fierdingvei, og ved Stubberød passerer man paa en skrøbelig Færge denne brede og rivende Flod. Den kommer fra Kongsberg, og har et meget stærkt Fald, med mange, skøndt ikke meget høie Vandfald; den er paa begge Sider indhegnet af høie skovbegroede Klipper, og den rivende Strøms idelige Brusen forøger det Vilde i denne melankolske Egn. En udgaaende Jordbakke ved Stubberød er udgravet i Terrasser og beplantet med Træer; en Pyntelighed som kontrasterer besynderligt med det Vilde og Romantiske som denne majestætiske Elvs trange Dal indgyder. Noget ovenfor Færgeløbet er der en Foss, hvor der er et Laxefiskerie. Strømmen er her meget stærk, og river Færgen et temmelig langt Stykke med, hvorefter man da ved Landsiden maae arbeide sig op til Landingsstedet.

Veien gaaer nu idelig igiennem Skov, som tilsidst trætter og kieder. Undertiden aabner sig paa venstre Haand artige Udsigter ned i Dalen, hvor Louven slynger sig i skønne Bugter, og disse Aabninger ere Øiet end mere velkomne efter den mattende Eensformighed af de evindelige Løvvægge. Ved Skydsstedet Sundbye viser sig en skøn Dal af en meget landlig Karacteer. Man seer der overalt Bøndergaard, dyrkede Jorder, smaae Lunde, og en Elv, som i tusinde Bugter snoer sig giennem Dalen. Mod Sonden bedækker en tyk Skov def meste af en stor Søe. En Kiede af Bierge standser Øiet, og indhegner mod Vesten denne fredelige Dal. Jeg har forhen anmærket de norske Bøndergaardes skønne Udseende. Tømmervæggenes graa Farve, de røde Tage paa de adspredte Huse, som ofte ere omringede af Træer og Buske, give et norsk Landskab en vis

Blidhed og Landlighed, som formilder de dunkle Biergekieders Alvorlighed.

Fra Sundbye af er man i Grevskabet Jarlsberg, der vel i Størrelse meget overgaaer Laurvig, men er dog af langt mindre Vigtighed. Foruden det betydelige Jernværk eier Greven af Laurvig næsten alle Bøndergaardene, og overlader dem til Brugerne mod aarlig Afgift. I Grevskabet Jarlsberg derimod ere Bønderne Selveiere, og betale kun en ubetydelig Kiendelse.

Paa Veien fra Sundbye til Tønsberg har man mod Østen herlige Udsigter ned over Aggersvandet og den Slette, hvorpaa den grevelige Residense ligger. Den er giennemskaaren af en stor Elv og overalt besat med Bøndergaarde og smaa Lunde. Jarlsberg forskiønner denne behagelige Slette. Hovedbygningen er hvid, den har to smaae Kupeler, og viser sig som en langt mere passende Hovedgaard i et stort Grevskab, end Træ-Grevesædet i Laurvig.

Omtrent en Fierdingvei fra Jarlsberg ligger Tønsberg. Den er den ældste Bye i Norge, i det mindste er det kun Stavanger, der kan gjøre den denne Ære stridig. Øen Nøtterøe, som danner Tønsbergs Havn, og som er forenet med det faste Land ved en Broe, gjør Byens Beliggenhed skøn. Fra Søen stiger en tildeels dyrket Slette i Høiden, og ender sig i en skovbegroet Field-Aas. Bag Byen er et steilt og nøgent Field, Slotsberget kaldet, hvorpaa man finder en Deel Muursten, hvilke udgives for Levninger af Harald Haarfagers Slot, Haraldsborg. Om dette er rigtigt, veed jeg ikke; men denne dristige Bygningsmaade karakteriserer denne Norges kiekke Betvinger og hine krigerske Dage, da den dybeste Fred hvert Øieblik kunde forstyrres, og hver Beherskers Bolig maatte være i Stand til at udholde et An-

greb af urolige Naboer. Harald kunde ellers ikke have valgt et skønnere Sted i hele Egnen. Fra dette høie Field har man en behagelig Udsigt ud over Tønsberg Fiord, som skierer sig ind med en Arm østen for Byen. En Mængde Øer i Fiorden slutte Udsigten.

Havnen er god, men Indløbet er vanskeligt, da Skibene maa gjøre en lang Omvei omkring en udgaaende Odde. Der har før været en anden og nærmere Indseiling, som nu er tilstoppet. Dette har dog egentlig ikke foraarsaget nogen Aftagelse i Byens Handel; thi den har, saavidt jeg veed, aldrig været af nogen Betydenhed. Af Fabriker har den intet, med mindre man vilde regne et ikke langt derfra liggende Teglblænderie hertil. Fiskerierne forsømmes her, ligesom i Laurvig, og drives kun til Huusbehov. Overalt forsømmes her i Grevskabet med den uforsvarligste Ligeegyldighed de rige Skatte, som de mange smaae Søer og Elvene tilbyde.

Byen har uagtet den ubetydelige Folkemængde to Kirker. Gaderne ere over al Beskrivelse usselt broelagte, og Husene see for det meeste slette ud. En af de meget store Ulejligheder, som her møder en Reisende, er Mangel af et offentligt Herberge. Naar man ingen Adresse har, kan man køre hele Timer om paa Gaden fra Huus til Huus, lade sig examinere og beskue fra Top til Taa paa hvert Sted, og naar man med en Jern-Taalmodighed har besvaret alle Spørgsmaal, endda faae Nei, og, ligesom jeg, blive nødt til at søge Skiul i et Hul, som i Usselhed overgaaer alt hvad der kan tænkes. Vel reddede et lykkeligt Bekiendtskab mig snart af denne Nød; men denne Ubehagelighed, den største der kan møde en Reisende, vedvarer alligevel, Stadens Fædre til liden Ære.

Saa vel fra Tønsberg som fra Staværn og Laurvig har jeg gjort en Deel Udvandringer i de omliggende Bøigder, og disse have nogenledes givet mig et Begreb om Egnens Udseende og Beskaffenhed. Disse Smaareiser var jeg forbunden til at gjøre; dog holder jeg mig derfor ikke forbunden til at kiæde min Ven med de mange eensformige Beskrivelser over dem. Men da disse Sideture havde lært mig at kiende, om ikke Egnens Portræt, saa dog dens Silhouette, haaber jeg De vil ikke uden Fornøielse beskue noget nøiere det generale Udseende af en Deel af Deres Fødeland, som er Dem ubekjendt, og som De umueligen kan bedømme efter Deres Ungdoms Erindringer af Deres Fædrenelands majestætiske Storhed.

Mange have gjort den Bemærkning, at det er umuligt for Een, der er født i et jevnt Land, at gjøre sig et nogenlunde lignende Billede af en Fieldegn. Gierne vil man i det Malerie, Phantasien udkaster, anbringe Precipicer i Tusindetal, Vandfalde, steile og høie isolerede Fielde, hvorfra man kan overskue en heel Provinds. Men Naturen, som i al sin Vildhed stedse gaaer frem med en vis Ordentlighed, følger aldrig en ophidset Indbildningskrafts Gang. Den er fri, stor og skiøn, men ordentlig; Idealet havde og Frihed, Storhed, Skiønhed, men fattedes Orden. Steile Fieldsider, bratte Afgrunde, udhængende Klippehvælvinger høre til den Uorden, som Naturen vel tillader sig, men som dog allene har sin Oprindelse fra en Forstyrrelse, en Afvigelse fra den Runding, om jeg tør kalde den saa, som Naturen altid giver sine Værker. Slige overraskende Scener kunne da ikke være hyppige, og Mangelen af disse Gienstande, der virke stærkt paa Sielen, sætter den Nysankomne i den ubehagelige Nødvendighed, at nedstemme sine overspendte

Forventninger. Saaledes gik det i det mindste mig. Men jeg tilstaaer, at den norske Natur har paa andre Maader holdt mig skadesløs. Det Store, det Gyselige, det Vilde, det Overraskende, som man altid tænker sig ved en Fieldegn, har jeg vel ikke fundet meget af. Men Sagen er, at Naturen er i disse Egne, saa at sige, kun kommet Halvveien mellem et fladt og et biergagtigt Land. Det er Sletter, som Bierge forskiønne.

Der gives her Bjergstrækninger, som ere temmelig store, men deres Strøg er ikke eens, og den almindelige Regel for de norske Dale, at de løbe i Sønder og Nord, lider her mange Undtagelser. Fieldene ere ikke meget høie, og paa faa Steder bratte. Men denne Afvexling af Dale, Bierge og Sletter danner en utallig Mængde yndige Landskaber, hvis Hoved-Character er Blidhed, Eensomhed og Landlighed. Hver Dal er giennemskaaren af en Elv, fra hvis Bredder Bøndergaardene med deres dyrkede Jorder stige op ad Biergets Skraaning. Biergenes Toppe ere begroede med tykke Skove, hvis mørke Løv begrænder Dalens lysere Grønne, som de muntre Løvtræer og de røde Tage opliver.

Vel have disse Dale en vis Eensformighed, men de ere dog alle skiønne. De have alt det Blide og Yndige, som de fortryllende Egne langs Sundets Bredder, omkring Sorøe, Skanderborg og Veile; men de have mere Storhed, og ikke en vis trættende Pyntelighed, som jeg altid har troet at finde i de danske Landskaber. Naturen har her aldrig sat for Toilettet. De enkelte Grundstykker, som Fliden har udrevet fra den almindelige Frugtbarhed, vidner om et stræbsomt Folk, og de reenlige Boliger og muntre Ansigter, man seer der, indgiver den glade Følelse, at dette stræbsomme Folk tillige er lykkeligt.

Fieldaasene eller det øverste af Biergkiederne, ere her ikke brede; paa disse findes intet Spor af Dyrkerens Haand, og ethvert Forsøg vilde være spildt paa disse Granitmasser, hvor Jordskorpen paa de allerfleste Steder er neppe en Tomme tyk, og hvor kun Granner fremspringe af Revner i Bierget giennem et Lag af Moos. Hist og her findes der nogle Pletter, bevoxne med ypperligt Græs. Disse benyttes til Græsgange; og i de nordligste Bøigder, hvor Fieldstrækningerne ere større, bruges de til Sætre. Sætre ere saadanne Fieldgræsgange, som ere for langt fraliggende til at drive Qvæget daglig derud. Man bygger da et Huus ude mellem de vilde Felde, og driver Køer, Faar og Gedder derud om Foraaret. Den arkadiske Caravane faar til Anfører en Budeje, det er en Pige, som hele Sommeren over opholder sig i Sæter-Boligen, passer Qvæget, malker Køerne, tillaver Ost og Smør. Med disse landlige Sysler fordriver hun sin Tid i en Eensomhed, der maaske ikke endda er hende saa utaaelig, da man mangler ikke Exempler paa, at saadan en Pige, uden at have læst Wieland, nok veed, hvad slig Eensomhed kan bruges til.

Jeg takker Dem, min Ven, for den gode Modtagelse, De har villet forskaffet mig ved Deres mange Adressebreve til Deres norske Venner. Jeg anseer denne Opmærksomhed som en Prøve paa den Venskabelighed, hvormed De selv vilde modtage mig imellem Guldbransdalens Felde, eller Hallingdalens Afkroge. Men i Norge vil Mangel af Adresse ikke sætte nogen Reisende i Forlegenhed, undtagen i Kiøbstæderne. Paa Landet modtages man overalt med den jevne ukonstlede Godhed og Giestfrihed, som Nordmændene have vedligeholdt usvækket af Tidernes Fordærvelse fra Oldtidens Dage, og dette Hovedtræk i den

norske National-Character er mig endnu dyrebare for dets ærværdige Oprindelse, end for de Behageligheder og den Nytte det har forskaffet mig.

Veiene ere sandede, men brede og vel vedligeholdte. Om Foraaret og Efteraaret skulle de næsten være ufremkommelige, hvilket er rimeligt nok, da ingen ret haard Bund forhindrer dem fra at blive ganske opblødte og opkiørte; men dette have de tilfælleds med de indgrøftede Moradser, der under Navn af Landeveie løbe mellem adskillige Kiøbstæder i Danmark, hvor man dog ikke har den Undskyldning som her, at Tællegrøben, eller den frosne Jord skyder op og fordærver dem. Ved Broerne er man fri for den Ubehagelighed, at give Broernes Eier en Almisse til deres Vedligeholdelse. Det er sandt, at Træebroer opføres med mindre Bekostning i Norge end i Danmark; men det er ligefuldt sandt, at Publikum ikke bør betale den Tilladelse at betjene sig af Indretninger, det selv har bekostet til sin egen Nytte; og dette er dog Tilfældet paa Landeveiene i Danmark, hvor Broerne ikke ere Privates Eiendom. ◀

BREVE OG DOKUMENTER VEDRØRENDE LAURVIG

*Fuldmagt fra Administrationskommissionen
til Enevold Falsen.*

Undertegnede Medlemmer af den Ahlefeldt-Laurvigske Administrations-Kommission i Kiøbenhavn kundgiøre herved, at da Kommissionen fra adskillige Synspunkter betragtet har anseet det for nødvendigt, at een af dens Medlemmer gjorde en Reise til Grevskabet Laurvigen i Norge for der at undersøge og afgiøre forskellige for Kommissio-

**METTE KATRINE DANNESKJOLD LAURVIG
F. AHLEFELDT**

nen vigtige Gienstande, hvortil udfordres Nærværelse paa Stedet, saa have vi overdraget samt herved meddele velbemeldte Hr. Assessor Falsen fuldkommen og uindskrænket Fuldmagt til paa den hele Kommissions Vegne ved hans ovennævnte Nærværelse i Laurvigs Grevskab at undersøge, afhandle og paa saadan Maade, som han for godt og gavnligt eragter, endeligen at afgjøre alt, hvad der i Hensyn til bemeldte Grevskab og dets Betiente maatte henhøre til denne Kommissions' Afgjørelse, og skal det, som han i saa Henseende afhandler, fastsætter eller afgjør, være lige saa gyldigt og saavel Kommissionen som øvrige vedkommende ligesaa forbindende, som om det af samtlige Kommissionens Lemmer var fastsat og afgjort.

I Overensstemmelse hermed vil det altsaa paaligge og herved paalægges samtlige Grevskabel Laurvigens Betiente og enhver samme vedkommende at efterleve og holde sig efterrettelig de Ordre og Bestemmelser, som Hr. Assessor Falsen ved sin Nærværelse sammesteds maatte meddele dem, ligesaa fuldt som samme af samtlige Kommissionens Medlemmer var udfærdiget.

I Særdeleshed erklære vi herved, at saavel de Indskrænkninger eller Forandringer i Conditionerne for den forehavende Bortforpagtning af de Laurvig'ske Saugbrug og Salget af det (Lakune), hvorover der er berammet Auction, som velbemeldte Hr. Assessor Falsen ved sin Nærværelse paa Stedet maatte finde passende, som enhver Beslutning af ham, som har til Gienstand enten at approbere de gjorte Bud eller bestemme flere Auctioners Afholdelse skal have samme Kraft og Gyldighed, som om det af den samlede Kommission var vedtaget og besluttet.

19. Mai 1797.

*Fra Administrationskommissionen
til Overinspektør Bull.*

Ved at tilsende Hr. Overinspektøren indlagte Gienpart af den antagne Revisors, Overkrigskommissaire Schmiths Skrivelse til Kommissionen med de af ham forfattede og hermed følgende Antegnelser i det af Forvalter Elliger af lagte Regnskab for Fritzøe Jernværk fra 1. November 1794 til ult. December 1795 vil Kommissionen ikke vidtløftigen udbrede sig over, hvorledes den med ligesaa megen Mishag som Forundring herved erholder en sørgelig Oplysning og Udsigt saavel over denne Regnskabsførers Fremgangsmaa- de i den ham betroede vigtige Post som over Økonomiens Drift ved det betydelige Fritzøe Jernværk i det Hele. Hvad der strax vil falde Hr. Overinspektøren i Øjnene, er, at Forvalter Elliger foruden hans angivne Kassebeholdning af 914 Rdl. 12 β (hvilken Hr. Overinspektøren i Deres ved Regnskabet medfulgte Skrivelse selv anseer for Kasseman- gel) ved under 2 betydelige Summers Transportering til den generale Kasse-Balance, vide Antegnelserne pag. 3, 15 og 80, af den ene Urigtighed at beregne for lidet til Indtægt 1000 Rdl. og af den anden for meget til Udgift 400 Rdl. dækker den betydelige Mangel af 1400 Rdl. i den virkelige Kassebeholdning, saa at altsaa hans virkelige Kassemangel maa antages at være 2314 Rdl. 12 β ; naar hertil lægges saa- vel hvad der maatte kunne siges mod hans Bestyrelse som, hvad der kan befrygtes som ubevisligt, videre at blive Mangelspost ved et Regnskab, som dokumenteres med Bilage, der bærer meer end Mistanke mod sig, deels at være fabri- kerede, deels ikke af Vedkommende udstedte, saa vil det blive Hr. Overinspektøren indlysende, hvor angelegent det er for Kommissionen imod denne Mand at tage saadanne

mesures, som maatte kunne betrygge os mod Ansvar i Anledning af hans Embedsførelse, som og at der i Hensyn hertil omgaaes saavel med Klogskab som med Fasthed og Bestemthed. Til den Ende maae vi herved paalægge Hr. Overinspektøren, at De ufortøvet enten vil kalde Forvalter Elliger for Dem eller forføie Dem til ham, overlevere ham Antegnelserne og affordre ham de efter samme og hans Regnskabs Udvisende i hans Kasse manglende ovenbævnte 2314 Rdl. 12 β , og da en Mand, som mildest talt røber saa megen Skødesløshed og Uorden i sit Embeds Førelse, ikke kan betroes samme eller nogen Kasse, førend han ved Antegnelsernes Besvarelse og et ordentligere Aflæg af hans seneste Regnskaber maatte erhverve sig nogen Ret til Kommissionens Fortrolighed, saa vilde Hr. Overinspektøren fremdeles endvidere affordre ham den Kassebeholdning, som han udenfor dette Regnskab og for nærværende Tid maatte have under Hænder og som Hr. Overinspektørens Extract for sidst afvigte April Maaned lader formode ikke at være ubetydelig, og endelig vilde De paa Kommissionens Vegne tilkiendegive Forvalter Elliger, at han, indtil han har besvaret de medfølgende Antegnelser og aflagt sit Regnskab for Fritzøe Jernværk pro 1796 samt fra den Tid til Datum og samme her ved Kommissionen er bleven revideret og decideret, udsættes fra Bestyrelsen af sit Embede som Forvalter ved Fritzøe Jernværk, til hvilken Ende Hr. Overinspektøren strax til sammes Beobagtelse vilde constituere en paalidelig Mand, som De kiender og til hvem De maatte have grundet Fortrolighed. — Efter hvad Kommissionen hidindtil har haft Anledning at formode, ønskede den Forvalter Møller ved Barkevigen constitueret til denne vigtigere Bestyrelse, dog overlade vi dette

til Hr. Overinspektøren, som nøjere bør kiende Embedsmændenes Duelighed og Moralitet, da vi i dette Øjeblik ere saa uheldige, at vi ikke vide, til hvem vi med Sikkerhed skulde kunne have Tillid. — Til den saaledes constituerede vilde De paalægge Forvalter Elliger at aflevere alt, hvad han har under Hænder Embedet vedkommende og som til dets Førelse er nødvendigt, samt vaage over, at dette ufortøvet iværksættes. Dog følger det af sig selv, at hvis Protocol og Embedspapirer, som Forvalter Elliger maatte have fornøden til Afbetjening ved Antegnelsernes Besvaring og sit Regnskabs Aflæg, ham af den constituerede til nødvendig Brug maae meddeles. — Skulde Forvalter Elliger ikke formaae at udrede eller være istand til at fremskaffe den tidbenævnte Kasseangel af 2314 Rdr. 12 ø, bliver det nødvendig, at Hr. Overinspektøren foranstalter hans Bo og Effecter taget under Sequestration, ligesom i al Fald Forvalter Elligers Cautionister, D'Hrr. Rasmus Linaa, Christen Bøckmann og Søren Blom strax maa advares om den saaledes opdagede Kasseangel og om det Ansvar, som ifølge deres indgangne Caution mueligen herved kunde tilflyde dem. — Kommissionen, som ikke ønsker at bruge videre Strenghed end den nødvendige Forsigtighed og Pligterne mod os selv udkræver, har derfor ikke troet, at vi strax burde forsikkre os Forvalter Elligers Person, for ei ved en ham paalæggende personlig Arrest at betage ham den fornødne Leilighed til at besvare Antegnelserne, forfatte sit Regnskab og — hvad Kommissionen især ønsker — at kunne rede for sig — ved iøvrigt at overlade til Hr. Inspektøren at bruge den Fremgangsmaade under Udførelsen af det foransførte, som De efter Omstændighederne anseer meest passende, kan man dog ikke und-

lade at yttre, at Kommissionen anseer det for bedst at Hr. Overinspektøren saa vidt mueligt søger at komme i Besiddelse af den Kassebeholdning, som Forvalter Elliger kan formodes at have, forinden at han tilkiendegives hans Udsættelse fra Embedet.

Slutteligen berettiger de mange Urigtigheder, hvoraf dette Regnskab vrimler, den Udsigt, det aabner i Henseende til Værkernes indvortes Øconomie, den betydelige Afgang for Kullene — Forskielighederne i af (ulæseligt) paa Jernet med mere, os til ligesaa indstændigen som alvorligen at anmode Hr. Overinspektør at ville have den næieste Opsigt saavel med Drivten af dette vigtige Værk, dets Maskiner og Hammere som og at ville tilstrækkeligt overholde de i dette Fald udstædte Instructioner, samt vaage over, at Instructionerne i Henseendetil Bevisers Fremskaffelse, og de forordnede Attestationers Erhvervelse af Hr. Overinspektørens Journalers og Bøgers Authorisation m. v. paa det næieste efterleves, da det er umuligt for Kommissionen i saa lang en Frastand og uden Hr. Overinspektørens active Medvirkning at kunne efter Ønske befordre Grevskabets og Kreditorernes Interesse, især vi gjøre Hr. Overinspektøren opmærksom paa Antegnelsernes 16de §, pag. 41, hvori anføres, at efter en af Elligers ved hans Regnskab fremlagt Restance-Liste, Kassen skal have tilgode 2191 Rdl. 36 β og Restancen herefter været voxet i 14 Maaneder med 1161 Rdl. 51 β, hvilken Restance-Listes Rigtighed, tvertimod Forvalter Elligers Instruxer 39te Post, Bogstav e, ikke er attesteret af Vedkommende, ligesom samme ei alleene benævner Debitorer (det aldeles ikke efter Instruxen er tilladt at betro noget), men endog anfører adskillige Navne uden Forklaring om hvem og hvad disse Personer ere. Hr.

Overinspektøren vilde altsaa ifølge heraf behøge strax at affordre Hr. Forvalter Elliger en nøiagtig og paalidelig Oplysning til denne Restance-Listes Berigtigelse, alt i Overensstemmelse med berørte Post i Instruxen, videre synes, efter hvad Forvalter Elligers Regnskaber udviiser, Øconomien ved Hagenors Hammer at maatte kunne indrettes paa en bedre Foed, og Mesteren, som forestaaer samme, at qualificere sig til en aarvaagen Kontrol og Undersøgelse af hans førende Bestyrelse, hvorom saavel som om dette Brevs øvrige Indhold Kommissionen vil forvente Hr. Overinspektørens nærmere oplysende Indberetning.

20. Maj 1797.

Fra samme til samme.

Ligesom vi Dags Dato have tilskrevet Grev Ahlefeldt-Laurvig og deri tilkiendegivet ham, at Revisor, Overkrigsscommissair Smith ved sit Møde i Kommissionen, sidst afvigte Onsdag mundtlig har forklaret, at han blot ved at optælle Summerne i den suspendede Forvalter Elligers Regnskab fra 1. Januar til 31. Oktober 1794 (da dette Regnskab ikke henhører under hans Revision) havde opdaget en Feil i Opsummeringen, nemlig :

at under Indtægter Pag. 19 istedenfor	4246 Rdl. 54 β
kun var anført	3246 β 54 β
følgelig for lidet til Indtægt	1000 Rdl. 00 β

og til den Ende forestillet Hr. Greven, at i Tilfælde at denne Mangelspost ikke af afgangne Revisor Ostenfeldt var bleven observeret, samme da ved Grevens Decision at maatte komme i Betragtning, samt at vi, ifald at Decision skulde

være afgivet, derom med denne Post ville tilskrive Hr. Overinspektøren at iagttage det fornødne ved Liquidations-Beregningens Udstedelse, saa have vi ikke villet undlade herved at underrette Hr. Overinspektøren om forestaaende og derhos fornemmelig gjøre Dem opmærksom paa, at dersom de omskrevne 1000 Rdr. ikke skulde være udsat i berørte Regnskab af Revisor, ei heller ved Decision om denne er afgivet noget desangaaende, være blevet observeret, at Hr. Overinspektøren da vilde lade det beroe med Liquidations-Beregningens Udfærdigelse, indtil denne Post kan komme under nærmere Afgiørelse, og skulle vi tillige anmode Deres Vbhd. at ville tilstille os Elligers Regnskab for 1793, for ligeledes at kunne lade efterse, om samme er rigtig opsummeret, og de specielle Summer rettelig optagne i General-Kasse-Ballandsen, — et Arbeide, der er lige saa let, som det efter Omstændighederne synes at være yderlig nødvendigt.

28. Okt. 1797.

Fra Administrationscommissionen til Kongen.

Den os igiennem det Kgl. Danske Cancellie under 28. Martii d. A. communicerede Kgl. Resolution af 22. Februar næstforhen har i første Post forudsat, at Grev Ahlefeldt Laurvig, som ifølge bemeldte Postes formeld skulde sammentræde med Kommissionen, for i Forening med os at afhandle al bevislig Gæld, der lovlig er angivet ved Proclama, opholdt sig her i Staden, men da han paa den Tid, den allernaadigste Resolution blev os communiceret, var reist herfra, saa var Kommissionen ikke istand til at opfylde det i denne Henscende allernaadigst Befalede, men

maatte i Henseende til den paabudne Sammentrædelse med Greven oppebie hans Tilbagekomst, som han ved Afreisen lovede at skulle skee om kort Tid. Imidlertid havde Greven dels selv paa Langeland, dels her i Staden ved sin mandatarius, Søkrigsprocureur Haagen, begyndt at indlade sig i Accorder med en Deel af Kreditorerne, og da han nu i denne Maaned kom tilbage til Kiøbenhavn, har han angaaende denne Sag under 7de hujus afgivet en saadan Declaration til Protocollen, som vi her allerunderdanigst vedlægger. — Deres Majestæt vil heraf allernaadigst erfare, at det saaledes ikke har staaet til os allerunderdanigst at opfylde den Deel af Deres Majestæts allernaadigste Resolution, som paalægger Kommissionen at sammentræde med Greven for at bevirke Accorder med Kreditorerne, og da vi nu ansee det for at kunne have skadelige Følger, om de een Gang begyndte Accorder skulde afbrydes og Kreditorerne i denne Henseende anvises en anden Vei end den, Greven har udvalgt, hvoraf kunde flyde Forvirring og Mistillid paa Kreditorernes Side, saa maa vi i denne Henseende overlade det til Deres Majestæts allernaadigste Bestemmelse, om Greven maa vedblive Selv eller ved mandatarius fremdeles at slutte Accorder med de uprioriterede Kreditorer, og om de Bestemmelser, som i denne Henseende antages af Greven, der vel maa ansces bedst at være istand til at bedømme den Behandling, han af sine diverse Kreditorer har nydt, maa staae for fulde. Og vi skulle blot her ved i Overensstemmelse med Grevens Ansøgning, og hvad vi ansee det mueligt, at den uprioriterede Giæld kunne nedsættes til, naar der til dette Øiemed erholdtes et Penge- laan samt med den allernaadigste Resolution af 22. Februar

udbøde os Deres Majestæts Tilladelse til allerunderdanigst at fremsætte følgende Anmærkninger:

- a) at det uden Tvivl vil være fornødent, at Greven, naar Accorderne ere blevne afsluttede, til Kommissionen indberetter sammes Udfald og til Kommissions-Protocolen fremlægger samtlige vedkommendes Tilstaaelser om at have vedtaget de af Greven foreslaaede Accorder, da Kommissionen, hvis Protokol indeholder Fortegnelsen over den hele ifølge Proclama anmeldte Giæld, synes at være det Sted, hvor det best bedømmes, om Giælden ved Accorderne kan reduceres til den af Greven fastsatte Summa af 800,000 Rdl. og hvorfra en allerunderdanigst Forestilling i denne Henseende Deres Majestæt bør forelægges.
- b) at det Laan, som Greven til denne Ende formodentlig enten af Deres Majestæts Kasse allerunderdanigst vil ansøge eller paa anden Maade negociere i sin Tid, maa indbetales til Kommissionen, paa det at den
- c) kan vaage over og foranstalte Udbetalingen til de diverse Kreditorer, der have accorderet —

saavel i Henseende til disse allerunderdanigste Anmærkninger som i Henseende til den Fremgang, der skal bruges med Accorderne, om nemlig samme maa, saaledes som begyndt er, sluttes af Greven alene, eller om Deres Majestæt allernaadigst befaler, at Resolutionen af 22. Februar, som paabyder, at den skulde skee i Forening med Kommissionen, skal staae ved Magt, maa vi til vores Sikkerhed og Efterretning udbøde os Deres Majestæts allernaadigste Resolution.

Hvad iøvrig angaaer de Midler, som Greven i den An-

søgning, hvorover vi ere beføiede at erklære os, har vi opgivet til Giældens Afbetaling, da kunne vi saavel i Henseende til disse som især til Giældens Masse for det meeste referere os til vores Relation til det Kgl. Danske Cancellie af 29. Juni f. A., dog formode vi, at der i Henseende til de af os i bemeldte Relation anførte Pensioner vil kunde bevirkes en Rabat, som mueligen vil nedsætte dem til hvad de af Greven i hans Ansøgning er beregnede til, hvorimod paa den anden Sidé maa anmærkes, at Greven i sin Udgivtes Beregning har udeladt 300 Rdl., som svares i aarlig Appanage til Grevinde Louise Charlotte Ahlefeldt.

Indtægterne af Grevskabet Laurvigen har Greven anslaaet til 25,000 Rdl. aarlig, altsaa til 5000 Rdl. mindre end Kommissionen ved sin i afvigte Aar forfattede ungefährliche Beregning, der var grundet paa Jernets Pris og en Probabilitets-Calculé over, hvad Værket under behørig Drivt burde afkaste, anslog disse til; men efterat være bleven sat istand til at foranstalte en nøiagtig Revision af de paa den Tid endnu ikke indkomne Regnskaber og derved at have erhholdet en fuldstændigere Underretning om Husholdningen ved Værkerne og Drivtens Beskaffenhed er Kommissionen bleven ubehageligen overtudet om, at der ikke kan afgives nogen bestemt Erklæring over dette vigtige Regnskabs Revenuer under de nuværende Omstændigheder paa Grund af Konnexionen med det Cramerske Handelshuus, Maskinernes Forfald og Funktionærernes Skiødesløshed, Selvraadighed og Uærlighed; denne Tingenes mislige Forfatning har overbevist Kommissionen, der mangler fornøden Raad til at kunne fornere de til Værkets Drivt aarligudkrævede Forskudde, at der forat bringe Grevskabet Laurvigens Import til et bestemt Resultat ingen sikkrere

Plan kan tages end at bortforpagte Værkerne, dog lader der sig neppe tænke paa at iværksætte denne Plan uden altfor betydeligt Tab for Grevskabet, førend adskillige Indretninger ere trufne, en Deel Reparationer afholdte og een eller maaskee tvende Marsovne, hvilke er yderst forfaldne af nye opbygte, hvortil en betydelig Kapital vil medgaae, ligesom der i denne Henseende først maa negotieres med det Cramer'ske Handelshus, hvis Kontrakt, der berettiger dem til Forhandlingen af de ved Værket forarbejdede Effekter, rigtignok i det tilkommende Aar udløber, men hvis Hypothek i bemeldte Effekter for den af dem til Værkets Drift i en Deel Aar forskudte og ideligen tilvoxende Fond ikke desto mindre vedvarer.

Ligeledes maa vi herved ikke lade uanmærket, at det Hovedlaan af 160,000 Rdl., for hvilke det Cramer'ske Hus har Hypothek i selve Grevskabet, bærer 5 pro Ct. Rente, og efter Grevens Beregning maatte nedsættes til 4, hvilket rimeligviis ikke synes at kunde være at bevirke uden ved at udløse det Cramer'ske Hus og altsaa at faae Giælden transporteret. Vi behøve ikke at andrage for Deres Majestæt, at det vil medtage en lang Tid, som det er umueligt forud at bestemme, at faae disse Vandskeligheder overvundne, dog haabe vi derhos, at de skulle være overvindelige, og at det derefter maa blive muligt, i Særdeleshed ved den af Greven tilbudte Opoffrelse af de ham af Deres Majestæt anviste 9000 Rdl., at bestemme en fast og stigende Kapital, saavel til Giældens Forrentelse som til et aarligt Afdrag paa samme. Vi befrygte derimod, at forinden det ovenanførte er bragt i Rigtighed og en bedre Øconomie og større Orden og Nøiagtighed ved det Laurvig'ske Værk og Eiendomme er indført, vil enhver Beregning over dette

Grevskabs Indkomster vorde ufuldkommen og dens Resultat blot findes paa Papiret.

Fremdeles finde vi os forbunden til at fremsætte følgende allerunderdanigste Anmærkninger:

A: at naar Greven renoncerer paa sine 9000 Rdl. imod at erholde hvad der muelig af Indtægterne maatte blive tilovers, saa formene vi dog allerunderdanigst, at dette saaledes maa forstaaes, at naar Kommissionen enten ved de Laurvig'ske Værkers Bortforpagtning eller paa anden Maade kunde komme til med Sikkerhed at bestemme det aarlige Afdrag paa Gælden til en vis Kapital, f. Ex. til de af Greven anførte 5000 Rdlr., samme da ved Tillæg af de besparede Renter maa forøges i en successiv og stigende Progression, da det ellers ved første Øjekast viser sig, at Afbetalingen af 8 Tdr. Guld's Gæld ved det blotte Afdrag af 5000 Rdl. aarligen vilde medtage et Tidsrum af 160 Aar, og at altsaa intet maatte beregnes som Overskud uden hvad der var denne Kapital og dens progressive Renter uvedkommende, hvorhos det vel endog vilde være billigt at fastsætte, at om Indtægterne i Tidens Løb betydeligen kunde forøges, en Deel af samme da maatte anvendes til Gældens Forringelse og til at forøge den til Gældens Afbetaling fastsættende progressive Fond og følgelig en bestemt Grændse sættes for det Overskud af Indtægter, som skulde tilfalde Greven. Vi formene allerunderdanigst, at disse Grundsætninger stemme overens saavel med Hensigten af Ds. Maj.'s meddelte Bevillinger og Kommissionens Nedsættelse, som er Gældens Betaling som med Naturen af et Lehn og Lehnsfølgerens Fordele, hvilke bestaaer i, at Grev-

skaberne saa snart som muelig blive libererede fra den paahæftende Giæld.

- B. Skulde det derimod ved uforudseete Tilfælde indtræffe, at den til Afdrag paa Giælden bestemte Kapital et Aar ikke kunde udbringes til den aarligen fastsatte Summa, men at det følgende eller et andet Aar gav et større Residuum, saa formene vi, at dette Overskud bør anvendes til at complete den tilbagestaaende Betaling med de paaløbende Renter og at sølgelig intet Overskud af Indkomster kan være at beregne eller til Greven at udbetale, førend den progressive Afbetalingsfond i saa Henseende er bleven berigtiget.
- C. Fremdeles ansee vi det for nødvendigt, at det bestemmes, fra hvad Tid Udbetalingen af de Greven tillagte 9000 Rdl. aarlig, paa hvilke han renoncerer, skal opføre, og vi formene allerunderdanigst, at terminus a quo herfor bør blive den Tid, da Accorderne er komne til Fuldkommenhed og Tingene saaledes rangerede, at en bestemt Afbetaling kan finde Sted, om hvilke begge Dele Kommissionen allerunderdanigst udbeder sig Tilladelse paa den Tid at indsende sin Rapport til det Kgl. Danske Cancellie og derigiennem at forvente Ds. Maj.'s nærmere Resolution.
- D. Naar Udbetalingen af de Greven aarligen tillagde 9000 Rdlr. ophører, saa formene vi allerunderdanigst, at det ham i Deres Maj.'s commissariale Befaling af 26. September 1794 paalagte aarlige Vederlag af Tranekiær og Broelykke Marker, som efter en af Kommissionen optagen Taxationsforretning er bleven ansat til 1500 Rdl., ligeledes bør bortfalde, — hvilket i vor allerunderdanigste Formening billige Forlangende Greven

mundtlig for Kommissionen har yttret at have været hans Mening ved det ovenanførte af ham giorte Tilbud.

- E. Endeligen anseer vi det for vores Pligt allerunderdanigst at giøre Ds. Maj. opmærksom paa, at det vel i Hensyn til Lehnsfølgeren vil blive nødvendigt at bestemme, hvor meget Successor i Tilfælde af Grevens Død indtil Giældens Betaling eller betydelige Formindskelse aarligen kunde blive at tillægge.

Endnu finde vi os i Anledning af den 2den Post i Ds. Maj.'s allernaadigste Resolution af den 22. Februar f. A. forbundne at anmelde, at vi efter Overlæg med Greven have anseet det for bedst endnu i nogen Tid at udsætte Meddelelsen af Tilladelse til Indførelse af Arvefæste paa Langeland, da den nærværende Tidspunct formedelst de lave Kornpriser ikke synes at være den beleiligste dertil, naar billigt Hensyn tages til Grevskabets Fordeel, og at vi imidlertid efter Kassens Beskaffenhed stræbe at fremgaae med Bøndergodsets Udskiftning, som maa foregaae og forberede Arvefæstets Indførelse. — Slutteligen ansee vi det for vores Pligt at andrage for Deres Majestæt, at vi ikke see noget andet Middel til at bevirke fordeelagtige Accorder med Kreditorerne end, om det allernaadigst maatte behage Ds. Maj. at bevilge Greven et nyt Laan, som vel maa blive at anslaae til 200,000 Rdl. eller 250,000 Rdl. enten af en af Ds. Maj.'s Kasser eller under Kongelig Garantie, hvorom han mundtlig har tilkiendegivet os at ville, naar han paa denne Ansøgning har erhholdet medholdig Resolution, allerunderdanigst ansøge Deres Majestæt, da det sikkreste Middel til at formaa Kreditorerne til Afslag i deres Tilgodehavende rimeligviis maa

beroe paa det Haab, de kunne gjøre sig om at erholde de nedsatte Fordringer strax udbetalte, ligesom vi og ikke paatvivle, at Ds. Maj. for dette Laan, naar Administrationen, efter at de forand benævnte Vanskeligheder ere overvundne, kan fremgaae efter en fastere Plan, vil kunne erholde fuldkommen Sikkerhed. — Dette er, hvad vi i Følge af Ds. Maj.'s allernaadigste Befaling af 10. ds. i Anledning af Grevens indgivne Ansøgning have fundet os forpligtet at andrage og hvilket vi saaledes allerunderdanigst indstille til Deres Majestæts allernaadigste Bestemmelse og forventende Resolution.

17. November 1797.

Fra Generalen til Cramer & Sønner.

Det turde maaske allerede være D'Herrer bekjendt, at der er forefundet en Kasseangel paa 12,000 Rigsdaler hos Kancelliraad og Amtsforvalter Schwingel.

Det lader sig let tænke, hvorledes jeg blev til Mode, da Revisor underrettede mig derom. Som Følge heraf har jeg straks meddelt Godsinspektøren Befaling til at suspendere Schwingel, indtil Sagen maatte være afgjort, under Henvisning hertil anmoder jeg De Herrer om ikke at creditere Schwingel for noget for Grevskabets Regning, indtil jeg igen giver mit Samtykke hertil.

Hoslagt følger et Brev, hvoraf De Herrer vil kunne se i hvor høj en Pris Jernet staar i Slesvig. Der vilde i Henhold hertil kunne drages en stor Fordel deraf, om et Lager Jern blev etableret i Holsten, allenfals burde man gøre et Forsøg, og Lageret kunde jo være paa 70—80 Skippund; skulde De Herrer imod min Formodning ikke være enige med

mig heri, saa kunde man henvende sig til Smedene i Flensborg, Eckernförde og Slesvig for at høre, om man til dem kunde afhænde en Del af Jernet; da Smedene i Slesvig gøre Regning paa Jern fra Laurvig, saa anholder jeg om De Herrers snarlige behagelige Beslutning, paa det at jeg kan meddele de Folk sikker Besked.

De Herrer maa beregne, at Skippundet i Holsten staar til 280 Pund.

16. September 1798.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Overkrigscommissair Smith.

P. M. I Anledning af den af Ds. Velbyrdighed mod Amtsforvalteren i Laurvig, Kancellieraad Schwingel, rejste Beskyldning for Kasseangel, er O. I. Bull under 19de indkommet med Oplysninger, som sigte til at godtgjøre, at Kancelliraaden istedenfor Kasseangel haver tilgode omtrent 1600 Rdl. til sidste 30. September og at Grunden til den af Hr. Overkrigscommissair anførte Kasseangel fornemmelig maa være, at De har beregnet ham de kgl. Skatter til Indtægt pro 1799 uden at lade samme igien komme til Afgang, da de dog virkelig ere indbetalte i Zahlkassen efter fremlagte Quittinger. Skulde dette forholde sig saaledes, og Aarsagen til det Kancellieraad Schwingel debiterede Ansvar ey kunne hentes af anden Kilde, da vilde ingen Kasseangel rimelig kunne tænkes. Men siden jeg ikke bør kalde i Tvivl, at De, forinden De saa bestemt underrettede mig om Kasseangelen, at jeg endog til sammes Betaling kunde udstæde Anvisning, har haft Data i Hænde, for Deres Formening, som intet kunde forandre, ønskede jeg mig Efterretning om Sagens sande og virkelige Sam-

menhæng, ikke alene fordi jeg efter Deres Ord har assigneret 3000 Rdl. paa Schwingel, som i Tilfælde han ingen Kassebeholdning skulde have, ey kan ventes betalt, men ligesaa meget for at komme i Vished om, at denne Betient ey fornærmes, bliver Sagens Oplysning mig vigtig, da jeg vel vil fordre rigtigt Regnskab, men aldrig med Vidende og Villie agter at være uretfærdig mod nogen.

Tranekiær Slot, d. 6. Dec. 1800.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Samme til Samme.

Jeg er overbevist om, at De ikke vilde have fundet noget fornærmeligt i min Skrivelse af 6. ds., dersom jeg samtidig havde sendt Deres Velbyrdighed Cancelliraad Schwingels Brev, hvori Schwingel forsvarer sig mod Beskyldningen for Kassemangel; De vilde ogsaa have fundet det passende, at jeg sendte Dem Brevet for at skaffe de muligste Oplysninger i Sagen.

Det var med Overlæg, at jeg tilbageholdt Kancelliraadens ovennævnte Brev, der var affattet i en saadan Tone, som kuns kan forklares deraf, at Manden tror sig fornærmet paa det stærkeste af Dem. Nu kan jeg ikke undlade til Forsvar for mig selv at tilstille Dem foranmeldte Skrivelse til ligemed Oberinspektør Bulls Oplysninger, hvorved jeg maa bede Dem undskylde de tvende Herrers Udtalelser imod Dem.

Striden om Kassebeholdningen har anlediget disse Udtryk. Dokumenterne ønskede jeg tilbage ved Lejlighed.

Tranekiær Slot, den 16. December 1800.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Samme til Samme.

P. M. Da det ifølge indhentede Efterretninger ikke kan paatvivles, at jo de 1159 Rdl., som Amtsforvalteren, Cancellieraad Schwingel anfører i sin Casse-Extract for forrige Aars October Quartal vedkommende Grevskabet Laurvigs Jordebogs-Regnskab, er en privat Giæld, som D'Hrr. Cramer & Sønner skyldte ham og mig uvedkommende, saa kan samme heller ikke komme under nogen Betragtning eller Afgang i Amtsforvalterens til mig aflæggende Regnskab, hvilket jeg ikke har burdet undlade at tilmelde Deres Velbyrdighed ved indsluttet at lade følge den ovennævnte Extract.

Tranekjær Slot, den 8. Mai 1804.

• *AHLEFELDT LAURVIG.*

Fra Generalen til Rentekammeret.

P. M. Cancellieraad og Amtsforvalter Schwingel i Laurvig haver ansøgt om min Forestilling til det Højkg. Rentekammer, at han maatte nyde Tillæg udi den ham allernaadigst forundte Gage som Foged. — Denne hans Anmodning opfylder jeg saa meget hellere, som jeg altid haver befundet, at han i sin lange Tjeneste med Lyst og Troskab stedse efterkom sine Pligter. — Fra de ældste Tider er Fogden i Laurvig Grevskab tillagt Gage af Hs. Majestæts Kasse, som behagelig kan erfares af vedlagte Gienpart af det Kgl. Rescript, dateret 10. Januari 1672, og at disse Embedsmænds Arbejder foruden Justitiens og Politiets Haandhævelse i de senere Tider er betydelig forøget samt derimod deres Indkomster aftager, er det Høje Kollegium tilfulde bekiendt, ligesom den kgl. Allernaadigste Fdg. af

1. October 1802 ogsaa i Almindelighed giver Fogderne Haab om Forbedring i deres Indkomster.

I Betragtning af, at Fogden i Laurvig Grevskab af mig nyder Belønning for de mig vedkommende Forretninger giver jeg mig den Frihed at foreslaa, om han maatte forundes halv Gage imod de øvrige Fogder i Landet, da han dog i alle Tilfælde maa udrette det samme som hine.

Naar det Kgl. Rentekammer finder, at bemeldte Cancellieraad Schwingel har efterkommet, hvad ham er paalagt, saa tvivler jeg ikke heller, at hans Belønning jo nogenlunde bliver i Forhold til hans Arbejde, og at det Høje Collegium vil finde Fornøjelse i at forestille ham til at nyde saadan Forbedring i Gagen, at han uden Frygt for Udkommet kan underholde sin store Familie af 6 Børn, hvortil jeg tillader mig den Frihed herved at rekommendere ham.

Tranekjær Slot, den 2. Oct. 1804.

AHLEFELDT LAURVIG.

Christian den Femte, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge p. p.

Vor synderlige Gunst tilforn! Eftersom Vi af sær kongelig Naade haver ophævet Laurvigen til et Grevskab og til lige bevilget, at bemeldte Sted ej videre skal svare til Tønsberg Magistrat, men Greverne til bemeldte Laurvigen selv Skatterne, som pro quota deraf kunde gaa at clarere efter Vores derom sub dato 29. September 1671 udgivne Patentis videre Indhold, da som nu af Protocollen befindes, at Tønsberg Bye haver aarlig contribueret 226 Rdl., hvoraf Laurvigen er tilkommet den 3die Deel som er aarlig Halvfjerdsindstyre og $5\frac{1}{3}$ Rdl. at udgive.

Saa er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du af bemeldte Laurviggen forskrevet 75^{1/3} Rdl. efter ovenbemeldte Patentis videre Indhold aarlig paa Vores Skatkammer erlægger og betaler, og eftersom dine Tjenere og Bønder samt den Part af de Indkomster og Revenuer, som til Grevskabet hører og er beliggende og formenget med andres som og med Vores eget Gods, da paa det derved bedre Rigtighed kunde have og al Confusion forekommes. Saa er Vores allernaadigste Villie, at Du ved Din Foged lader oppebære alle Vores Intrader og Skatter af Brunlaug Amt, saameget Vi nu der haver, og at Fogden maa nyde og tillægges den samme Løn, som itzige Vores Foged dér samstedts haver og nyder, hvorimod Du skal tilstaa at være, for samme Indkomsters Oppebørsel aarligen paa Vort Skatkammer at lade gjøre rigtig Reede og Regnskab som vedbør. Dermed skeer Vor Villie. Befalende Dig Gud.

Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhavn, 10. Januari 1672.

Under Vort Signet.

(sign.): CHRISTIAN R. L. S. R.

Fra Generalen til Commissionen.

Jeg har giennemgaaet D'Hrr. Bull's og Cramer's Forslag til Saugernes eller de derpaa skiærende Bords Bortforpagtning; i Anledning heraf skal jeg give mig den Ære at meddele Commissionen mine Tanker desangaaende, hvilke ere disse:

Jeg er ganske enig med O. I. Bull om, at ved en Bortfor-

pagtning af Saugerne vinder Grevskabet, men den fordelagtigste Maade troer jeg er denne:

- 1°. at Saugerne bortforpagtes paa 5 eller 7 Aar og ikke de derpaa skiærende Bord til Bortsælgelse;
- 2°. at Commissionen forud corresponderer med O. I. Bull, hvad den ringeste Priis skal kunne være, hvorfor Saugerne bortforpagtes, hvorved Kiøberen en Time eller to efter Hammerslaget kan gøres sikker;
- 3°. Forpagteren forbindes til at modtage ald den indkiøbte og uopskaarne Beholdning af Tømmere, som forefindes ved Forpagtningens Begyndelse, for overenskommende Priiser; men denne Forbindelse bør ikke paa-ligge Grevskabet ved Forpagtningscontractens Udløb;

Forøvrig kan jeg ikke have noget imod O. I. Bulls Forslag, men recommenderer det Commissionen til behagelig Udførsel som overensstemmende med Grevskabets sande Interesser.

De tilsendte Documenter remitteres ansluttet NB 2 Stykker.

10. Jan. 1797.

AHLEFELDT LAURVIG.

CONDITIONER

for

Forpagtningen af Fritzøe Saugværk

paa 10 Aar fra 1. Sept. 1797.

Conditioner, hvorpaa Laurvig Grevskabs saakaldte Fritzøe Saugbrug bestaaende af 7 Blade, og hvorpaa med underliggende privilegerede Sauger er bevilget et aarligt

Quantum af 190,000 Bord, som er frie for Tiende ved Udskibningen, imod at aarlig leveres 3000 gode Fyhrre-Bord i Recognition til den Kongelige Holm i Kjøbenhavn, blive bortforpagtet paa 10 Aar fra 1. September 1797 til 1. September 1807.

1°.

Forpagtningen begynder den 1. September førstk., da Forpagteren, ved en for Grevskabets Regning foranstaltet lovlig Synsforretning og paasadt Taxt af Rettens Middel, overleveres Fritzøes Sauger med Redskaber og Inventarium, Tømmer og Bord-(ulæseligt) samt Saugetænder m. m. saavel som Saugbommen eller Lændsen i Saugelven og Lændsen ved Yttrenæs, hvorimod Brøtningsdammene, som ere indrettede til Tømmerflaadningens Befordring i Slemdahl og andre Distrikter, af Committerede fra Grevskabets og Forpagterens Side ved en af dem herover forfattet skriftlig Forretning, der viser, i hvad Tilstand samme findes, overleveres Forpagteren, da de saaledes affattede Forretninger bliver for begge Parter, saavel Grevskabet som Forpagteren, til ufravigelig Følge, Efterretning og Forbindelse i Tiiden, naar Afleveringen fra Forpagterens Side finder Sted, i hvilket sidste Fald, om Tingene skulde findes slettere, end de vare ved Modtagelsen, Forpagteren erstatter Forringelsen efter lovlig Taxt, men om samme derimod skiønnes at være i bedre Stand, godtgøres Forbedringen til Forpagteren af Grevskabet efter en ligeledes lovlig paasadt Vurdering — paa samme Maade som i denne Post er anført, at Overleverelsen og Modtagelsen skeer, bliver Afleverelsen af Forpagteren paa hans Bekostning at foranstalte.

2°.

Bruget modtages og drives af Forpagteren med den samme Ret og efter de Privilegier, som Grevskabet derpaa har erhvervet.

3°.

Da Saugbrugene drives ved det Vand, som Grevskabets Jernværk drives ved, saa naar stoer og langvarig Tørke indfalder, og Vandet i Farris svinder saa meget, at det kan befrygtes, at Jernværket vilde komme til at mangle Vand, maa Forpagteren ikke længere benytte sig af Vandet, men han forpligtes i sligt Tilfælde at lukke Sluserne og standse Saugernes Gang, til hvilken Ende det i dette Tilfælde bestemmes som en fast Regel, at naar Vandet i Farris ikke findes højere paa Dæmnen end 50 Tommer, maa Forpagteren, under hvad Prætext end haves kunde, ikke benytte sig længere af Vandet, men bør være forpligtet efter Overinspektørens Resolution, strax at indstille det til Jernværkets Fornødenhed, hvorimod naar Vandet tiltager i Væxt, det ikke skal nægtes ham igien at sætte Saugerne i Gang.

4°.

Ligesom Forpagteren iøvrig til hans beste Fordeel maa bruge og benytte Saugerne, i Overensstemmelse med Grevskabets Privilegier og Rettigheder, og saaledes som de af samme har været nyttet og brugt, saa forpligtes han dog til ey at drive dem anderledes, end at Saugbruget derved ingen Tab eller Skade tilflyder, da, om saadant skeer, bør han derfor være ansvarlig og samme fuldkommen erstatte, — og da han er befriet efter Privilegierne at betale Tiende af 190,000 Bord ved Udskibningen, som ellers i Almindelighed efter seneste Fdg. af 22. April 1795 skulde svares, saa

bør han uden Vederlag tilsvare den af Saugbruget gaaende aarlige Recognition 3000 Fuhrubord, som han frit bør levere paa den Kongelige Holm i Kjøbenhavn og derfor modtage Quitting, som til Grevskabets Overinspektør leveres.

5°.

Forpagteren overlades den med Fritzøe Saugbrug følgende Rettighed betræffende Handelen af de Planker og Bord, som skiæres paa Grevskabets privilegerede Sauger, der dels er underlagt Fritzøe Saugbrug og dels de grevelige Leilændinger tilhørende, saaledes at Brugerne af disse Sauger bør til ham og ingen anden i Forpagtningstiden levere alle de Planker og Bord, som de skiærer, —: (de undtagne, som ikke har Navn af gennemskaarne Bord til Bøigdernes Brug) — og det for den Pris pr. 100 —, som regleret er og nu af Fritzøes Saugbrugskasse derfor bliver betalte, om hvilke Priser Forpagteren nærmere skal blive meddelt Underretning —; men paa det at Forpagteren ikke skal drive denne ham overandragede Herlighed for vidt eller til Grevskabets Skade, forbydes det ham aldeles at betale høyere Pris paa disse Planker og Bord, end Grevskabet nu betaler eller herefter fra Grevskabets Side bestemt vorder; og skulde han desuagtet forsee sig herimod, bør han til Grevskabets Kasse betale dobbelt saa meget tilbage, som de Planker og Bord, han befindes for en høyere Pris at have tilforhandlet sig, maatte beløbe sig til. Iøvrig skal det altid være Overinspektøren, naar han det for godt finder, tilladt at lade de ved disse Sauger skiærende Planker og Bord af Grevskabets Skovbetjente optælles, ligesom ogsaa Forpagteren paalægges ved hvert Aars Udgang at levere Overinspektøren en Optegnelse over, hvor mange Planker

og Bord han fra enhver Saugejer i samme Aar har bekommet, i hvilken Henseende Overinspektøren bør være berettiget at konferere samme med Forpagterens egen derover holdende Konto; skulde det da befindes, at paa nogen Saug var skaaren flere Planker og Bord end de til samme henhørende Skove fremdeles aarlig kunde taale, eller efter deres Quantum kan være tilladt, bør Forpagteren ey derfra næste Aar modtage flere Planker eller Bord, end Overinspektøren til Skovens Konservasjon finder fornødent at fastsætte, da Forpagteren, ifald han ey retter sig derefter, maa taale, at fra den Saug ey flere Planker eller Bord bliver ham leveret.

6°.

Da Forpagteren saaledes under 5te Post er overdraget Grevskabets Ret til Indkiøb af de Planker og Bord, som skiæres paa de privilegerede Sauger, for samme Pris, som Saugbruget derfor almindelig har betalt; — saa forpligtes han derimod, naar Overinspektøren maatte requirere det, at levere, hvad skaarne Effekter Grevskabet til dets Verkers og Bygningers Vedligeholdelse maatte behøve, og det til følgende Priser, nemlig:

- a: 10, — 11 — og 12' Maals Furubord $1\frac{1}{2}$ Tomme tykke for 9 Rdl. pr. 100.
- b: 14' do. for $10\frac{1}{2}$ Rdl.
- c: 10—11 og 12' undermaals for $6\frac{1}{2}$ Rdl. pr. 100.
- d: 14' do. for 8 Rdlr.
- e: 10 — 11 og 12' Furuvragebord for $3\frac{1}{2}$ Rdlr. pr. 100.
- f: 10 — 11 og 12' maals Granbord for 7 Rdl. 48 ø pr. 100.
- g: 14' do. for 9 Rdl. 48 ø.
- h: 10 — 11 og 12' undermaals do. for $5\frac{1}{2}$ Rdl. pr. 100.
- i: 14' do. for 7 Rdl. 48 ø.

- k: 10 — 11 og 12' Granvragebord for 2 Rdl. 72 β pr. 100.
 l: Furuvrugtømmer for 2 Rdl. Tylten.
 m: Granvrugtømmer for 1 Rdl. Tylten.
 n: For samme til Bord eller Lægter at lade opskiære paa Saugerne betales i Skiæreløn pr. Tylt: Bord 12 β og pr. Tylt Lægter 8 β , men for en Tylt Saugstokker at fleer-skiære til Stolper betales 24 β , — ligesom Prisen paa Furu- og Granplanker bliver i Forhold til ovenanførte Priser paa Bordene efter $1\frac{1}{3}$ Tomme, som et Bord skal holde i Tykkelse.

7°.

Hvad Tømmerbeholdning Grevskabet for Tiden har, modtager Forpagteren samfængt, det er 14, 12, 11 og 10 fods Furu og Gran maals og undermaals samt godt med Vrag om hinanden, og betaler pr. Tylt for det, som ligger paa Undersboe Landet, 2 Rdl. 48 β , men for det, som er bragt til Saugbruget, 2 Rdl. 72 β . Optællingen af det landdragne ved Undersboe Landet og det, som er indbragt til Saugerne, skeer strax ved Forpagtningens Begyndelse, hvortil Forpagteren kommitterer een paa sine Vegne at være nærværende, da derover forfattes 2de Specifikationer, hvoraf Forpagteren faaer een og den anden paategner han sin Tilstaaelse for Modtagelsen, Betalingen for dette saaledes modtagne Tømmer erlægges den halve Deel til 1ste Marts næstkommende Aar 1798 og den anden halve Deel til 1ste September samme Aar.

Det øvrige Tømmer, som enten ligger i Laugen ved Bommen eller flyder i Elvene, skal, saasnt det enten er landkiørt eller kommet til Saugbruget, eller og fra Farris er

sluppet ud giennem Renden, hvilket strax meldes Overinspektøren, førend det samles og opstables, paa lige Maade optælles og ved derover forfattede Specifikationer blive Forpagteren tilleveret, som da betaler samme 6 Maanedr efter Annammelsen, og skal saaledes forholdes, indtil alt det Tømmer, Grevskabet har flydende i Elvene, er udkommet, men paa det at dette Grevskabets i Elvene flydende Tømmer kan kiendes fra det, som Forpagteren herefter Kiøber og Mærker, og derfra, naar det til Bommen eller Farris udkommer, kiendes og adskilles, haver Forpagteren at indrette nye og forskiellige Mærke-Øxer, hvilke han haver at forevise Overinspektøren og under sin Haand at meddele ham Aftryk paa de Mærker, hans Øxer indeholder, paa det at Overinspektøren derefter kan foranstalte Grevskabets Tømmer, naar det tillige med Forpagterens kommer til Bommen i Laugen eller til Slipperenden ved Farris, separeret fra hans, optalt og ved Specifikationer som meldt ham overleveret. — Og bliver det herved, til Efterlevelse for Kontrahenterne paa begge Sider, i denne Henseende fastsat, at 2de Aar fra 1ste Januari efter Forpagtingens Begyndelse og 2de Aar fra 1ste Januari efter dens Ophørelse, bør alle Tømmerbeholdninger være udkommen til Laug-Bommen eller Farris-Dammen, men hvad Beholdning som efter den Tid udkommer, skal hverken Forpagteren paa sin Side eller Grevskabet paa dets Side være forbundet at beholde, uden man derom kan forenes, men det staaer til Enhver frit at sælge eller nyttiggjøre sig samme som best vides og ske kan. Og bør alt, som i denne Post i Henseende til Grevskabets Tømmerbeholdninger er fastsadt, ligeledes gjælde for Forpagteren og af ham iagttages og efterkommes ved Forpagtingens Fratrædelse.

8°.

Ligeledes modtager Forpagteren ved Tiltrædelsen alle Saugbrugets i Behold havende requisita, som ikke til Inventarium henhører eller i Inventarielisten bliver inddraget, saasom Bygningstømmer, Kalk, Tag- og Mursten, nye Saugblade, item Riste, Tænger, Vidier m. m. og derfor betaler den Pris, som samme i Regnskabet staar anført at have kostet Saugbruget, hvorimod Forpagteren ved Fra-trædelsen nyder lige Betaling for hvad Beholdninger han da maatte have.

9°.

Og da det maa være Grevskabet meget magtpaaliggende, at Skovene i de Distrikter, hvor Saugtømmer indkøbes, ikke i Forpagtningstiden bliver udhugne eller til Skade ved de belejligste og nærmeste Vasfarere medtagne, saa bør ved Saugbrugets Fournering med Saugtømmer forholdes paa følgende Maade:

- 1°. Ligesom det til de Saugtømmer i Forpagtningstiden leverende Bønders Efterretning er bekiendtgjort, at Grevskabet ikke kan købe eller modtage mere Undermaals-Tømmer end halvt mod Maals-, saa bliver det Forpagterens Pligt nøye at holde herover, men da dog Bøndernes Klage over, at deres Skove ikke ere af den Beskaffenhed, at de kan levere 2 Maals-Stokker mod 1 Undermaals, saa tillades det Forpagteren i saavidt at lempe sig efter Bøndernes Leilighed, at han, naar han finder det at svare Regning, kan modtage 3 Tylter Undermaals mod 4 Tylter Maals-Tømmer, men det tillades ham paa ingen Maade at overskride dette Forhold, paa det at Bønderne kan blive vandte til en or-

dentlig Hugst og Skovene saavel nu som for Fremtiden
vorde konserverede.

- 2°. Maa ej heller Undermaals-Tømmer kjøbes, som ikke holder 10 Tommer Top, naar Barken er aftaget.
- 3°. Da der til Saugernes stipulerede Quantum 190,000 Bord ey kan behøves mere end i høyeste 3500 Tylter, saa maa dette Quantum ved Indkiøb og Mærkning ingenlunde overskrides, men Forpagteren bør ved hvert Aars Slutning sammentræde med Overinspektøren og de af ham udnævnte Betjente for at overlægge, bestemme og reparere paa ethvert Distrikt og enhver Gaard i Distriktet, hvor stort et Quantum der efter Skovenes Beskaffenhed maa medtages, hvilken Repartition Forpagteren haver at lade bekjendtgjøre for Bønderne ved Kirke-Bakkerne i ethvert Sogn, førend de begynder at hugge, samt tilholde sine Tømmer-Kjøbende derefter at rette sig ved Annammelsen, da Forpagteren, førend saadan Overinspektørens Bestemmelse er tilvejebragt, aldeles ikke maa lade mærke eller modtage noget Tømmer, til hvilken Ende Forpagteren, saasnart han vil udsende sine Tømmer-Kjøbere til Annammelse eller Mærkning, bør melde det for Overinspektøren, som da ordinerer en Betjent fra Grevskabets Side at være nærværende for at paasee, at Forpagterens Tømmer-Annammelse ikke overskrider Repartitionen, hvorfor og den medfølgende Grevskabets Betjent skal holde Kontrabog med dem, som annamme Tømmeret, hvilken Kontrabog, naar Mærkningen er til Ende, leveres Overinspektøren, ligesom og Forpagteren da indsender til ham en rigtig Gienpart af hans Tømmer-Kjøberes Annammelses-Regninger. Befindes det da, at der

fra nogen Skov er annammet mere Tømmer end der i Hensigt til dens Konservation burde annammes, bør saadant ved næste Tømmer-Repartition iagttages til Formindskelse og Forpagteren derefter rette sig, da han, om han ey opfylder dette, bør betale en Mulct fra 10 til 100 Rdl. efter Sagens Beskaffenhed og Overinspektørens Kjendelse.

10°.

Forpagteren bør betale til Brugskassen de aarlig forfaldende saakaldte Afstikningspenge for at lade Saugbrugets Tømmer samle og afstikke igennem Laugens Hængsler ved Kongsbjerg.

Ligedan bør han betale de Skatter, der gaaer af de Grevelige Sauger, som og det fra gammel Tid paalagde Offer til Præsten i Laurvig, aarlig 6 Rdl. og til Præsten i Hedrum Sogn ligeledes aarlig 12 Rdl. Endvidere leverer han frit ifølge Allernaadigst Foundation for Laurvig Hospital den (ulæseligt) samme behøver, hvorfore han dog nyder af Dronning Anna Sophie's Stiftelse 30 (ulæseligt). Endelig leverer han aarlig uden Betaling til Overinspektøren 12 Læster, og til Proviantforvalteren 18 Læster (ulæseligt), hvilket er dennem saaledes frit tilstaaet fra Saugbruget. Derimod nyder Forpagteren frie Sommer-Hove for sine Kreaturer og Heste i Fritzøe Hestehauger, hvilke han dog paa egen Bekostning med forsvarligt Steengierde bør holde vedlige. — Saa bør og Overinspektøren og Amtsforvalteren sørge for, at de Saugbruget til Kørsel underlagte Bønder rigtig forretter Kiørslerne i Forpagtningstiden for den hidtil nydte Betaling, samt paa lovlig Maade tvinge de modvillige til de herindunder paaliggende Pligters Opfyldelse. Hvad

Træer Forpagteren kan behøve til Saugbrugets Bygningers Vedligeholdelse saavel som til Bommen og Hængsler m. m., skal han paa nærmere Requisition til Overinspektøren blive udvist i de saakaldte forbeholdne eller andre Grevskabets Skove, imod at han derfor betaler, hvad samme paa Roden billig taxeres for. Dog maa saadan Udvisning ikke strække sig videre end til det, som Skovenes Konservasjon udfordrer og Overinspektøren i Overensstemmelse hermed anseer, at de kan udholde. Og ligesom Forpagteren bør rette sig efter de om Skovvæsenet i Grevskabet værende Anordninger, saa bør han ey heller fra nogen Bonde eller Skov annamme Bygnings- eller andet Tømmer, førend det for Overinspektøren er anmeldt, paa det han kan foranstalte den fornødne Udvisning og Opsigt med samme.

11°.

Hvad Kontrakter fra Grevskabets Side kan være indgaaet, enten om Saugtømmers Kiøb eller om sammes Brötning i visse Vasfarers samt om Brötningssdammenes Vedligeholdelse, bør Forpagteren opfylde og holde sig dem efterrettelig, hvorimod han nyder lige Ret og Frihed til hans Saugtømmers Brötning giennem Elve og Vasfarer, som Grevskabet har haft, og dertil betjene sig af de indrettede Damme med øvrige Indretninger — hvilke Damme overleveres Forpagteren af dertil kommitterede Betjente tillige med en Beskrivelse, der bestemmer, i hvad Stand samme da findes, saavel som Mærker, Brygger og Hængsler, hvilket alt Forpagteren haver at holde vedlige og i samme Stand som de af ham modtages, ligesom han og i Forpagtningstiden tilsvare, hvad i Damstue Leie, for Hængsler at holde, eller

for Saugtømmers Inddrivelse paa Jorder og Enge, kan være fastsat eller billigt bør erstattes.

12°.

Alle de til Saugbruget henhørende Bygninger etc. bør Forpagteren som ovenmeldt i Forpagtningstiden forsvarlig vedligeholde, men skulde det (som Gud i Naade forbyde) uden Forpagterens, hans Betjentes eller nogen hans Folkes Forseeelse indtræffe, at en eller anden Bygning enten formedelst Vandflom, Ildsvaade eller anden blot ulykkelig Hændelse udgaar, opbrændes eller ganske ruineres, skal deslige Bygninger, det snarest muligt igien for Grevskabets Regning opbygges og fuldkommen istandsættes — dog maa herunder ei forstaaes de til Brøtningens Befordring anlagte Damme og Indretninger, ei heller Hængsler, Lændser eller Bomme, som af Forpagteren ved alle indtræffende Omstændigheder for egen Regning bør sættes istand og vedligeholdes uden derfor at prætendere nogen Erstatning for den deraf flydende Skade, ifald de springer eller udgaar, og skulde det hænde sig, at Saugbruget formedelst en saadan ulykkelig Hændelse kom til at standse i dets Gang et heelt eller halvt Aar, skal Forpagteren for saadan Standning nyde Godtgjørelse i Forpagtningsafgiften — hvilket derimod ikke finder Sted, naar Bruget alene af Mangel paa Vand eller Tømmere maatte indstilles eller ophøre i dets Gang.

13°.

Hvad Grevskabet kan have tilgode hos Tømmer-Levende eller fremdrivende Kjørebønder eller hos Saugbrugsarbejderne og Tylterne, bør Forpagteren sørge for, at Grevskabet erholder godtgiort ved Liquidation og Afkortning

med Vedkommende, saalænge de forblive i hans Tjeneste, i deres Leverancer, Kiørsler eller Arbejde, samt øvrige Fortjeneste ved Bruget, da dennem, saa vidt deres nødtørftige Underholdning det tillader, afkortes saa meget som mueligt, desaaarsag Forpagteren bør, naar han afskediger nogen fra sig, melde saadant en Maaned forud til Overinspektøren, paa det han kan føje den fornødne Anstalt til Gældens Inddrivning hos disse, hvilket og paalægges Forpagteren i Tilfælde, at een eller flere af slige Skyldnere ved Døden afgaaer. Endelig bør ogsaa Forpagteren være Amtsforvalteren behjælpelig til at erholde Skatterne af de hos ham i Regnskab staaende skatteydende Bønder, og naar Amtsforvalteren over deres resterende Skatter meddeler ham Notice, lade dem liqvidere samme i deres Fortjeneste ved Saugværket.

14°.

Den Kulleveed, som for Grevskabets Regning indkiøbes i den Lauendahlske og Slemdahlske Distrikt, der altid har gaaet under en Brøtning med Saugtømmeret, — forbindes Forpagteren til ved hans Brøtningsfolk i alle Elve og Vasfarer, naar Saugtømmer-Brøtningen gaar for sig, at foranstalte udbrødt, hvormod Grevskabet godtgjør ham Brøtningsomkostningerne, hvilket beregnes saaledes, at en Larsker Kulleveed svarer mod en Tylt Saugtømmer.

15°.

Tømmerlønnen for det aarlig indkiøbte Tømmer, som almindelig har været bestemt til medio Januari her i Laurvig eller til Kongsberg Marked i det næstfølgende Aar efter Annammelsen, maa saaledes fremdeles vedblive, og Forpagteren til disse bestemte Betalingsterminer være pligtig

at gjøre Afregning med de Tømmerleverende Bønder, saa at ingen Klage fra deres Side i den Anledning existerer, men derved forekommer, at ingen Fremmed eller Uberetligede skulle indtrænge sig i Grevskabets, ved Privilegierne præfererende Distrikter til at opkiøbe Tømmer eller komme Grevskabet i Forkiøb, da, om sligt skulde skee, Forpagteren bliver pligtig at erstatte Grevskabet det derved forårsagende Tab og Skade.

16°.

Det tillades ei heller Forpagteren uden efter foregaaende Overlæg og Samtykke med Overinspektøren at forhøje de nærværende Tømmerpriser, dog, saafremt Forpagteren ved en billig forhøjet Pris kan opmuntre de Tømmerleverende Bønder til at hugge og levere bedre Tømmer end hidtil, saa som 6 Alens istedenfor 5 Alens — samt mere Maals- og mindre Undermaals-Tømmer, tilstedes det ham efter foregaaende Overlæg og Ventilation med Overinspektøren til denne Hensigts Opnaelse at træffe det fornødne.

17°.

Overinspektøren bør, saa ofte han finder det fornødent, være berettiget til at være nærværende ved Tømmerlønningerne for ikke alene at paasee, at de Tømmerleverende Bønder til de Renten hævende Betalings-Terminer nyder sin Afregning og Betaling, men ogsaa for at kontrollere med Forpagteren, at hans Tømmerfogder ikke har overdrevet Tømmerindkiøbet eller Mærkningen imod de her bestemte Forskrifter.

18°.

Den Høiestbydende nyder Tilslag ved Auctionen for det af ham gjorte Bud, hvis Antagelse dog beroer paa Administrations-Commissionens Approbation, og altsaa bliver Grevskabet ikke bundet ved Tilslaget, førend Approbationen er erhvervet, hvorimod den Høiestbydende bør blive ved sit Bud, indtil Administrationens Svar, om den approberer det skeete Bud eller ikke, indløber, og forbinder Commissionen sig med den først afgaaende Post, efter at den om Tilslaget er blevet underrettet, at meddele sin Beslutning i Hensyn til samme.

19°.

Forpagtningsafgiften betales i 2de Terminer, nemlig Halvdelen til 1ste Martii og den anden Halvdeel til 1ste September, for hvilke Afgifters rigtige Erlæggelse til de saaledes aarlig fastsatte Betalingsterminer samt fuldkommen Opfyldelse af alt hvad disse Conditioner indeholde, Forpagteren har at stille Grevskabet antagelig sikker Caution samt i kraftigste Maade forbinde sig til, at alle hans Beholdninger i Elvene og ved Saugbruget af Tømmer og Bord imidlertid forbliver Grevskabet til Hypotheque for Contractens nøiagtigste Overhold og Efterlevelse.

Fra Kommissionen til Godsinspektør Bull.

Kommissionen har efter de af Hr. Overinspektøren i Skrivelse af 5. hujus opgivne Omstændigheder ikke i det væsentlige havt noget at erindre imod det af Dem forfattede og nu ommeldte Skrivelse medfulgte Udkast, hvorved den 7de Post i de af Hr. Overinspektøren forhen opsendte

Conditioner, paa hvilke Fritzø Saugbrug ved offentlig Auction skal bortforpagtes, er bleven forandret — i hvilken Henseende vi ikke have skullet undlade herved in forma at tilstille Dem berørte Udkast for at blive som et Anhang til og vedhæftet Auctions-Conditionerne.

Anhang til Conditionerne,

hvorpaa Fritzø Saugbrug ved offentlig Auction vorder opbudet til Bortforpagning paa 10 Aar.

Da Overinspektøren over Grevskabet Laurvig for Administrations-Commissionen har andraget, at det kunde være at formode, at den 7de Post i Hoved-Conditionerne muellig kunde afskrække Liebhaberne fra at gjøre Bud, i den Tanke, at Saugbrugets Tømmerbeholdning skulde indeholde alt for meget Vrag samt gammelt og udueligt Tømmer, saavel som at der fra Grevskabets Side i dette Aar er lagt Plan til at Bønderne hugger og leverer saa meget 6-alens og Maals-Tømmer som muligt istædet for at deres Hugst meest har bestaaet i 5-alens og en Mængde Undermaals-Tømmer, hvoraf flyder: at ogsaa Indkiøbsprisen paa 6-alens Tømmer forat animere Bønderne til denne Hugst, nu er bleven forhøiet til 4 Rdl. à 4 Rdl. 24 Sk. pr. Tylt efter Tømmerets Bonitet og Beskaffenhed; saa paa det, at ikke Forpagteren ved Tiltrædelsen eller ved Fratrædelsen skal have Anledning at befrygte sig et altfor stort Tab, som let kunde skee, naar Tømmerbeholdningen samfængt skulde betales, helst det er at formode, at en i Saugbrugsvæsen kyndig Forpagter vil lægge Vind paa at vorde forsynet med det bedste Tømmer, som det kan være muligt at erholde, siden det ikke er Quantiteten, men Qualiteten, der skal be-

fordre hans Fordeel, saa finder Commissionen sig beføiet til at forandre den 7de Post i Conditionerne saaledes:

- 1°. at alt Vrag, som findes blandt Tømmerbeholdningen, bliver for Grevskabets egen Regning og at i Følge heraf:
- 2°. Beholdningen sorteres ved Afleverelsen og betales af Forpagteren efter følgende Bestemmelser:
 - a. for 6-alens Maals Furu, enten det er kiørt i Houg ved Saugerne eller sluppet fra Farris-Dammen gien-nem Renden, eller alene naaet i Jernværks-Elvene, betales pr. Tylt 4 Rdl. 72 Sk.
men for det, som ligger i Langbom-men eller paa Undersboelandet 4 Rdl. 60 Sk.
 - b. For 5-alens do. paa de førstnævnte Steder frembragt betales pr. Tylt 3 Rdl. 48 Sk.
og paa de sidstnævnte Steder 3 Rdl. 36 Sk.
 - c. for 6-alens Maals Gran-Tømmer paa førstnævnte Steder frembragt pr. Tylt 4 Rdl. 24 Sk.
og paa sidstnævnte Steder 4 Rdl. 12 Sk.
 - d. for 5-alens do. paa førstnævnte Steder frembragt pr. Tylt 3 Rdl. 00 Sk.
og paa sidstnævnte Steder pr. Tylt . . 2 Rdl. 84 Sk.
 - e. for Undermaals-Tømmer af alle Par-ter betales der halv Priis imod Maals.
 - f. Alt hvad som ikke holder fulde 6 Alen (ulæseligt) snittet og (ulæseligt) paa Stokken, betales som 10 foeds Tøm-mer, og alt, hvad som ikke holder fulde 12 Tommers Top en foed fra Topenden, betales som Undermaals-Tømmer.

Iøvrigt har det sit Forblivende i Henseende Optællingen og Betalingsterminerne ved det, som i 7de Post er foreskre-

ven, ligesom og bemeldte 7de Post i Conditionerne med den udi samme herved gjorte Forandring bliver til Regel ved Forpagtningens Fratrædelse i Henseende til Afleveringen og Modtagelsen af Forpagterens Tømmerbeholdning.

15. April 1797.

Fra Generalen til Commissionen.

Med sand Glæde har jeg modtaget Commissionens ærede under 22. f. M., hvoraf jeg erfarer Saugbrugets heldige Bortforpagtning, og at samme kan for en heel Deel tilskrives den værdige Assessor Falsens utrættelige Iver.

7. Aug. 1797.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Commissionen.

Det glæder mig at kunne have Leylighed til at vise, hvor gerne jeg belønner en værdig Betient. — Jeg tillægger derfor med Fornøjelse O. I. Bull de af Commissionen foreslagne 300 Rdl. for den hafte Udgift og Umage ved Fritzøe Saugbrugs Bortforpagtning.

25. Aug. 1797.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Commissionen.

Under 3^{die} d. M. har Overinspektør Bull indberettet mig, »at den Kgl. Toldbod uden at bekymre sig om Grevskabets »Privilegier, der fritager sammes Saugers Quart = 190.000 »Bord for Tiendesvarelse, beregner Contract Tiende efter »den seneste under 22. April sidstleden udkomne Fdg. af

»alle udskibende Bord. For dette nye Paalæg, som er udenfor Contracten, har Overinspecteuren paa Grevskabets Vegne fordret Refusion, da han ikke kan entere i at betale Tienden førend det ved endelig allern. Resolution vorder afgjort, hvorledes det med Grevskabets privilegerede Tiendefrihed skal forholdes«.

Saa er jeg Commissionen anmodende, at den jo før jo heller seer denne Sag igiennem vedkommende Collegier forestillet Hs. Majestæt og ved en allern. Resolution afgjort, da Sagen giælder Lehnets Rettighed og Privil., som ingen uden Hs. Majestæt kan ophæve, og til den Ende har jeg her ved den Ære at tilstille Commissionen Bull's Forestilling m. fl. Dokumenter herom, som jeg efter Afbetiening beder mig tilbagesendt.

31. August 1797.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Commissionen til Overinspektør Bull.

Under 9. hujus har det kgl. Generaltoldkammer tilskrevet Kommissionen i Overensstemmelse med det Brev, som Hr. Overinspektøren i Deres Skrivelse af 16. f. M. andrager fra bemeldte Kollegium at have bekommet angaaende de Angivelser, der skulle skee fra det Laurvig'ske Saugbrug i Henseende de derfra udskibende tiendefrie Bord, og da Kommissionen finder, at Hr. Overinspektøren i Deres Svar til General-Toldkammeret af 15de passato har paaberaabt Dem, at »Lehnspatentet berettiger Greverne af Laurvig at »lade Saugbruget drive ved hvem de vil, og at bortsælge »det til hvem de lyster«, samt at »Lehnspatentet giver »Grevskabet Tiendefrihed for 190,000 Bord«, men Kom-

missionen i Erectionspatentet for Grevskabet intet finder herom benævnt, og det især ville være vigtigt at see det første behørigen oplyst — saa anmoder Kommissionen Hr. Overinspektøren behageligt at ville, forinden vi afgiver vores Svar til Generaltoldkammeret, tilsende os vidimerede Afskrifter af de Bevillinger eller Rescripter, som maatte indeholde disse tvende af Hr. Overinspektøren i forbenævnte Deres Skrivelse til Generaltoldkammeret indeholdte Clausuler, ligesom Kommissionen og ønskede sig oplyst, om der kan skaffes noget Bevis for det af Deres Vbhd. anførte, at der i den senere Forpagtnings Tiid fra 1776 til 1788 ingen saadan Indvending som den, der nu skeer, er bleven fremsadt fra Toldbodens eller Generaltoldkammerets Side, og overalt, af hvem Angivelser paa udskibede Bord i den Tiid er skeet. Efterat dette Brev saaledes som oven anført var modtaget i sidste Kommissions Samling, har en af Kommissairerne fundet Anledning til om ovennævnte Sag at samtale med en af Generaltoldkammerets Medlemmer. Denne Samtale beføier Kommissionen til at slutte, at Generaltoldkammerets Paastand er: at det paaligger Grevskabet, som i den samme bevilgede Tiendefriehed ejer et Privilegium, at bevise, at de Bord, for hvilke det reclamerer sit Privilegium eller Tiendefrieheden, ere skaarne paa dets Sauger. Vi udbede os derfor, foruden de ovenfor forlangte Oplysninger, Ds. Vbhds. Vedtegning, hvorledes dette Beviis bedst kunde fremskaffes, da vi i Hensyn hertil møde Vanskeligheder fra alle Kanter. At holde en Betient ad hoc er en Forøgelse i Udgivter og synes neppe at skaffe Generaltoldkammeret nogen tilstrækkelig Sikkerhed undtagen i den Regres, der kunde tilkomme Kollegiet til Grevskabet i Tilfælde af hans Attests eller Angivelses Urigtighed; Saug-

mestrenes Attester for, at Bordene vare skaarne paa Grevskabets Sauger, kan Kollegiet med Grund forkaste som udstædte af Folk, der ere i Forpagterens Tjeneste, altsaa vilde Vidner, og idet vi ikke kunne undlade at finde nogen Grund for Generaltoldkammerets yttrede Paastand, saa see vi for Øieblikket ikke, hvorledes det forlangede Beviis paa nogen anden end paa en af disse to Maader kan være at tilveiebringe.

Fremdeles syntes Samtalen at give Anledning til at slutte, at Generaltoldkammeret ønskede at afhandle Grevskabet Tiendefrieheden, der ikke staaer i Harmonie med Kollegiernes i den senere Tiid antagne Principer og med Tidens Aand, ønskeligt var det, at Kollegiet havde yttret denne Hensigt for Kommissionen, førend den sluttede Forpagtningen, i hvis Følge den nu i 10 Aarskal garantere Forpagteren Tiendefriehed af 190,000 Bord. Imidlertid for at kunne tage en Bestemmelse i denne Henseende og da det lod, som Kollegiet er i den Tanke, at det Tiendefrie Quantum sjelden eller aldrig har været opskaaret, samt at Skovene ikke skulle kunne taale en saa stor Skuur¹ og Kollegiet ikke vil betale Skadesløsholdelse for mere end der kan formodes aarligen at vorde opskaaren, ligesom Vedkommende udlod sig med, at Erstatningen kunde blive at bestemme til 48 β pr. 100 Bord per annum af det som aarlig Skuur fastsættende Quantum, saa udbede vi os ligeledes i denne Henseende Ds. Vbhd.s Tanker og Deres Oplysning om, hvad Middeltallet af de aarlige ved Grevskabets Sauger opskaarne Bord efter de sidste 10 Aars Skuur kan antages at have været, hvilken Oplysning vi med en af Dem verificeret summarisk Extract

¹ Et norsk Ord, der betyder Behandling, særlig Savning af Tømmer.

af Saugbrugets Regnskaber eller Forvalterens Protocoller ønsker documenteret.

At det kunde være at befrygte, at Forpagteren, naar han i ét Aar ikke paa Grevskabet opskar eller udskibede det fulde tiendefrie Quantum, da kunde blande dette med anden Bord for ligeledes at erholde Tiendefrihed for disse, er ikke urimeligt, men hvorledes forekommes dette, hvorledes adskilles de paa Grevskabets tiendefrie Sauger skaarne Bord fra Bøndernes eller andres? Og kan Toldboden føre Kontrol i denne Henseende?

Endeligen ønsker Kommissionen Ds. Vbhd.s Tanker om De i det Fald, at en Accord under Kongelig Sanction kunde sluttes med Generaltoldkammeret om Tiendefrihedens Ophævelse, kunde udfinde noget Middel til Forening med Forpagteren i denne Henseende og om De formener, at han skulle findes villig til imod at erholde den Sum, som Generaltoldkammeret maatte bestemme sig til i aarlig Skadesløsholdelse at udbetale, da at renoncere paa den ham ved Forpagtningen belovede Tiendefrihed.

Om alt ovenstaaende vil Kommissionen saa snart muligt forvente Ds. Vbhd.s gode Betænkning.

23. Sept. 1797.

Fra Commissionen til General-Toldkamret.

I Anledning af, at det Kgl. General-Toldkammer i P. M. af 9. f. M. har forlangt, at Kommissionen i Henseende til, at Laurvig Grevskabs tiendefrie ellersaakaldte Fritzøe Sauge skal være bortforpagtet paa 10 Aar, ville underrette det høie Kollegium om, paa hvad Maade, i Tilfælde af den Grevelige Saugforvalters Afgang, det fornødne fra Grevska-

bets Side vilde blive foranstaltet til at gotgiøre og bevise, hvilke og hvor mange Bord, der hver Gang udskibes fra bemeldte tiendefrie Sauge m. v., give vi os den Frihed ærbødig at melde: at da vi erholdte høibemelte Kollegiums P. M., havde vi allerede i Forveien modtaget en Skrivelse fra den i Grevskabet Laurvig ansatte Overinspektør Bull, med hvem vi derefter, ifølge omskrevne det Kgl. Kollegiums Skrivelse, nærmere have corresponderet om denne Materie, endog med Hensyn til, om der kunde gives noget Middel, hvorved Kommissionen med det høie Kollegium kunde træde i nogen Negotiation angaaende den Grevskabet Laurvig over dets Privilegier forundte Tiendefrihed. Under 4de ds. har Overinspektøren sendt os sit detailerede Svar, og da det indeholder alt, hvad Kommissionen i denne Anledning kunde forestille det høie Kollegium og vi ikke kunde andet end være af lige Mening med de af Overinspektør Bull i berørte hans Skrivelse yttrede Tanker og Grundsætninger, saa give vi os herved den Ære at tilsende det høie Kollegium en Gienpart af bemeldte Overinspektørens Skrivelse, til hvilken Kommissionen i alt henholder sig. Vi skulle blot give os den Frihed at forestille det Kgl. Generaltoldkammer, at det er i Hensyn til at afværge det Tab for Grevskabet, som vi erfarede det aarlig at lide ved dets Saugbrugs mislige Bestyrelse, og som en Følge af det Besparelser-System, vi i alle Administrationens Deele stræbe at indføre, at vi i indeværende Aars Sommer have bortforpagtet Grevskabets Sauger, under hvilken Operation Unødvendighed af at holde den forhen til Saugbrugs Bestyrelsen lønnede Forvalter og Ophævelsen af denne Betynings-Post, ikke har været et af Kommissionens ubetydeligste Formaal, og da Besparelsen af enhver Udgift under

den nærværende Forfatning og i Følge af Gældsmassens Størrelse, maa være Administrationen vigtig, saa give vi os det Haab, at det høie Kollegium ikke uden en uundgaaelig Nødvendighed i den omhandlede Anledning vil paalægge Grevskabet nogen ny Udgivt, men at det Kgl. General-Toldkammer i det af Overinspektøren anførte vil finde Grunde for at frietage Grevskabet for at lønne nogen Embedsmand til det omventilerede Maal.

Oktober 1797.

*Fra Commissionen
til det Kgl. Admiralitets- og Commissariats-Collegium.*

Ved at tilstille Commissionen det indsluttede Tingsvidne, som vi herved underdanigst oversende til det Høye Collegium, har Overinspektøren i Grevskabet Laurvig tillige forestillet, at han ved dette Tingsvidne ansér det afbeviist, at der i de efter det Høye Collegiums Ordre i det afvigte Aar støbte og nedsendte 18-pundige Kanoner ikke skal findes slettere Jern end i de tilforn ved Fritzøe Jernværk støbte Kanoner, ligesom han derhos andrager, at Grevskabet ville komme til at lide et Tab af mere end 5800 rd, saafremt ikke de 22 Stk. Kanoner, hvilke have udholdt Prøven, af det Høye Collegium blev antagne, hvorhos han til Slutning anfører: at Grevskabet intet kan have imod, at Kanonerne endnu vorde underkastede en strengere Prøve, naar dette sker med de Vilkaar, at det Høye Collegium paa lige Maade vil lade prøve en anden Jernkanon af samme Kaliber, da de af Grevskabets Kanoner, som befindes at udholde denne Sammenligningsprøve, derefter formodes af det Høye Collegium at vorde antagne.

Commissionen, som det paaligger at vaage over Grevskabets Interesse, for hvilket, under de nærværende Omstændigheder, ethvert Tab ikke undlader at være af Vigtighed, anseer det for sin Pligt, for det Høye Collegium underdanigst at andrage dette af Overinspecteuren som Grevskabets nærmeste Opsynsmand gjorde Forslag, og vil i Henseende til samme, underdanigst forvente det Høye Collegiums Beslutning.

3. Febr. 1797.

Fra Commissionen til Generalen.

Efterat Kommissionen under 3. Februar sidstleden havde tilskrevet det Kgl. Admiralitets- og Commissariats-Collegium saaledes — se Nr. 1205 — har førbemeldte Collegium behaget under 21. ds. at meddele os følgende Svar, saaledes som hoslagte Gienpart udviser, hvilket vi ikke have skullet undlade tjenstligst at communicere, som og i Andledning af førbemeldte Collegiums Skrivelse og det deri, i henseende til de Laurvigske Kanoners Prøvning foreslaaede, at udbede os Ds. Hvbd.s behagelige Betænkning.

25. Marts 1797.

Fra Generalen til Admiralitetet.

Det kunde ikke falde mig ind, at det kongelige Admiralitets Collegium vilde gaae udenfor en med højtbemeldte Collegium indgaaet Contract; men da jeg ved dens Gienemlæsning finder saadant, maa jeg i et og alt henholde

mig til, hvad Oberinspektør Bull i denne Sag angaaende Kanonernes Prøvning har sagt; dog skal jeg ej lade uanmærket, at jeg ugieerne ønskede Process uden i yderste Nødfald.

28. April 1797.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Commissionen til Admiralitetet.

Da vi efter at have erholdet det høje Kollegiums Skrivelse af 21de Martii sidstleden betræffende de fra det Laurvigske Jernværk nedsendte 18-pundige Kanoner og disses videre Prøve i Anledning heraf have maattet correspondere med det Cramer'ske Handelshuus samt med Inspektøren for Grevskabet Laurvig, og oppebie Grev Ahlefeldt-Laurvig's Ankomst her til Staden for nærmere at afhandle denne Sag med ham, saa ere vi først nu blevne sadte i Stand til at besvare det høie Kollegiums formeldte Skrivelse, i hvis Følge vi efter Ventilation med de forbenævnte Vedkommende ærbødigst maa melde, at da den i Henseende til Kanonleverancen fra Laurvigs Værk imellem det Kgl. Admiralitet og Grevskabet dateret 28. August 1784 oprettede Kontrakt bestemmer den Maade, hvorpaa Prøvningen skal skee, og det høie Kollegium, efter at have i Overensstemmelse med samme foranstaltet de in quaestione værende 18-pundige Kanoner prøvede, ikke har villet entrere i det af Kommissionen i Skrivelse af 3. Februar d. A., foranlediget af, at det høje Kollegium havde yttret ej at ville modtage de Kanoner, som havde udholdt Prøven, til Sagens mindelige Afgiørelse giorte Forslag til en ny Prøve af disse Kanoner, men Høistsamme derimod i forbenævnte Skri-

velse af 21. Martii har foreslaget en anden prøve, som paa-lægger Grevskabet det haarde Vilkaar ved en Kanons Sprængning at faae de samtlige nedsendte Kanoner kasse-rede saavel som at bære den ikke ubetydelige Bekostning af den nye Prøve, da dog den af os forhen mentionerede Kontrakt foreskriver, at Krudtet til Prøven skal leveres af Holmen, hvilken Prøve Kommissionen ei paa Grevskabets Vegne troer at kunne forsvare at give sit Samtykke til, saa tager Kommissionen sig den Frihed, idet den henholder sig til sin Skrivelse af 3. Februar, underdanigst at anbefale denne Sag til det høie Kollegii nærmere Overvejelse og haaber af Høistsammes Retfærdighed Undskyldning for, at Kommissionen hellere end at underkaste Grevskabet saa onereuse Vilkaar maa ønske Sagen forviist til Afgiørelse ved Lands Lov og Ret.

17. Juni 1797.

Fra Samme til Samme.

Af det høie Kollegii Skrivelse under 5te dennes erfarer Kommissionen, at den Kgl. Sæetat behøver leveret 26 Stk. 24-pundige Jernkanoner af de Dimensioner, som den hosfulgte Nota udviser, men at forinden det hele Partie bestilles, forlanger 4 Stk. til Prøve, i hvilken Henseende det høie Kollegium begiærer vort Svar, om Kommissionen vil lade Laurvig Værk støbe og til Foraaret nedsende disse Prøvekanoner efter en nærmere tilstillende Tegning og paa Vilkaar, at om de ikke befindes efter Note og Tegning, eller en af dem springer under Prøven, de da alle tilbagetages uden Gotgiørelse, men i modsadt Fald om Kommissionen paa lige Vilkaar vil foranstalte fra Værket heni Sommeren

hertil nedsendt de øvrige 22 Stk., samt til hvad Pris pr. Stk. m. v. I Anledning heraf have vi den Ære at melde, at Kommissionen, efterat den om denne Sag har corresponderet med det Cramer'ske Handelshus, ikke kan undlade paa Grevskabets Vegne at finde det altfor byrdefuldt at indgaae den foreslagne Accord i Henseende til Leverance af Kanoner, og vi finde ikke, at Grevskabet kan være tient med at paatage sig samme paa andre Vilkaar end de, som indeholdes i den med det Kgl. Admiralitets og Commissariats Kollegium af den forrige Administrations-Kommission over Grevskabet Laurvig om Kanon-Leverance oprettede Contract af 28. August 1784.

Ved denne Leilighed udbede vi os det høie Kollegiums Tilladelse til at bringe vores Skrivelse af 17. Juni d. A. i gunstig Erindring til Afgiørelse.

14. Decbr. 1797.

Fra Commissionen til Generalen.

Under 5te d. M. modtog vi fra det kgl. Admiralitets og Commissariats Collegium vedlagte Skrivelse, hvori det foreslaaer, om Kommissionen vilde lade Laurvigs Værk støbe og til Foraaret nedsende 4 Stk. 24-pundige Jernkanoner til Prøve under Vilkaar, iblant andet, at om en af Kanonerne springer ved den anstillede Prøve, de da alle skulle tilbagetages uden noget Krav paa Kollegiet, og ifald de udstaa Prøven, om da Værket paa lige Vilkaar vilde overtage sig Leverancen af 22 Stk. Kanoner af samme calibra m. v.

Kommissionen anmodede strax det Cramer'ske Handelshus om dets Betænkning, hvilken vi ligeledes herved give os den Ære at lade følge og hvoraf Greven behagelig

vil erfare, at bemeldte Handelshus var af Formening, at man ikke kunde indlade sig i nye Contract om Kanonleverance og allermindst paa saadanne Conditioner, som Admiralitetet foreslaaer.

Kommissionen kunde ikke andet end heri være af lige Mening med det Cramer'ske Handelshus, og det saa meget mere, da Oberinspektør Bull i vedlagte Skrivelser af 21. Dec. 1796 og 22. Martii samt 5. April d. A., hvilke vi til behagelig Eftersyn lade hosfølge, har, som det synes, med fuld Grund yttret, at det ville være aldeles upassende at indgaae saadan Contract, at naar en af Kanonerne sprang, alle de øvrige skulde ansees cassetede. — Paa Grund deraf tilskreve vi det Kgl. Admiralitets- og Commissariats-Collegium, som havde fordret Svar med snarest, under 15de d. M., at vi fandt det altfor byrdefuldt for Grevskabet Laurvig at indgaae de foreslagne Accordt i Henseende til Leverage af Kanoner og at vi ikke fandt, at Grevskabet kunde være tjent med samme at paatage sig paa andre Vilkaar end de, som indeholdes i Contracten af 28. August 1787.

Saavel af denne Contract som foranførte vores Skrivelse til det Kgl. Admiralitets Kollegium give vi os den Ære at lade herhos følge Gienparter.

Vi anmodede tillige Kollegiet, at Sagen angaaende de forhen leverede, men ei imodtagne Kanoner maatte være i Erindring til Afgiørelse.

Imidlertid har oftnævnte Kollegium uden at yttre noget om denne sidst anførte Post i Commissariatets Brev tilskrevet os saaledes som det vedlagte af G. D. udviser.

Kollegiet tilbyder deri 27. Rdl. pr. Skp. for de forlangte Kanoner, naar Værket vil gaa ind paa de i sammes Skri-

velse af 5. d. M. opgivne Vilkaar (i hvis Følge, naar een Kanon sprang, de andre skulle tages tilbage.)

I Anledning af denne sidste Skrivelse have vi dog havt mundtlig Samtale saavel med den ene af de Herrer Cramere, der forestaaer dette Huses Handelsaffairer, som med Fuldmægtig Bødtker.

Den første har yttret, at han for en deles vedbliver den Formening, at Værket ei bør underkaste sig det Vilkaar, at naar en Kanon springer, skal de øvrige, som have holdt, ei antages, — saa meget mere, som heraf maaske kunde tages en Bevæggrund imod Commissionen i Henseende til de omtvistede af Admiralitetet ei modtagne 22 Kanoner, hvilke Admiralitetet have fordret underkastet en saadan Prøve, men hvortil Commissionen i Overensstemmelse med Deres Højvelbaarenheds og det Cramer'ske Handelshuses i sin Tid yttrede Tanker om denne Sag ei har villet give sit Samtykke. Fuldmægtig Bødtker har forklaret, at den af Admiralitetet anbudne Betaling for Kanonerne vel under de almindelige og forhen iagttagne Vilkaar er antagelig, men at den ikke i den Grad overgaaer den almindelige Betaling, at derfra kunde hentes nogen Grund til at underkaste Kanonerne nogen usædvanlig og allermindst en saadan Prøve som de af Admiralitets-Collegiet foreslagne.

Da imidlertid det kgl. Admiralitets-Collegium i dets sidste Skrivelse ytrer, at det anseer det vigtigt, at et saa fuldstændigt Værk som Laurvigs fremdeles holdes i Gang med at støbe Kanoner, — og vi til vores Sikkerhed ønske Betyggelse imod, at den Bebreidelse skulle nogensinde kunde gøres os, at vi uden det fuldkomneste Overlæg med alle Vedkommende da havde modsadt os at indgaae et Vilkaar,

hvilket det kgl. Admiralitets-Collegium synes at være bestemt til for Fremtiden at forlange fastsadt.

Naar Kanonleverance til Sø-Etaten skal kunde finde Sted, saa give vi os den Frihed herved at foredrage Ds. Hvbhd. denne Sag og at udbede os Deres Hvbhds. Tanker om samme.

Vi ønske tillige, at Deres Hvbhd. behageligen ville tilkiendegive os, hvad De formener, at der burde foretages i Henseende til de det Kgl. Admiralitet forhen leverede, men ei antagne Kanoner, af hvilke de 18 have udholdt Prøven, ifald det Kgl. Admiralitets-Collegium fremdeles skulde lade denne Sag henhvile uafgjort.

20. Decbr. 1797.

Fra Kommissionen til Cramer & Sønner.

Da Overinspecteur Bull, i Anledning af, at de høyst-ærede Herrer er overladte 500 Stk. af $\frac{2}{3}$ part ordinairt og $\frac{1}{3}$ part smekkert Jern for 13 Rdl. Skp'tet til Forsendelse til det London'ske Marked, ved Skrivelse af 4de ds., som indløb med Gaars-Posten, blandt mere har tilmeldt os, at nogle der i Egnen have gjort ham det Tilbud, at ville betale $13\frac{1}{2}$ rdl pr. Skp. $\frac{2}{3}$ part ordinært og $\frac{1}{3}$ part smekkert Jern paa et Quantum af 1000 Stk. og Betaalingen strax ved Jernets Modtagelse at erlægge i gode kbhvske Vexler à 2/m Sigt, men at Vedkommende tillige have forlangt, herom at blive underrettet med allerførste, og Overinspecteuren desangaaende har begiæret, at vi ved nærmere Overlæg med D'hrr. Cramer & Sønner om denne Handel ville meddele ham den fornødne Resolution.

Saa have vi ikke skullet undlade, forinden vi herom til

Overinspecteuren afgive det forlangte Svar, tjenstligt at anmode de høystærede Herrer behagelig at ville meddele os Deres gode Betænkning om denne Sag, hvorunder vi forventer behagelig at maatte komme i Betragtning, at da paa den ene Side Oplaget her ved Magazinet er saa betydelig opvoxet, ligesom og ved selve Værkerne i Norge er efter Overinspecteurens Indberetning meget store Beholdninger, og, paa den anden Side, D'hr. Cramer & Sønners Forskud for Grevskabet vedblive at voxer isteden for at falde, synes det uomgiængelig nødvendigt at gribe ethvert Middel, der frembyder sig til Afsætning og Producternes Realisation, og da vi holde os forvissat om, at de høystærede Herrer i denne Henseende er enige med os, saa paatvivle vi heller ikke at erholde, jo før jo bedre, Deres Betænkning til det foreslagne Salg paa Stedet af de 1000 Skp. Jern mod Betaling pr. Skp. $13\frac{1}{2}$ rdl.

9. Marts 1797.

Fra Samme til Samme.

Da Overinspecteur Bull med Dags Post bl. a. har tilmeldt os, at nogle deri Egnen har gjort ham det Tilbud at ville betale $13\frac{1}{2}$ rdl pr. Skp. af $\frac{2}{3}$ part ordinair og $\frac{1}{3}$ part smekkeret Jern for et Quantum af 10,000 Skp. og Betalingen strax ved Jernets Modtagelse at erlægges i sunde og gode københavnske Vexler à 2/m Sigt, men at vedkommende have tillige forlangt herom at blive underrettet med allerførste, og Overinspecteuren desaarsag har formenet, at saadant vel kunde være at tilstaae dem, siden der dog ved denne tilbudne Betaling paa et dobbelt Quantum Jern var vundet $\frac{1}{3}$ rdl pr. Skp. mere end ved den Handel, som

CHRISTIAN CONRAD DANNEBERG LAURVIG

D'hrr. Cramer & Sønner med Commissionen havde truffet om 500 Skp. af lige Slags Jern, — saa have vi ikke skullet undlade, forinden vi herom til Overinspektøren afgive det forlangte Svar, tjenstlig at anmode de højstærede Herre behagelig at ville meddele os Deres gode Betænkning, om De maatte have noget imod det saaledes af Overinspecteuren foreslagne at erindre, da vi fra vores Side, saa meget mindre kan andet end bifalde denne Handel, som samme anslaaet, mod den Priis, vi paa de gode Herrers Forslag om 500 Skp. have accorderet Dem, afkaster 500 rdl større Indtægt og tillige vil tjene til at bevirke en Formindskelse i det afvigte Aars betydelige Beholdning. D'Herrer Cramer & Sønners Svar udbede vi os saa betimelig tilstillet, at vi endnu med førstkommende Løverdags Post kunne afgive Overinspecteur Bull det forlangte Svar.

9. Marts 1797.

Fra Samme til Samme.

I tjenstligt Gjensvar paa de høistærede Herrers behagelige Skrivelser af 8. og 9. ds., hvori De foreslaaer endnu at ville for egen Regning og Risiko prøve det London'ske Marked ved Didsendelse af et Partie Jernsorter til Forhandling, naar Dem maatte overlades ved Kiøb i Laurvig — 4—500 Skp. Jern af $\frac{2}{3}$ parter ordinair og $\frac{1}{3}$ part smekkeret Jern mod 13 Rdl. 24 β pr. Skp. 2 Maaneder efter Annammelsen, dog paa de Vilkaar, at de højstærede Herre, naar Overinspektør Bull med denne Post meddeles Deres og Kommissionens Svar, kan faae afsendt det omskrevne Quantum Jern til London med det nu i Laurvig liggende Skib, men ifald Afsendelsen til London med berørte Skib ikke øie-

blikkelig finder Sted, De da forbeholder Dem nærmere at bestemme, om De siden kan modtage dette Quantum eller ikke — skulde vi ikke undlade at melde, at Kommissionen ikke kan have noget at indvende imod det af D'hr. Cramer nu proponerede, saa meget mindre som vi ved vores Skrivelse til Dem af 23. Februar sidstl. have biefaldet, at et lige Quantum ere de højstærede Herrer overladte, og vi tillige af berørte Deres første Skrivelse erfare, at Overinspektør Bull i Skrivelse til Dem har tilkiendegivet ikke at have Formodning om at kunde sælge i Norge de før omskrevne 1000 Skp. Jern. Til hvilken Ende vi herved lade følge vores i den Anledning under Dags Dato til Overinspektør Bull affattede Brev for efter D'hr. Cramer & Sønners Forlande af Dem at blive ham tilsendt, hvori vi have tilmeldt ham paa foransførte Vilkaar at have overladt det af de højstærede Herrer begjærte 4 à 500 Skp. Jern mod 13 Rdl. 24 β pr. Skp.

10. Juni 1797.

Fra Samme til Samme.

Kommissionen har modtaget en Skrivelse fra Hr. Consul Saabye af G. D., hvori han gjør den Proposition at ville til Udførsel til Nord-Amerika imodtage 4 à 500 Skp. Jern af det Laurvig'ske Magasin her i Staden efter ord: e-Dimensioner med et proportioneret Forhold af 4-kantet, naar samme kunde overlades ham for 14 Rdl. pr. Skp. Endskiønt vi ikke kunne formode, at de højstærede Herrer imod dette Forslag skulde have noget at erindre, især da de Penge, som fra et saa bekiendt Handelshus for dette Quantum Jern indkommer, strax kunne indflyde i D'hr.

Cramer & Sønners Kasse, og Vejen herved tillige ifølge hans Udladelse i berørte Skrivelse aabnes for en Afsætning, som efter det sidste Aars Beholdnings Quantitet og Tilvæxt maa synes dobbelt vigtig, saa have vi dog ikke villet undlade, forinden Kommissionen herudi beslutter noget, herover at udbede os de højstærede Herrers Tanker, hvilke vi anmode os om muligt tilsendte imorgen, da Consul Saabye, som iler med Sagen, til den Tid har forlangt Kommissionens Svar.

27. Juni 1797.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

Kommissionen har siden Assessor Falsen's Tilbagekomst giennemseet de af ham medbragte Tegninger til de foreslaaede nye Masovne ved Fritzøe Jernværk, samt giennemgaaet Overslaget over Bekostningerne hertil, og ladet sig det være angelegent i denne Henseende at tage den bedst muelige Plan, og da der just nu for Tiden opholder sig en Mand her ved Navn Pedersen, som med Stipendium fra Regieringen har reist i Sverrig for saavel theoretisk som praktisk at dyrke Videnskaben om Jernets Behandling og Jernværkets Drivt, og denne Mand nu med det første reiser til Norge for der at bese Jernværkerne og give Regieringen Indberetninger om sammes Drivt og de muelige Forbedringer, som i Henseende til samme kunde bevirkes, saa har Kommissionen efter Overlæg med kyndige og erfarne Folk ikke troet at kunde gaae sikkrere frem end ved at opdrage denne Mand, ved hans Nærværelse i Laurvigen, hvorhen han om faa Uger vil begive sig, nærmere at tage den forestaaende Indretning i Eftersyn og Bedømmelse, og i Henseende til Mas-

ovnenes Opbygning, enten efter Overmasmester Green's eller en anden Plan, at indsende sit Forslag til Kommissionen — forinden altsaa bemeldte Hr. Pedersen ankommer til Laurvigen og faaer corresponderet med Kommissionen, kan der i Henseende til de nye Masovnes Opbyggelse og det dermed forbundne Arbeide af Stenbrydning m. v., intet foretages, men det maa hermed henstaae, indtil Kommissionen sættes i Stand til heri at fremgaa med mueligste Sikkerhed, hvilket vi ikke have villet undlade foreløbigen at tilmelde Hr. Overinspektøren til fornøden Efterretning.

16. Sept. 1797.

Fra Samme til Samme.

Da Hr. Petersen, om hvem vi forhen under 16. September sidstl. have tilskrevet Hr. Overinspektøren og fra hvem Kommissionen forventer nærmere Indberetning, saavel i Henseende til den forestaaende Masovns Bygning som hvad videre Jernværkerne med Tilhørende angaaer, nu har meldet os, at han med det første haaber at reise herfra til Norge, hvor han har bestemt sig at tage Touren directe til Laurvig, saa anbefale vi Hr. Overinspektøren denne Mand og anmode Dem at gaae ham tilhaande og være ham behiælpelig til at forskaffe ham alle de Oplysninger og Underretninger, han saavel i Henseende til Værkernes og Grubernes indvortes og udvortes Drivt som og i Hensyn til den økonomiske Bestyrelse maatte attraae — og af hans nærmere Overlæg med Hr. Overinspektøren vente vi, naar han har faaet Tid til at gjøre sig det Locale og, hvad der angaaer Drivten og Bestyrelsen, bekiendt, at han i Samfund med Dem ville meddele Kommissionen de attraaede Planer og Forslage

til, hvad der i Henseende til de vigtige Gienstande, som udgiøre Formaalet for hans Sendelse til Grevskabets Bedste kan være at udrette.

9. Dec. 1797.

Fra Samme til Samme.

Ved Hr. Grev Ahlefeldt Laurvig's Nærværelse i Kommissionen under 27. ds. har han i Henseende til Bestyrelsen af Grevskabet Laurvig ytret det Forlangende, at Fritzøe Jernværk maatte blive opaabt ved offentlig Auction til Bortforpagtning paa nærmere Approbation, og at Auctionsconditionerne kunde indeholde det Alternativ i Henseende til de nye opbyggende Masovne, at samme enten blive opbygde af Forpagteren paa hans egen Bekostning efter den ham forelæggende Tegning og Plan samt under Opsyn og Bestyrelse af en hertil fra Grevskabets Side beskikkende kyndig Mand, eller og at den bemeldte Masovnenes Bygning af Administrationen eller den Grevelige Kasse blev at besørge, og i begge Tilfælde, at Gruberne bleve udenfor Forpagtningen, hvorimod en vis aarlig Leverance til Forpagteren af Malme maatte bestemmes — Anlediget heraf ville vi altsaa ikke undlade at anmode Hr. Overinspektøren med Hensyn til Foranstaaende at ville afgive Deres Plan og Forslag til de Conditioner, hvorefter De formener, at ovenmeldte Bortforpagtning under begge Alternativer kunde skee, hvorunder De tillige anmodes behageligen at ville iagttage den Plan og de Betingelser, om hvilke De, naar den forhen omskrevne Hr. Pedersen ankommer til Laurvigen, i Hensyn hertil nærmere af ham vil vorde underrettet.

30. Sept. 1797.

*Fra Kommissionen
til Overinspektør Bull og Bergmester Petersen.*

Af Hr. Overinspektørens og Hr. Bergmesterens Skrivelse under 21. f. M. erfarer Kommissionen de Grunde, paa hvilke De formener, at Jernværket kan bortforpagtes til Grevskabets eller dets Eieres Fordeel, men at De derimod tilraade, at det nødvendigste, som endnu kunde mangle til Værkerne bedre Drivt, blev besørget og bekostet istandsadt, da Værket derefter uden al Tvivl vilde afkaste ligesaa meget til Indtægt som udi Afgivt ved Bortforpagtning kunde ventes — Anlediget heraf skulle vi ikke undlade i Giensvar at melde, at Kommissionen efter de af de gode Herrer i berørte Deres Skrivelse anførte Omstændigheder ikke finder, at Jernværkets Bortforpagtning ville kunde indføre synderlig Nytte for andre end blot Forpagterne, og at det derfor neppe er at formode, at samme vil finde Sted, men da Drivten nu ved Værkerne er saa slet, hvilket forrige Aars Balance tydelig viser, saa ønsker Kommissionen, at Hr. Overinspektøren og Hr. Bergmesteren ville behage om denne vigtige Gienstand at træde i Conference med hinanden og efter de da af Dem forefundne Beskaffenheder bestemt opgive, hvad De maatte ansee, at der udfordres til at sætte Værkerne i en forbedret Drivt, hvorunder vi fornemmelig anmode Hr. Bergmesteren om at ville i Relation til den med Dem truffne Aftale meddele os Deres Betænkning om Masovnene — om deres Ombygning er nødvendig og bør skee strax — hvad Bekostning — Tid — o.s.v. samme ville udkræve, og vi saaledes over det heele erholde den fuldstændigste Oplysning til derefter nærmere at kunde foranstalte det fornødne iagttaget.

3. Marts 1798.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

Ved Hr. Grev Ahlefeldt-Laurvig's Nærværelse i Kommissionen under 22. Februar sidstleden, har han i Henseende til adskillige, som forment sig Ret til at oppebære Pensioner af Grevskabet Laurvig, og som Hr. Overinspektøren i den ved Skrivelse af 20. April f. A. medfulgte Liste har opgivet, hvem og hvor mange disse Personer ere, ladet tilføje Protokollen:

- ›at Greven i Henseende til Pensionisterne havde det
- ›Ønske at samtlige af disse (Arbejdere, Værksfolk og deres
- ›Enker ved Grevskabet Laurvigs Værker med Tilhørende
- ›undtagne, hvilke burde beholde den enhver af dem især
- ›tilstaaede Pension ubeskaaret) maatte gøres det Tilbud
- ›herefter aarligen at oppebære det halve af de dem for-
- ›undte Pensioner og at begive enhver Anfordring, som
- ›de i saa Maade maatte have for den Tid, Kommissionen
- ›har sadt i Function, da han i Henseende til de Pen-
- ›sionister, som ikke ville modtage det Tilbud, fremsætter
- ›Indsigelse mod den hele Pensions-Summa, iøvrigt maatte
- ›han anmærke, at hans Ønske i Henseende til Pensioner-
- ›nes Indskrænkning grunder sig paa Massens Tilstand
- ›og Revenuernes Forhold til den betalende Gæld, som
- ›gjør, at enhver Udgift bør saa meget som mueligt søges
- ›formindsket◀.

Senere har Hr. Greven ved at bivaane Kommissionen under 7. ds. i Anledning af ommeldte Gienstand forevist in originale et Kgl. Rescript af 13. December 1754, hvoraf følger en bekræftet Gienpart, saa og ved samme Lejlighed afgiven følgende Deklaration, v. No. 1408, i Protokollen, hvilket vi ikke have skullet undlade herved at tilkiendegive

Hr. Overinspektøren med Anmodning behagelig at ville gjøre samtlige Pensionister, forsaavidt de ikke ere Arbeidere, Værksfolk eller Enker af saadanne, de af Hr. Greven foreslagne Tilbud og derfor at tilmelde os deres Svar — ligesom De og vilde sørge for, at ingen Pension til andre end dem, som Hr. Greven har erklæret at ville tilstaae fuld Pension, vorder udbetalt enten ved nærværende Quartals Udløb eller i Fremtiden, forinden denne Sag er afgjort, iøvrigt anmærkes, at Sekretær Seehusen er selv herfra tilmeldt det fornødne angaaende denne Gienstand, i hvis Følge Hr. Overinspektøren ikke behøver desangaaende at træde i Brevvexling med ham.

17. Juni 1797.

Til Cancelliraad Kolderup-Rosenvinge.

P. M.

Jeg overlader Hr. Cancelliraad aldeles at handle paa mine Vegne i Henseende den nye Forhandlingscontract om Laurvigs Jernværks Producter, med den fulde Overbevisning, at jeg ikke kunde betroe denne Sag i bedre Hænder, til hvilken Ende jeg ey skulde undlade at sende saavel Udkaftet til Contracten som min Fuldmagt, der bemyndiger Dem at foretage det fornødne. — Indesluttede Ansøgning til Cancelliet i Anledning af Pension til Enkerne efter de i Slaget ved Kiøbenhavn quæstede eller døde beder jeg, De vilde behage at aflevere paa det vedkommende Sted — et Par Dages Upasselighed er Aarsag til, at jeg denne Gang skriver saa sent.

Traanekiær Slot den 22. Aug. 1801.

AHLEFELDT LAURVIG.

F u l d m a g t.
C 7 timus 24 β.
1801.

Hr. Cancellieraad Rosenvinge i Kiøbenhavn bemyndiges herved til paa mine Vegne at indgaa og slutte Contract i Henseende til Forhandling af Laurvigs Jernværks forarbejdende Producter, saaledes som han maatte finde mig bedst tjenligt, og derunder at afgjøre, hvad i saa Maade kunde blive nødvendigt, da alt, som velbemeldte Hr. Cancellieraad herudunder beslutter og vedtager, skal ansees ligesaa giældende, som om samme af mig selv var bestemt og afhandlet.

Tranekiær Slot den 22. Aug. 1801.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

I Skrivelse af 30. f. M. har Hr. Overinspektøren indberettet, at endskiønt Fritzøe Møllebrugs Forpagtning ikke udløber før til 8. Maii førstk. Aar, saa attraaer dog Forpagtersken, afgangne Hans Horns Enke, at benævnte Møllebrug jo før jo hellere maatte komme til Auction, for derefter, ifald hun enten blev eller ikke blev høistbydende, at kunde iagttage de for hende videre fornødne mesures, til hvilken Ende Hr. Overinspektøren indsender en bekræftet Afskrift af den i Aaret 1788 til Møllebrугets Bortforpagtning afholdte Auctionsforretning, der viser de Vilkaar, paa hvilke samme er hende overladt, som og et Udkast til Conditionerne for den nye foreslagne Auction, med Begiæring, at Auctionsconditionerne udstedt af Kommissionen maatte blive Dem tilstillet og med samme Udskriften remitteret.

Anlediget heraf og ved hoslagt in originali at lade følge saavel Auctionsconditionerne, efter hvilke Fritzøe Møllebrug maa bortforpagtes, som og at remittere den tilsendte Udskrift, meldes i Giensvar, at Auctionen over benævnte Møllebrug kan foretages til saadan Tid, da Publicationerne kan være behørigen forkyndt og Auctionen saavel ved Plakater i Grevskabet som ved Tillysning i offentlige Tidender iblandt andre: Christiania Intelligents-Sedler, tilstrækkeligen være bekendtgiort.

16. Sept. 1797.

Fra Samme til Samme.

Da Kommissionen paa det Grevelige Magasin-Hus i Rudkiøbing har liggende en Quantitet af omtrent 1160 Tdr. Byg, saa ønskede vi os underrettede, om Hr. Overinspektøren kunde anvende samme ved Magasinet i Laurvig og for hvad Priis i Forhold til, hvad De hidtil har betalt til andre De vilde modtage det, da Kommissionen, om det svarer Regning ved at forsende Bygget til Norge, vil drage Omsorg for at lade fragte et Skib paa Langeland for at føre det til Laurvig, hvorhos vi formode, at Hr. Overinspektøren vilde kunde føie Anstalt til, at Skibet bekom fornøden Retourfragt her tilbage — om hvilket Ds. Vbhed anmodes saa hastigt ske kan, behagelig at ville underrette os.

8. April 1797.

Fra Kommissionen til Godsforvalter Scheel.

Da Commissionen paa Deres Forespørgsel til Overinspektør Bull af 8. ds., om han til Magasinet i Laurvig kun-

de anvende et Quantum Byg, som vi have liggende paa det Grevelige Magasin-Hus i Rudkiøbing, under 18. ejusdem har erhholdet følgende Svar:

- »at naar Tønden af Bygget kunde overlades ham for den
- »nu i Norge giængse Pris af 1 Rdl. 64 à 72 β , vilde han
- »modtage et Parti af 400 Tønder som og sørge for at
- »give Fahrtojjet, som opbragte Bygget, en Retourfragt
- »af 3—400 Skp. Jern hertil mod 48 β Fragt pr. Skp.

Saa skulle vi i Anledning heraf anmode Hr. Godsforvalteren snarest mulig at ville foranstalte et Skib fragtet for dermed at opsende til Overinspektør Bull i Laurvig omskrevne Quantum 400 Tdr. Byg og derefter, saa hastig skee kan, meddele os Efterretning, naar Skibet er fragtet og hvad Tid samme kan være ladet og afgaae, paa det vi Betimelig kunde give Overinspektøren Underretning — ligesom vi og formode, at den accorderede Fragt vil blive saa meget mere billig, som Skipperen kan gjøre sig sikker Regning paa at erholde den anførte fordelagtige Retourfragt.

29. Aprii 1797.

Fra Samme til Samme.

Af den med Hr. Godsforvalterens Skrivelse under 13. hujus tilsendte P. M. fra Skipper Hieronymus Olsen erfarer Kommissionen, at han af Overskovrider Iversen og øvrige Medreedere i en Galease er beordret at indtage de forhen til Hr. Godsforvalteren omskrevne 400 Tdr. Byg og at opføre samme til Overinspektør Bull i Laurvig mod Fragt 28 Sk. pr. Tønde samt at modtage Retourfragt 400 Skp. Jern mod 48 Sk. pr. Skp. m. v. Anlediget heraf tilkiendegives Dem, at den begiærte Fragt for Byggets Trans-

port til Laurvig à 28 Sk. pr. Tønde herved approberes, hvilken Fragtbetaling, naar ellers Vahrene lige saa gode som de ere indladte igien til det destinerede Sted ere udlastede, Skipperen af Overinspektør Bull kan modtage, — da Fragten paa Retourladningen, saasnart samme her til Staden er ankommet og udladet til det herværende Laurvig'ske Jernmagasin, vil blive Skipperen at udbetale af D'hr. Cramer & Sønner.

16. Maj 1797.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

At Kommissionen har fragtet et Fahrtoj, som føres af Skipper Hieronymus Olsen fra Langeland for at opbringe de 400 Tdr. Byg, som De, Hr. Overinspektør, har yttret at kunne modtage det, have vi ikke skullet undlade herved at tilkiendegive Dem, som og, at Skipperen er paalagt af Fahrtojets Reedere at modtage de i Retour tilbudne 400 Skp. Jern, hvilket Hr. Overinspektøren anmodes at ville besørge i Skibet indladt og til Skipperen imod hans Quitting behage at betale den accorderede Fragt 28 Sk. Tønden, der kan tages af det fulde Beløb, som Betalingen for Kornet 10 Mk. og 8 Sk. pr. Tønde, da vi for den øvrige Rest heraf forvente os en Anvisning tilstillet lydende paa D'hr. Cramer & Sønner at udbetale os samme mod den quittede Anvisnings Extradition.

20. Maj 1797.

Fra Generalen til Kronprinsen.

Deres Kongelige Høyhed ville naadigst tillade, at jeg henvender mig til Dem i en Sag, som er for mig yderst vigtig og paa hvis Udfald min jordiske Lyksalighed vil beroe; den Naade, som mig ofte af Deres Kongelige Høy-

hed er beviist, gjør mig saa dristig at haabe, at denne min Bøn ey bliver unaadig optaget.

For to Aar siden ansøgte jeg underdanigst om en Commission, der maatte nedsættes for at arrangere min sal. Faders og min Giæld; denne blev mig naadigst bevilget, og jeg troede derved at kunne hastigst afgjøre alle Ting; desværre jeg er ikke kommet videre med mine Sager, Creditorerne kiedes ved denne langsomme Fremgangsmaade, og jeg resiquerer Namsdom¹ etc., etc., hvorved for mig alt var tabt, da naturlig en Conkurs maatte følge og mange Mennesker blive ubetalte. — For at undgaae alt dette og for at kunne have Sindsroe og en god Samvittighed ansøger jeg allerunderdanigst Deres Kongelige Høyhed, om der af Hans Majestæts Kasse maa laanes mig 7 Tønder Guld, hvorimod jeg overdrager Regieringen Grevskabet Laurvigs Formue til Renter og Capitalens Afdrag, at der maatte sælges Allodialgods af Laurvig til Giældens Afbetaling, saaledes at jeg ey behøver at tilbyde Jøderne Credit, og at Resten, som ey kan være betydelig, naar man først har Penge mellem Hænderne maa hæfte paa Grevskabet Langeland, at Commissionen mod en passende Præsent maa ophæves, hvorved 2000 Rdl. aarlig spares, hvorved da alle mine Affairer vare i Orden, ingen Menneske fornærmet og jeg lykkelig. — Deres Kongelige Høyhed ville i disse Ansøgninger, som jeg forhaaber, ey finde Ubillighed eller Urimelighed, hvorfor jeg atter understaar mig at bede om naadigst Bønhørelse.

Allerunderdanigst

11. Nov. 1796.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

¹ En Slags privat Execution, hvorved Creditor kunde tilegne sig saa meget af Debtors rørlige Ejendele, som vare nødvendige til Gjældens Dækning. Executionen foretoges i Henhold til Dom.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

Vedlagte originale Kgl. Bevilling af 17. hujus, hvorved det er Administrations-Kommissionen tilladt at bortsælge noget Grevskabet Laurvig tilhørende allodial Gods, vilde Ds. Vbhd. behage at besørge læst ved alle vedkommende Over- og Underretter i Norge og derefter, forsynet med behørig Paa-tegning om dens Ting-Læsning, i sin Tid at sende os samme tilbage, hvorhos vi tillige anmode Hr. Overinspektøren, at ville meddele os en nøjagtig Fortegnelse over alt det Grev Ahlefeldt tilhørende Allodial Gods i Norge, som uden Skade for de Laurvig'ske Jernværker og Saugbruges Drift derfra kan undværes, og da det er Kommissionens Hensigt at besørge dette ved offentlig Auction bortsolgt saa snart muligt, saa ville De i den Anledning behage at tilmelde os, til hvad Tid De mener, at disse Auctioner kunne vorde afholdte, og om det ikke til de Lysthavendes større Beleilighed skulde være bedst, at Auctionerne afholdes paa forskellige Steder og enten i, eller i Nærheden af de Egne, hvor det Gods eller de Gaarde, som skal auctioneres, er beliggende — samt hvilket Hr. Overinspektøren maatte ansee passeligt: enten at Allodial Godset bortsælges ved een eller ved tre Auctioner. — Endelig anmode vi Dem at ville forfatte et Udkast, efter hvilket disse diverse Auctioner formenes at kunde blive fremholdte, ligesom vi og til den ende meddele Hr. Overinspektøren vedlagte Gienpart af det Kgl. Admiralitets- og Commissariats-Collegiums Skrivelse til Hr. Grev Ahlefeldt Laurvig samt hans Svar herpaa af 29. Martii afvigte Aar, hvori han har forbundet sig til, at det ved afholdende Auction over Jomfrueland med underliggende Straaholme p. p. skal blive Kiøberne af

samme udtrykkelig paalagt at tilstaa de beskikkede, due-
lige Lotser fast Bopæl paa disse Øer.

25. Marts 1797.

Fra Kommissionen til Cramer & Sønner.

Da Overinspektør Bull i Skrivelse af 5. ds. bl. a. har fore-
stillet: at dersom Kiøbesumma »for det allodial Gods,
»som maatte blive bortsolgt, skulde udbetales af Kiøberne
»tre Maaneder eller et halvt Aar efter Tilslaget, frygtede
»han, at der nu formedelst den store Penge-Mangel, som
»hersker i Landet, ei ville blive solgt meget, men naar der-
»imod Kiøberen kunde tilstaaes Dilation paa $\frac{3}{4}$ Parter af
»Kiøbesummen i nogle Aar, ville saadant uden Tvivl be-
»fordre Liebhabere«,

saa have vi ikke skullet undlade at communicere de højst-
ærede Herrer samme med tjenstlig Anmodning behagelig
at ville over anførte Overinspektør Bulls Forslag meddele
os Deres Gode Betænkning, om De mod samme maatte
have noget at erindre.

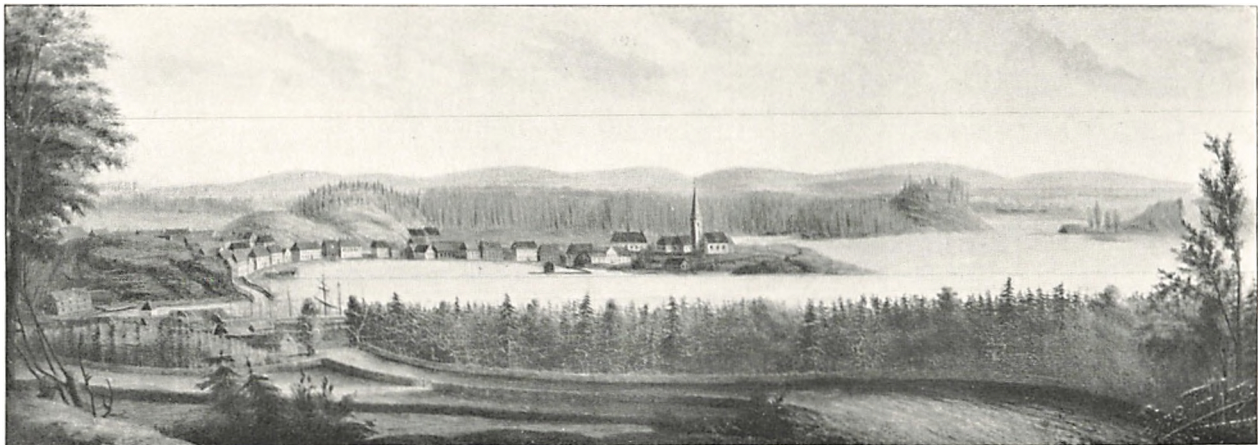
22. April 1797.

Fra Kommissionen til Overinspektør Bull.

I Giensvar paa Hr. Overinspektørens Skrivelse af 5. f. M.
skulle vi ikke undlade at melde: at Commissionen i An-
ledning af de i berørte Skrivelse anførte Grunde er enig
med Dem, at det ikke behøves at lade den Kgl. Bevilling
til Bortsælgelse af en Deel af Grevskabets allodial Gods
Tinglæse, men Commissionen anseer det tilstrækkeligt, at
denne Bevilling i sin Tid vorder indført i de udstødende

Skiøder, da den saaledes ved i disse at være indrykket til-
ligemed ethvert Skiøde for det behørigt forum vil blive
publiceret. I Henseende til den Dilation med Kiøbesum-
mernes Betaling, som Hr. Overinspektøren i bemeldte
Skrivelse har foreslaet, have vi Corresponderet med Pandt-
haverne, D'hrr. Cramer & Sønner, hvilke under 1. hujus
have tilskrevet os, at de i Henseende til Betalingsterminer-
ne af Kiøbesummerne for allodial Gods, der maatte blive
bortsolgt, overlader til Commissionen at bestemme samme
saaledes, som vi troer bedst tjenlig til Grevskabets Interesse
og deres Pandterettighed, hvormed de for deres Deel ville
være tilfredse, i hvilken Anledning vi altsaa forvente Ds.
Vbhd.s nærmere Forslag om, hvorledes De anseer det
meest passeligt, at disse Terminer bestemmes, hvorhos vi
dog anmærker, at samme ikke mere maatte forlænges end
Hr. Overinspektøren anseer, at Nødvendigheden udkræ-
ver. Videre meldes i Anledning af Hr. Overinspektørens
Skrivelse af 12. f. M., hvori de yttre 2de dubia i Henseen-
de til den Kgl. Bevilling af 17. Martii sidstleden, nemlig 1°:
at foruden den Pandtegjæld af 160.000 Rdl. til det Cra-
mer'ske Huus skulde Comtesserne af Ahlefeldt Laurvig
været givet Hypothek i allodial Godset for de dem ved De-
res Salig Hr. Faders Testamente skiænkede 60.000 Rdl., og
at Bevillingen i dette Tilfælde ikke skulde være tydelig nok
til Betyggelse for Kiøberne.

Commissionen veed ikke, at Comtesserne for denne Sum
har andet Specielt benævnt Hypothek end det dem ved
Bevillingen af 23. Maii 1794 givne Hypothek i 5 Aars Re-
venuer af Grevskabet efter Lehnbesidderens Død, og alt-
saa kan her i denne Hensende ved Salget af allodial God-
set ingen Collision existere, eller noget for Kjøberne være

LURVIG

at befrygte fra Comtessernes Side, da disse, som meldt, ikke have noget specielt Hypothek i omrørte Gods. — 2 do.: hvad dernæst angaaer den Forbindtlighed, som afg. Grev Christian Ahlefeldt-Laurvig ved en Bevillings Udvirkelse til at maatte optage Laan paa Grevskabets Revenuer og det meerbemeldte Gods, skal have paadraget sig til at incorporere allodial Godset under Lehnnet — da finder Commissionen ikke, at der i denne Henseende kan opstaae nogen Betænkeligheder, først fordi, som De selv anmærker, ingen incorporation endnu er sket eller noget Lehnspatent bevirket, hvorved incorporationen er bragt til Fuldkommenhed — dernæst fordi ialfald Bevillingen af 17. Martii sidstleden, som tillader dette Gods Salg, maa ansees at hæve Grevskabets Forbindtlighed i saa Maade, ifald at det kunde antages, at der existerede nogen, og endelig, fordi det tidtbenævnte allodial Gods er det Cramer'ske Huses Pandt, og Bevillingen af 17. Martii har fastsat, at de for det Salg indkomne Penge skal anvendes til at afbetale det Cramer'ske Laan af 160.000 Rdlr., hvoraf en Deel er bleven anvendt til at forstrække Kiøbesummen for det afg. Grev Christian Ahlefeldt indkiøbte allodial Gods. — Hvad sluttelig angaaer det Paalæg, som Bevilling af 23. Maii 1794 er skeet den tilkommende Lehnsbesidder om at betale den nærværende Lehnsbesidders Boe og Arvinger 60.000 Rdlr. for allodial Godset, da see vi ikke rettere end at denne Sag bliver dette Gods Salg og dets Kiøbere uvedkommende, men at det vil blive at udgiøre imellem Successor og Besidderens Arvinger, hvor lidt eller hvor meget af denne Sum der i Forhold til det allodial Gods, som nu maatte vorde bortsolgt, skal tilsvares.

13. Mai 1797.

CONDITIONER

for

Bortsalg af Allodialgods i Norge.

Conditioner,

hvorpaa efterfølgende af Grevskabet Laurvigs allodial Godsers Gaarde og Ejendomme i Bamble Sogn ved offentlig Auction vil blive at bortsælge.

- 1°. Gaarden Jomfrueland,
- 2°. Straaeholmen,
- 3°. 1 Skindskyld Østre Langøe,
- 4°. Otterøen,
- 5°. Kiønøe,
- 6°. Bærøe,
- 7°. Brævig,
- 8°. Graastack, og
- 9°. Bamble Kirke med alt sit tilhørende Jordegods.

1°.

Efter Kongelig Allernaadigst Bevilling af 17. Martii d. A., som hjemler Administrations-Commissionen over Grevskabet Laurvig Ret til at bortsælge det undværlige allodial Gods og hvoraf Gienpart i enhver Kiøbers Auctions-Skiøde bliver inddragen, sælges (Lakune) Gaard med samme Ret som nuværende Lehnsbesidder, Hr. Greve Friderich Ahlefeldt-Laurvig ejer det ifølge det til hans Sal. Hr. Fader under 28. Maj 1788 udstedte Skiøde.

2°.

Paa Auctionsstedet skal til Kiøberens Underretning og Eftersyn fremlægges fidimerede Afskrifter af de udstedte

Byxelbreve¹ og Fæstekontrakter, da Lejlændingernes Besiddelsesret ifølge Loven og de dem meddelte Byxelbreve bliver dem ved dette Salg ubeskaaret.

3°.

Kiøberne af Gaarden Jomfrueland og af Gaarden Strae-holmen forpligtes at lade de paa disse Øer beskikkede Lodser beholde faste Boepæle, dog er Kiøberen ikke forbunden at skaffe dem Jordbrug, uden de med dem derom kan forenes, heller ikke at bygge Huse for dem, men frie Hustomter bør dem nu og i Fremtiden udvises.

4°.

Hvad Havne Ringer der findes paa Gaardens Grund, følger Kiøberen med fuldkommen Ret efter Fdg. 16. September 1735.

5°.

Den paa Otterøens Grund liggende Grube, Otterø-Tangens Grube kaldet, og ellers om nogen byggeværdig Malm Anvisning paa denne Gaards Grund maatte opdages, exciperes fra Salget og forbeholdes Grevskabet som Eiendom under Fritzøe Værk ifølge Privilegierne.

6°.

Fra Bærøegaards Salg exciperes underliggende Børtøe og Scharreboe, som grændser til det faste Land, men Souøen følger med i Salget; derimod bekoster Grevskabet en

¹ Bygsel var en Form for Leje af Jord, der gjaldt for Norge og Island, Bygselbrev kaldtes det Dokument, i Henhold til hvilket Udlejningen fandt Sted.

Skyldsætningsforretning optagen over det fra Salget exciperete for derefter for samme at deltage i Gaardens Skatter og onera.

7°.

Bamble Kirke med alt sit tilliggende Jordegods, Tiende og øvrige Rettigheder følger Kiøberen, som i det øvrige holder sig de om Kirkerne i Norge og sammes Gods udgangne Anordninger efterrettelig, og modtager Kiøberen Kirken med sit Gods i den Stand, samme nu befindes, uden at Grevskabet svarer til nogen Forringelse.

8°.

Kiøbesummen erlægges 6 Maaneder efter Tilslaget til Hr. Overinspektør Bull i Laurvig, som for samme qvitterer paa Auctionsskiødet.

9°.

Kiøberen betaler selv saavel alle paa Auctionen medgaaende Omkostninger af Placater og Auctionssalarium, som Skiødets Bekostning med Stempelpapir, af Tinglysning saa og 1 pro Cto Incassationsalarium.

10°.

Ubekjendte og insufficente maa være betænkte paa at stille Caution for deres Bud, i Mangel deraf antages deres Bud ikke.

11°.

Udebliver Kiøberen med Betaling til den fastsatte Tid, stilles Eiendommen til ny Auction paa hans og Cautionsters Gevinst og Forliis, og saafremt Eiendommen ved saadan ny Auction ikke kan udbringes til skadesløs Beta-

ling, underkaster Kiøberen med Cautionist sig at modtage Dom for det manglende ved Laurvig Byting efter otte Dages Varsel.

12°.

Den Høiestbydende erholder Tilslag for sit gjorte Bud og kan vente samme strax approberet, ifald det af den tilstedeværende Administrations-Commissarius ansees antageligt. — Men skulde han ikke ansee det herfor, eller finder det fornødent enten først at correspondere med Administrations-Commissionen eller at forsøge en ny Auction, bør den Høiestbydende staae ved sit Bud, indtil Approbationen indløber, eller indtil den nye og anden Auction vorder foretagen og han ved Over-Bud løses af sine Forpligtelser.

13°.

Overbud, som maatte gøres underhaanden, antages ikke.

13. Mai 1797.

AUKTIONSKONDITIONER

vedrørende

Allodialgodset i Norge.

Conditioner

til de over Grevskabet Laurvigs Allodialgods: Gaarden Agerrøn i Høevaags Sogn, Nedenæs Lehn (Gaarden Drenge i Oddenæs Sogn, Mandals Amt) requirete Auctioner.

1°.

Efter Kgl. Allernaad. Bevilling af 17. Martii d. A., som hjemler Administrations-Kommissionen over Grevskabet Laurvig Ret til at bortsælge det undværlige allodial Gods,

hvoraf Gienpart i Kiøberens Auctionsskiøde bliver inddragen, opraabes først separat enhver Leilændings paaboende Part i (Lakune) og høieste Bud andtegnes, dernæst opraabes hele Gaarden under eet og samlet for at forsøge, om høyere Bud end de specielle kan opnaaes.

2°.

Gaarden sælges saaledes enten separat eller samlet med samme Ret, som nærværende Lehnsbesidder Hr. Grev Friderich Ahlefeldt-Laurvig eyer den ifølge det til hans Sal. Hr. Fader under 28. Maii 1788 udstødde Skiøde; om det skete høyeste Bud antages eller ikke, beroer paa Administrations-Kommissionens Approbation; imidlertid erholder den Høystbydende Tilslag ad interim og forbindes at staae ved sit Bud, enten indtil Approbationen indløber eller, saafremt Administrations-Kommissionen anseer en ny Auction fornøden, da indtil han ved Overbud løses fra sin Forpligtelse. Overbud, som maatte giøres underhaanden, modtages ikke.

3°.

Leilændingerne fremviise deres ihændehaver Byxel-Breve paa Auctionsstedet, som bliver Liebhaberne forelæst, hvorefter Leilænd. forbeholdes deres Ret ubeskaaren, og ligesom Kiøberen bliver pligtig at holde Byxel (Lakune i i Texten) Lejlændingerne, saa bliver og disse (Lakune) pligtige at holde dem med Kiøberen, da han i alle Maader træder ind udi (Lakune), hvoraf flyder, at de, som maatte have vilkaarlige Byxel-Breve, der forpligter dem i Tilfælde, at Grevskabet sælger Gaarden, da imod 1ste Byxel Tilbagebetaling at fravige deres Byxel nu maa taale, at Kiøberen

imod den udøver den af Grevskabet forbeholdne Rettighed og at han i Grevskabets Sted erhverver Ret til imod at opfylde den dem meddelte Byxel have erlagt paa lovlig Seddelens Tilhold og ifølge samme at tilbagebetale den, hvad de i Indfæstning eller første Byxel have erlagt paa lovlig Maade at op (Lakune) dem og søge sig Gaarden dog uden mindste Udgivt eller (Lakune) for Grevskabet.

4°.

I Tilfælde nogen indeelt Gaardspart blev solgt separat, da dersom der for den ikke findes lovlige Deelee-Breve eller tinglæste Deelee-Contracter, som bestemmer den solgte Gaardeparts Strækning af (Lakune) og tidmark, maa Kiøberen selv bekoste den af ham kiøbte Gaardepart ved Rettens Middel paa lovlig Maade udskiftet, uden at Grevskabet dermed i mindste Maade forfatter sig; men er den solgte Part tilforn lovlig (Lakune) og deelt fra Gaarden, om den Par Aar enten ved Rettens Middel eller ved lovlig tinglyste Deelee Contracter imellem Opsidderne 6te (Lakune) samme til Følge for Kiøberen.

5°.

Forinden Tilslag kan erholdes, maa den Høistbydende være betænkt paa at stille Caution for sit Bud.

6°.

Kiøbesummen betales 3 Maaneder, efter at den høistbydende har faaet Approbation paa sit Bud og erlægges til (Lakune), som for samme paa Auctionsskiødet quitterer, da Skiødet uden saadan (Lakune) Quittering, ikke kan gælde eller blive af nogen Kraft.

7°.

Den Kiøbende betaler Taxationsforretninger med (Lakune) saa og alle Auctions (Lakune) af Plakater, Auctions-Salarium, Skiødets Bekostning, samt 2°/_o (Lakune) i Salarium, alt uden ringeste Afgang i Kiøbesummen.

8°.

Udebliver Kiøberen med Betalingen til den fastsadte Tiid, stilles Eiendommen til Auction paa hans og Cautionists Tab og Fordeel og forsaavidt den ikke maatte udbringes til skadesløs Betaling, forpligter han og Cautionisten sig at modtage Dom fra Laurvigs Byeting efter 8 Dages lovlig Varsel.

9°.

Disse Conditioner maatte behagentlig separat for Agerøen og Drengen udstædes, siden disse Gaarde ligger under særskilte (Lakune) til (Lakune) maatte og (Lakune) aaben, da jeg ikke vide, om jeg kan paatage mig (Lakune) eller nødes at ud for nogen paa Stedet.

4. Nov. 1797.

Fra Generalen til Cancelliet.

P. M. I tjenstærbødig Efterlevelse af det Højkongelige Danske Cancellies behagelige Skrivelse under 17. f. M., som med sidste norske Post er mig tilsendt fra Laurvig, hvori det høje kgl. Collegium forlanger min Indberetning angaaende, hvilke af de mig underordnede Embedsmænd i afvigte Aar maatte have udmærket sig enten ved deres Embedes gode Forhold eller ved det modsatte — undlader

jeg ikke at meddele Oplysning i dette Tilfælde angaaende de civile Embedsmænd i Grevskabet Laurvig saaledes:

- a. Oberinspecteur Bull, der i min Fraværelse med bekient Nidkiærhed og Flid forestaaer Grevskabets Overbestyrelse, og om hvis Accuratesse i Embedssager det Høj- kgl. Danske Cancellie sikkert er vidende.
- b. Oberauditør Bendz udmærker sig ved gode juridiske Kundskaber, er accurat, uinteresseret og retsindig.
- c. Byfoged Rasmussen, som efter Loven er Byens Øvrighed samt tillige Byskriver og Politimester i Laurvig og Sorenskriver i Grevskabet. Det vilde være mig en sand Glæde, om jeg kunde give denne Embedsmand gode Vidnesbyrd i Henseende til hans Embedsførelse men jeg beklager at maatte skildre ham som yderst skiødesløs og ligegyldig i Embedet, hvis aarsag ogsaa Orden og Politie i Laurvig uagtet mange ham givne Erindringer er i sletteste Tilstand; i Almindelighed sagt er enhver Del af hans Embede ham ligegyldig, som ikke indbringer ham Fortieneste eller Fordeel.

Saaledes meddeles disse Efterretninger i Overensstemmelse med Enhvers udviste Forhold.

Ærbødigst

AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekiær Slot 14. Februar 1801.

Fra Generalen til Kronprinsen.

Ved min i Efteraaret allerunderdanigste Opvartning i Nyborg tog jeg mig den allerunderdanigste Frihed at frembringe for Deres Kgl. Høyhed det Ønske om allernaadigst Tilladelse at maatte sælge Laurvig Jernværker og Saug-

bruge. Ds. Kgl. Højheds allernaadigste Yttring derom var saa fordeelagtig for mig, og jeg fordrister mig nu i dybeste Underdanighed at gjøre Brug af den Tilladelse at maatte fremlægge for Ds. Kgl. Højhed en Afskrift af min allerunderdanigste Ansøgning til Hs. Majestæt derom. Grundene, paa hvilke jeg har bygget Aarsagen til dette Salg, ere i mine Tanker saa vigtige som muligt og tør næsten gjøre mig det sikke Haab om, at Deres Kgl. Højhed finder dem passende og driftige. Den Summa af 700.000 Rdl., som jeg allerunderdanigst ansøger om maa fastsættes til Fideicommis for Besidderen af Grevskabet, er efter min Formening, hvad Billigheden kan forlange, naar de store Udgifter maa komme i Betragtning, jeg har maattet sætte paa Værkerne forat bringe dem i den Stand, de ere for nærværende Tid, imod den saare elendige Forfatning hvori jeg modtog dem. Jernværket har været bortforpagtet for 24.000 Rdl. aarlig, og Saugbruget er for nærværende Øjeblik ved offentlig Auction bortforpagtet for 3.300 Rdl., disse 27.300 Rdl. udgiøre Rente af 682.500 Rdlr., paa denne Beregning er min allerunderdanigste Forestilling om 700.000 Rdl. Fideicommis grundet. Min Skiæbne nedlægger jeg nu i min dyrebareste Kronprindses Hænder, der stedse saa naadig behandler mig, og i hvis Hænder kunde jeg vel tryggere betroe min Velfærd end i den Herres, hvis Retfærdighed og Godhed Verden priser.

24. Jan. 1804.

Allerunderdanigst
AHLEFELDT LAURVIG.

Til Kongen!

Ikke alene ved den af Deres Majestæt accorderede Kiøbecontract om Grevskabet Laurvig, men endog forud ved

min afgangne Faders Testamente, er Lehnsgreven til Laurvigen og Langeland betrygget anseelige aarlige Indkomster, de øvrige af Stammen derimod ere ved bemeldte Testamente ikkuns aflagte med forholdsmæssig lidet og deres Børn med aldeles intet. Deres Kongelige Majestæt vil ufejlbarlig allernaadigst ansee det meget billigt, at der, naar Muelighed viiser sig, blev tagen Hensyn til denne Sag saaledes, at Greverne, som ikke kommer i Besiddelse af Grevskabet Langeland og det Laurvig'ske Grevskabs Fideicommis, samt Comtesserne af Ahlefeldt-Laurvig bleve forsikrede mere end ved min sal. Faders Testamente er bestemt til deres Stands og Vilkaars Fremheld og at deres Børn tillige kunde komme under Betragtning, saa meget hellere, som de ved ommeldte Testamente fastsatte Capitaler end ikke for Nyderen vorder af større Importance nu, uagtet Tiderne stedse blive kostbarere end de vare af Begyndelsen. — Naar Ds. Kgl. Maj. altsaa vilde give Bifald til dette min allerunderdanigste Forslag, vover jeg endvidere at formene, at der nu ved den Leilighed, at Grevskabet Laurvig er solgt og forvandlet i Penge, for Lehnsgreven frembyder sig en passende Leilighed, hvor den forønskede Plan kunde udføres. Kiøbecontracten om Laurvig fastsætter, at Capitalen Sex Hundrede Sex og Firesindstive Tusinde 24 Rdl. — skriver 686.024 Rdl., skal stedse være Fideicommis og Renten 4 % aarlig hæves af Lehnsgreven — naar derimod af denne Summa blev bestemt 186.024 Rdl., hvoraf Renten istedenfor at modtages af Lehnsgreven skulde tilfalde de øvrige Grever af Ahlefeldt-Laurvig og Comtesserne, vilde disse og derved kunne erholde noget mere aarlig end hidtil er vis Indtægt for dem, og naar Lehnsgreven nød Ren-

ten af 500.000 Rdl., synes han ogsaa at kunne være vel tjent.

Jeg ansøger derfor allerunderdanigst, at Deres Kgl. Maj. allernaadigst ville bifalde dette Forslag, og tillige, at det maatte overlades mig, Greve Friderich som nærværende Lehns greve, at fastsætte, hvorledes og til hvilke af Stammen Renten i Tiden af de 186.024 Rdl., som ligefuldt stedse maatte blive Fideicommis og under den fulde Summa indbefattet, bestemmes og henlægges.

Allerunderdanigst
AHLEFELDT LAURVIG.

13. Juli 1805.

Fra Generalen til Overinspektør Bull.

P. M.

Under 10. d. M. har De tilsendt mig et Udkast til en Ansøgning, som De agter at indgive til det Kgl. Rentekammer om Pension af Hans Majestæts Kasse. Jeg har aldeles intet imod, at De udfører denne Deres Beslutning, og ønsker meget, at De maa kunne opnaae Deres Attraae, hvortil jeg med bedste Villie skal gjøre mig Umage at medvirke, om Noget staaer i min Magt.

Tranekjær Slot, 27. Aug. 1805.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Rentekammeret.

Pro Memoria!

Det Høykgl. Rentekammers Skrivelse af 21. ds. underretter mig om, at min Oberinspektør ved Laurvig Grevskab

Hendrich Bull gjør Paastand paa Pension 500 Rdl. for sig og 300 Rdl. for hans Enke, samt at Collegium overdrager mig denne Sag til Afgiørelse. Ved den om bemeldte Grevskab oprettede Kiøbe-Contracts 9. Post har jeg lovet at udrede Oberinspecteuren den ham bevilgede Pension af min Kasse, hvilket Løfte jeg sikkert skal efterkomme og mere kan vel ikke forlanges fra min Side, men maatte det Høye Collegium behage at indvilge Oberinspecteuren den ansøgte Pension af Hs. Maj.s Kasse foruden hvad han af mig nyder, da kan jeg Intet derimod have at erindre, men meget mere ønsker hans Ansøgning, som hermed sendes tilbage, bevilget.

Tranekiær Slot den 28. Sept. 1805.

AHLEFELDT LAURVIG.

Skrivelse fra Generalen til Cancelliet.

Pro Memoria!

Uagtet formynderskabet for min afdøde Broder Jens Juel, Greve af Ahlefeldt-Laurvig's umyndige Børn¹ er mig anbetroet, saa nødsages jeg dog at ansøge det Høye Collegium, at en Mand maae blive beskikkede, som for bemeldte Umyndige kunde erklære over en Ansøgning, jeg til Hs. Maj. Kongen indgiver, hvorved jeg ifølge den med det Høykgl. Rentekammer oprettede Kiøbe-Contract paa Hs. Maj.s Vegne betræffende Grevskabet Laurvig anholder om at sælge bemeldte Grevskab med Tilliggende fri for Paahæf-

¹ Jens Juel Ahlefeldts Søn Christian var Generalens Universalarving.

telse af Odelsløsningsret¹, og udbeder ærbødigst, at det Høye Collegium dertil vilde behage at constituere Hr. Justitsraad og Post Directeur Rosenvinge-Kolderup, som den Mand, der med Sagen er bedst bekendt.

Tranekjær Slot, 8. Okt. 1805.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Kolderup-Rosenvinge.

Ansøgningen til Kongen, saaledes som Ds. Velbyrdighed har behaget at forlange den, sendes indesluttet forsynet med mine 2de Brødres Underskrift tillige. Med denne Post har jeg anmodet Cancelliet at bemyndige Dem til at undertegne Ansøgningen paa min afdøde Broder Jens Juels Børns Vegne. De behager nu at besørge alt paa det bedste, og naar denne Bevilling betræffende Odelsløsningsen er erhholdet, kan vel intet med Rimelighed indvendes mod Skiødets Læsning — det bliver vel derfor rettest, om De vilde være uleyliget med, naar Tingene saaledes ere i Orden, at forhøre Rentekammeret om mit udstædte Skiøde strax maatte opsendes til Thinglæsning, eller om Rentekamret i andet Fald, siden Sagen fra min Side er bragt til Ende, vil give Tilstaaelse, at den bestemte Summa til 11. December skal blive mig udbetalt. Om Skiødet nu ikke skulde blive expederet ved Retterne, saa kan ingen af disse Deele opnaaes, da nødsages man ligefrem at opsende Skiødet med

¹ Saavel for Hovedgaarde som for Bøndergaarde i Norge gjaldt den Regel, at Ejeren ikke maatte afhænde sin Jord uden at give Familien Forkjøbsret. Der var saaledes lagt en Art fideicommissarisk Baand paa al norsk Jord, dette Forhold spillede en særlig Rolle for Bønderne. De samme Bestemmelser gjaldt for Island. Ved Forordningen af 26. Juni 1821 løsnedes de herskende Baand noget.

øvrige Documenter til Læsning, da Rentekamret ikke er berettiget at foreskrive mig, hvorledes jeg vil stile mit Skiøde, men holder jeg det for at være nok, naar det findes overensstemmende med Kiøbe-Contracten.

Udskriften angaaende Pantehæftelserne behager De indsluttet at modtage med min Paategning.

Tranekiær Slot, 8. Okt. 1805.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Overinspektør Bull.

P. M.

I Anledning af Grevskabet Laurvig's Salg er det anseet nødvendigt at erhverve Mortification paa efterskrevne ved Grevskabets Ober-Birkething læste og i Pantebøgerne uaflyste Documenter:

En Obligation udstædt under 6. Oktober 1778 af sal. Admiral Grev Danneskiold-Laurvig til Overauditør Jens Friis mod 3^{die} Prioritetsret i Debtors Allodialgods, stor 6620 Rdl., læst ved Retten den 14. September 1779.

En Højesterets-Stævning fra Forvalter Jørgen Hansen ved Thorseng angaaende 2de Obligationer og en Caution læst ved Retten 17. Juni 1796. Forinden altsaa at videre besørgeres i Henseende denne Sag, skulde jeg anmode Dem behagelig at forskaffe og det snarest muligt at sende Gienparten af bemeldte Documenter. Om flere maatte staae uaflyste i Thing-Protocollen, der kunde qualificere sig til Mortifications-Dom, maa De forlange de behøvende Oplysninger fra vedkommende Rettens Betjente.

Tranekiær den 4. Febr. 1806.

F. AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Procurator Falck.

Fra Directeurerne for Hospitalet i Laurvig og Oberinspecteur Bull og Provst Sartz har jeg modtaget Efterretning om, at Cancellieraad Schwingel er efter foregaaende Opsigelse udgaaet fra Forstanderskabet for Laurvigs Hospital, med Forespørgsel om, hvo denne Post i Fremtiden blev overdraget til. Jeg ønsker særdeles meget, at Ds. Velædelhed vilde overtage Dem bemeldte Forstanderskab med hvad dertil hører, siden jeg er forsikret, at De paa det bedste vil sørge for Sagen, og da jeg ikke tvivler om, at De jo forud vilde føye mit Ønske, saa har jeg meddelt til Directionen Efterretning til Dem at aflevere, hvad i saa Henseende fornødent findes.

Deres Umage og Ulejlighed i dette Tilfælde skal jeg ikke undlade at paaskiønne.

Tranekjær Slot den 18. Febr. 1806.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Finants-Collegiet.

P. M.

Ved Bevilling af 6. December sidstleden har Hs. Maj. allernaadigst tilladt, at der af den udi Allerhøjstsammes Kasse indestaaende Fideicommis-Capital for Grevskabet Laurvig successive maatte optages til Laan de Capitaler, som bliver opsagte og den Gjældsmasse, hvormed Fideicommisset er belastet, efterhaanden som disse maatte vorde opsagde.

Da min Broder, Grev Ferdinand Ahlefeldt-Laurvig ifølge Panteforskrivning har opsagt mig en saadan Capital af 34.000 Rdl. til Udbetaling i næste 11. Juni Termin, saa til-

**ANNA JOACHIMINE DANNESKJOLD LAURVIG
F. AHLEFELDT
EFTER MALEI AF JENS JUEL.**

lader jeg mig herved ærbødigst at ansøge det Høykgl. Collegium om at erholde bemeldte 34.000 Rdl. tillaans af Fideicommis-Capitalen imod min Obligation 4 Proc. aarlig Rente og Administrationens paategnede Forpligtelse til at tilbagebetale samme af de efterhaanden besparende Renter og iøvrigt paa de Vilkaar, hvorpaa Hs. Maj. allernaadigst har forstrakt mig de 33.000 Rdl. hvormed mine Pante Forskrivninger til Laddiger ere indfrie. I det Tilfælde, at det ikke skulde convenere det Høye Collegium at lade udbetale rede Penge, saa er Creditor villig at imodtage kongelige allernaadigste Obligationer, lydende paa Ihændehaveren 4 Proc. aarlig Rente og 1 Aars Opsigelse.

Tranckiær Slot, den 18. Martii 1806.

Ærbødigst

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Rentekammeret.

Ærbødigst Pro memoria!

Herved tillader jeg mig den Frihed at oversende det Høye Collegium en Beregning over Indtægterne af Laurvig Grevskabs Jordebog fra 1. Januar 1805 til ultimo Juli næstefter, der ialt beløber 2960 Rdl. 36 Sk. Da denne Summa vel var forfalden forinden Grevskabets Afhændelse til Hs. Maj., men først senere er oppebaaren og beregnet det Høykgl. Rentekammer af const. Amtsforvalter Falck tilligemed de øvrige halve Jordebogs Intrader, saa forventes ærbødigst at det Høye Collegium behageligen vil drage Omsorg for, at ovenmeldte mit Tilgodehavende kan vorde mig udbetalt saa snart muligt efter at man iforvejen af ihændehavende Dato har overbeviist sig om Rigtigheden.

Tranckiær Slot d. 24. Sept. 1806.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Overinspektør Bull.

Da Tidsomstændigheder forbyde mig længere at lade den Kapital indestaae hos Bøckmann i Laurvig, som skyldes for Residensen, saa behager De paa lovlig Maade at løskyndige Beløbet med paagaende Renter til Udbetaling den første Termin, saa vidt det findes giørligt elter Forskrivningens Indhold og Tiden, at Opsigelsen sker, ligesom De behager nærmere at tilmelde mig, hvad De i ovenmeldte Henseende har foranstaltet. Nylig har jeg indfriet Deres Anvisning, stor 500 Rdl. Sedler.

Tranekjær Slot, 1. Januar 1820.

AHLEFELDT I.

Fra Generalen til Direktøren for Aggerhus Stift.

At jeg med denne Post har tilstillet D'hrr. Etatsraader Kolderup de Rosenvinge og Monrad i Kiøbenhavn den fra Direktøren indløbne Skrivelse dateret 18. f. M. med 1 Bilag betræffende Laurvig Kirkes Brøstfældighed, siden ovenmeldte Herrer disponerer over Renten af den Kapital, som ved Grevskabets Salg til Hs. Majestæt Kongen af Danmark er reserveret til Kirkernes Vedligeholdelse i forannævnte Grevskab, det undlader jeg ikke hermed skyldigst at tilmelde.

Tranekjær Slot, 20. August 1822.

AHLEF. L.

Fra Generalen til Rentekammeret.

I Anledning af Collegii ærede Skrivelser fra 7. Juni og 12. Juli sidstafvigte undlader jeg ikke herved skyldigst at meddele, at jeg siden Norges og Danmarks Adskillelse ey

har benyttet den mig ved Kiøbecontracten af 25. Juni 1805 om Grevskabet Laurvigs Salg til Hs. Majestæt Kongen af Danmark reserverede Rettighed til at bortgive ledige Pladser i Laurvigs Hospital ligesaa lidet som den mig ved samme Kiøbecontract forbeholdne jus vocandi til Grevskabets Kirker i bemeldte Tiid er af mig udøvet, hvorfor jeg ogsaa finder mig beføyet, siden de mig saaledes tilkommende Rettigheder ikke længere kan hjemles mig, til at erklære mig uansvarlig for Kirkernes Vedligeholdelse og de dermed forbundne Udgifter.

For Fremtiden renoncerer jeg herved, saaledes som meldt, paa Udøvelsen af indbenævnte i Kiøbecontracten mig reserverede Rettigheder.

Tranekjær Slot, 18. Juli 1823.

AHLEFELDT LAURVIG.

Fra Generalen til Cancelliet.

I Anledning af den af mig under 1ste ds. til Collegiet afgivne Betænkning betræffende Paakiendelse ved Højesteret af en inden den Kgl. Landsover- samt Hof- og Statsret den 29. Aug. s. A. afsagt Dom, som Højesteretsadvocat Sporon¹ har udført for det Laurvig'ske Fideicommis imod den Kgl. Direction for Statsgjælden og den synkende Fond, hvilken Paakiendelse jeg, med Hensyn til de eventuelle Fideicommis-Arvingers Tarv, forment at burte finde Sted, har Collegiet i Skrivelse af 26. ds. ved at yttre de Betæneligheder, som der fra Fideicommis'ets Side maatte være ved at appellere Sagen, tilkiendegivet mig, at Collegiet efter

¹ Etatsraad Sporon var Studenterkammerat med Generalen fra Kieler-aarene og delte Generalens dramatiske Interesser.

Omstændighederne ikke fandt sig foranlediget til ved Meddelelse af fri Proces at bevirke Dommens Indankning for Højesteret, og er det derfor overlat til mig at foranstalte saadan for egen Regning, om jeg fremdeles maatte være stemt for Sagens Appel.

Foranlediget herved undlader jeg ikke at melde, at jeg ikke er istand til at foranstalte Appellen paa egen Bekostning, og erklærer iøvrigt, at jeg med Hensyn til, at Cancelliet i sidstnævnte dets Skrivelse lægger for Dagen, at intet Ansvar kan paalægges mig ved at lade Sagen forblive in statu quo ante bellum, ikke gjør nogen videre Paastand paa dens Indankning for Højesteret.

Tranekjær Slot, 30. Nov. 1825.

AHLEF. L.

Fra Generalen til Conferentsraad Monrad.

Siden jeg ikke hidtil har modtaget Opgiørelse over Resten af mit Tilgodehavende for den i sin Tid solgte grevelige Residents i Laurvig, hvilket Tilgodehavende afdøde Oberinspecteur Bull har været overdraget at indfordre, saa giver jeg mig herved den Frihed at anmode Ds. Højvelbaarhed behagelig paa mine Vegne at afæske Vedkommende den fornødne Rigtighed og Betaling af ovenmeldte mit Tilgodehavende, da jeg herved erklærer mig tilfreds med, hvad Conferentsraaden i den Henseende maatte finde passende at foretage eller afgjøre.

Tranekjær 1. September 1826.

AHLEFELDT L.

»GAMLE GENERAL«

SAALÆDES blev denne Bogs Hovedperson kaldt paa Langeland de sidste Par Aar af hans Liv. Det var nemlig først til aller sidst, at Alderen begyndte at sætte sine Spor paa den hidtil vel konserverede Mand. Betegnelsen holdt sig i en Aarrække efter Generalens Død for saa igen at afløses af den tidligere gængse; i Forfatterens Barndom var der dog nogle gamle Mennesker fra Frederik Ahlefeldts Tid, der endnu talte om »gamle General«.

Det var den almindelige Mening paa Langeland, at et apoplektisk Anfald havde været Skyld i den pludselige Nedgang i Generalens legemlige habitus, de aandelige Kræfter holdt sig uforandrede, lige til Døden indtraf. Formodentlig har Tilfældet været af lettere Art, og man har saa søgt at skjule det. Men da der indtraf et stærkt Anfald, der medførte et længere Sygeleje, blev det umuligt at skjule Sandheden, saa meget mere som Generalen indstillede de daglige Rideture og ophørte med at gaa paa Jagt efter nogle haabløse Forsøg. Hvad der ogsaa umuliggjorde Hemmeligholdelsen, var det, at Begivenheden indtraf i adskillige Menneskers Nærværelse. Det var hos den af Staten ansatte Administrator for Godserne, Baron Bretton. Generalen

talte med en af de tilstedeværende, da Husets meget smukke Frue traadte hen til ham med en Kop The. Da Generalen vilde gribe om Koppen, kom han til at ryste stærkt og faldt derefter med lukkede Øjne tilbage i den Stol, hvorfra han lige havde rejst sig. Godsforvalter Bøjesen, der var tilstede, fik hurtigst muligt Generalen transporteret op paa Slottet og bragt tilsengs. Lidt efter at være kommet til Ro slog Generalen Øjnene op og sagde til Godsforvalteren, der sad ved hans Seng, at Baronesse Brettons Skønhed havde gjort et saadant Indtryk paa ham, at han var besvimet ved Synet deraf. — Pastor Lütken skriver i sin Langelands Historie, at Generalen blev sig selv lig til det sidste, der var unægtelig noget om det.

Bøjesen skrev ned til Generalens Datter og meddelte hende det passerede, og kort Tid efter kom der Brev fra Elise med Underretning om, at hun vilde komme og se til sin Fader. Generalen bad imidlertid Bøjesen om at skrive til Datteren, at hendes Besøg passede ham ikke, saa de to fik ikke hinanden at se paa denne Side Graven. Elise havde ikke været paa Tranekær de sidste seksten Aar inden Generalens Død, derimod havde hun et Par Gange mødtes med sin Fader i Hamborg, hvor de boede sammen paa Hotel de l'Europe. Elise opholdt sig gerne i Hamborg paa Gennemrejse til sine Slægtninge Hedemanns og Plessens i Holsten, Generalens Besøg skyldtes Theatret. Møderne mellem Fader og Datter blev sjældnere og kortere, alt efter som Forholdet mellem dem kølnedes. Generalens andet Ægteskab havde været et meget haardt Slag for Datteren, senere holdt de meget overdrevne Rygter om Faderens moralske Vandel, der kolporteredes til hendes Hjem i Münster, hende borte. At Fader og Datter til en vis Grad var bleven frem-

mede for hinanden, fremgaar af den Omstændighed, at Generalen ikke ønskede at blive plejet af sin egen Datter.

Nedgangen og Opløsningen inden for det store Godskompleks fortsattes i Generalens sidste Aar, det største af Grevskaberne, Laurvig, var længst solgt, samme Vej gik Turø og Bjørnemose, ligesaa Ludwigsburg ved Eckernförde, hele Bagenkop paa Sydlangeland afhændedes, ligesom en Del Bøndergaarde i forskellige Dele af Langeland frasolgtes. Ved Salget af Bøndergaarde blev der udstykket en Del til Husmandsbrug, Generalen syslede i det hele taget lige til sin Død med Oprettelsen af Husmandsbrug.

Jævnside med dette gik den haabløse Forværrelse af Generalens Financer. Gælden var efterhaanden vokset til det mægtige Beløb af halvanden Million Rigsdaler, hvoraf den ene Million hvilede paa selve Majoraterne, medens Resten var løs Gæld, for hvilken der absolut ingen Sikkerhed fandtes. En af Kreditorerne, den holstenske Kammerherre von Thienen, havde dog Pant i den Bygning, der oprindeligt var indrettet til Sukkerfabrik, og som nu, efter at der var blevet anvendt 114.000 Rigsdaler til det mislykkede Experiment, blev benyttet til Brændevinsbrænderi. For at redde noget af de 25.000 Rigsdaler, han havde laant Generalen, stillede von Thienen Krav om at maatte faa Fabriksbygningen overladt, saaledes at han der kunde producere Brændevin for egen Regning. Med dette Krav gik Kammerherren til Domstolene. Dommen kom til at lyde paa, at von Thienen skulde have Fabrikken til Nedrivning. For dog at faa noget ud af det, besluttede Kammerherre von Thienen sig virkelig til at lade Fabrikken nedrive og føre Mursten og Tømmer til Kiel, hvor han vilde sælge det. Den noget extravagante Plan blev dog opgivet, og Panthaveren

solgte senere Bygningen til Generalens Efterfølger for 2400 Daler, det var, hvad Holsteneren reddede af de 25.000 Daler. En anden Kreditor, der havde et endnu mere usikkert Pant, var Krigsraadinde Stahl, der forlangte afholdt Auktion over Generalens Allodialejendom Bjerrebygaard for at blive fyldestgjort for en Obligation paa 24.000 Daler. Til Uheld for Madam Stahl mødte der tvende andre Kreditorer, der ogsaa erklærede at have Pant i Bjerrebygaard.

Hvad der gjorde denne og lignende Sager meget indviklede, var den Omstændighed, at baade Bjerrebygaard og Generalens øvrige Allodialgods var pantsat til Statskassen for Skatterestancer, og private Panthavere maatte vige for Kongens Kasse.

For Bøndergodsets Vedkommende var der paa nogle Punkter en lignende Forvirring, idet det viste sig, at Generalen havde fæstet en større Bondegaard ud til to forskellige Mænd; intet Under at Grevskabets juridiske Konsulent, Prokurator Rasmussen i Rudkøbing, efter eget Sigende maatte føre op imod otte Hundrede Processer for Grevskabet.

Kreditorerne blev mere og mere utaalmodige og enedes tilsidst om at forlange af Generalen, at han skulde gaa til Staten med Ansøgning om at maatte sælge Grevskabet, saaledes at Kreditorerne kunde faa, hvad der tilkom dem. Generalen synes at have vaklet og virkelig paa et bestemt Tidspunkt at have været tilbøjelig til at lade Langeland gaa samme Vej som Laurvig var gaaet. Han mente at kunne redde saa meget, at der vilde være Mulighed for, at han kunde henleve sine sidste Aar i Fred for de evindelige Pengevanskeligheder. Generalen fremkom virkelig med et Andragende til Regeringen om Tilladelse til at sælge alt Bøn-

dergodset og en Del af Hovedgaardsjorden, saaledes at der blev bevaret saa meget som muligt af Jorden omkring hans tvende Boliger Tranekær og Brolykke. Cancelliet afslog Ansøgningen, skønt Generalen havde henvist til forskellige nylig stedfundne præcedentia, navnlig Salget af Landets største Grevskab, Gammel Estrup.

I Stedet for blev Generalen anden Gang i sit Liv sat under Administration af Staten, der iøvrigt flere Gange forinden havde grebet ind overfor Grevskabet, saaledes var der allerede i 1816 blevet gjort Exekution i Generalens Majorater for Skatterestancer, og Statskassen beslaglagde for et Par Aar alt, hvad der kom ind af Generalens Landbrug, ligesom det offentlige sekvestrede alle Afgifterne fra Majoraternes Forpagtere og Fæstere.

Administrations-Kommissionen blev nedsat i Henhold til Kongeligt Reskript af 1821, og til Administratorer udnævntes Amtmanden over Svendborg Amt, Kammerherre Løvenskjold, og Borgmester i Rudkøbing, Kancelliraad Herholdt.

Generalen kom langt bedre ud af det med denne Kommission end med den, der i hans unge Dage havde staaet for Styret. Kammerherre Løvenskjold kunde Frederik Ahlefeldt godt lide, og skønt der tidligere havde været mange Rivninger mellem Generalen og Kancelliraaden, gik det dog ogsaa godt mellem disse to, da Herholdt i sin Stilling som Administrator viste Generalen den største Hensynsfuldhed. Uheldigvis udtraadte disse to Herrer temmelig hurtigt af Administrationen, og i deres Sted ansattes den nye Amtmand, Kammerherre Sporon, og Auscultant i Rentekammeret, Baron Bretton. Amtmanden, der var svag af Helbred og navnlig led af daarlige Øjne, overlod straks hele

Arbejdet til sin Kollega, der flyttede til Tranekær for helt at ofre sin Tid paa Administrationen af Grevskabet.

Det lykkedes ikke Administrationen at bringe Orden i Generalens Affairer, der ved Frederik Ahlefeldts Død vare i en saa fortvivlet Tilstand, at Successor til at begynde med nægtede at vedgaa Arven og erklærede, at han agtede at nøjes med Lundsgaard. Spørgsmaalet om Grevskabets Salg blev nu atter rejst af Kreditorerne, men det blev dog ikke til noget, idet Generalens Brodersøn lod sig overtale af Tronfølgeren, den senere Christian den Ottende, hvem han stod personligt nær, til at søge at redde det langlandske Grevskab. Da man vidste, at Christian Ahlefeldt var en fremragende dygtig Mand og i Modsætning til sin Onkel en god Økonom, overlodes Styrelsen af Godserne til ham. Den nye Besidder tog til Tranekær, hvor han bosatte sig i et meget beskedent Hus i Tranekær By ved Enden af den saakaldte Lammehave og flyttede først op paa Slottet, efter at Financerne vare bragte i Orden. I Løbet af faa Aar lykkedes det Christian Ahlefeldt at bringe det hele paa Fode. Dette kom Generalens eneste Datter, der ikke havde faaet en Skilling efter sin Fader, tilgode, idet Fætteren sikrede hende en meget rundelig Appanage.

Generalens Forhold til Baron Bretton blev fra første Færd daarligt, og efterhaanden udviklede det sig saaledes, at Frederik Ahlefeldt intet vilde have med ham at gøre, og skulde der finde en Forhandling Sted, maatte det ske skriftlig. Af hvad Art Forhandlingerne var, kan ses af nedenstaaende Brev.

Til Administrations-Commissionen.

Da jeg ikke endnu pro 1829 har modtaget de Quantiteter Kornvahre, som jeg til Husholdningsbrug forbeholdt mig aarlig af Godsernes Indtægter ved Bestyrelsens Overdragelse til Administrations-Commissionen og jeg for det Første nu behøver en Deel deraf, saa tillader jeg mig herved at anmode om, at mig maatte vorde leveret af ovenmeldte Korn 100 Tdr. Rug, 100 Tdr. Byg og 100 Tdr. Havre, som behagelig maatte leveres til Forvalter Nielsen ved Slottets Ladegaard mod hans Quittering. Men siden det Kgl. Danske Cancellie ey hidtil har givet Samtykke til det saaledes af mig aarlig reserverede Kornes Leverance, saa lover jeg herved, at de nu forlangte 100 Tdr. Rug, 100 Tdr. Byg og 100 Tdr. Havre paa anden Maade skal vorde Jordebogskassen af mig erstattet, saafremt den forventende Resolution fra Cancelliet over indbemeldte Gienstand ikke skulde bifalde det af mig betingede Kornes aarlige Udlevering.

Tranekjær Slot 11. April 1830.

AHLEFELDT L.

Den Sygdom, der havde ramt Generalen, hidrog til at gøre Forholdet til Kommissionen mindre kompliceret, idet Sygdommen førte med sig, at Generalen maatte holde sig i Ro, og der saaledes ingen Lejlighed blev til Ekstravagancer. Forholdene udviklede sig iøvrigt saaledes, at Generalen blev afskaaret fra at gøre Gæld, idet intet Menneske, hverken paa Langeland eller uden for Øen, vilde laane ham en eneste Skilling. Da Generalen det sidste Aar han levede for en Gangs Skyld saa et Par Mennesker til Middag,

og det Kvantum Smør, der var tilstaaet ham til Maanedens Forbrug fra Ladegaarden, var fortæret, lod han sende Bud til en af Gaardmændene i Bøstrup med Anmodning om at maatte laane 6 Pund Smør, men Anmodningen blev afslaaet.

Sine Aandsevner bevarede Generalen lige til sin sidste Stund, tildels ogsaa sit gode Humør, at noget af Selvironien var i Behold, kan ses deraf, at Frederik Ahlefeldt en Maaned før sin Død mellem sine spredte Optegnelser nedskrev følgende Vers af sin Yndlingsdigter Voltaire:

» Nous tromper dans nos entreprises,
C'est à quoi nous sommes sujets,
Le matin je fais des projets
Et le long du jour des sottises.«

Paa Slutningen af Vinteren 1832 fik Generalen et nyt apoplektisk Anfald, der medførte hans Død den følgende ottende Marts, da han omtrent var 72 Aar gammel.

Generalen blev begravet paa en Banke inde i Tovløkke Skov, hvorfra der var Udsigt til Langelandsbæltet. Det var et af de sidste Aar, Generalen levede, at han bestemte sig til at ville stedes til Hvile paa dette Sted, han havde dengang allerede længst faaet Bevilling paa at lade sig begrave uden for Kirke og Kirkegaard«. Generalen vilde fra sit sidste Hvilested se over Havet mod Kiel, der for ham havde været Porten ud til den vide Verden, han vilde gaa ind i Dødsriget som han havde levet: i Livet og Døden en Romantiker og Drømmer.

Paa Graven maatte der kun lægges en enkel Kampsten uden nogen Inskription, Stenen blev omgivet af et Jern-

UDSIGT FRA GENERALENS GRAV

gitter. Efterfølgerens Søn erstattede Kampestenen med en Marmorplade med Inskription.

Fra 1832 kom Banken til at hedde »Generalens Grav« og den kendes i vore Dage ikke under noget andet Navn.

HENVISNINGER

BARNDOMMEN

Louis Bobé: Slægten Ahlefeldts Historie. — *Vilh. Lütken*: Bidrag til Langelands Historie. Begge disse Værker følger Generalen fra Vuggen til Graven. — Samtlige Breve til og fra Generalens Bedstefader i Arkivet paa Tranekær. — Breve og Dokumenter vedrørende det langelandske Skolevæsen og Restaureringen af Tranekær Slot i Tranekær Arkiv. — *G. Fr. A. Graae*: Gamle Minder (Personalhistorisk Tidsskrift 4. R. 1.)

STUDENTERAARENE

Liepmann: Von Kieler Professoren. — Mitteilungen der Gesellschaft für Kieler Stadtgeschichte. — *Eckhardt*: Beziehungen der Familie von Ahlefeldt zu Kiel. — Briefe der Mutter Dahlmanns. — Liebhabertheater in Kiel. — *Gottfried Junge*: Die Geschichte des Theaters in Kiel. — *Moses*: Die Geschichte der Seylerschen Theatergesellschaft. — Zeitschrift für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. — Professor *Schürer*: Om Universitetsmatrikulen i Kiel.

I SLESVIG BY

A. Sach: Geschichte der Stadt Schleswig. — *Fr. v. Matthison*: Erindringer. — *Schumacher*: Genrebilder aus dem Leben eines alten Schulmannes. — *I. Poel*: Bilder aus vergangener Zeit. — Schleswig-Holsteinische Provinzialgeschichte. — Nordalbingische Studien. — *W. Jensen*: Die Wunder auf Schloss Gottorp. — Brevene fra Generalen og hans Fader til Louise Charlotte Hedemann i Tranekær Arkiv. — Altonaer Merkur 22. August 1791 om Generalens Umyndiggjørelse. — Brevene fra Christian Ahlefeldt til Generalen i Tranekær Arkiv. — *Louis Bobé*: Lavaters Rejse til Danmark.

THEATERLEDEREN

Overskou: Den danske Skueplads. — *Peter Hansen*: Den danske Skueplads. — *Karl Schmidt*: Odense Theaters Historie. — *Rist og Clausen*: Portraitmalerens Dagbog (Memoirer og Breve). — *Robert Neiiendam*: Patriot og Skuespiller. — *Wedel-Jarlsberg*: Fragmenter af min Biographi. — Theater-Kalender (Taschenbuch für die Schaubühne) herausgegeben von *H. A. O. Reichard*, Gotha. — Mannheimer Theaterkalender. — Journal für Theater und andere schöne Künste (Hamburg). — Journal des Luxus und der Mode, Weimar. — Litteratur- und Theaterzeitung. — *Iffland*: Theateralmanach. — *Schroeder*: Hamburgisches Theater. — *Berthold Litzmann*:

Friedrich Ludwig Schroeder. — *Meyer*: Schroeder. — *Schütze*: Hamburgische Theatergeschichte. — Generalens Manuscripter til hans Dramaer og til hans tyske Oversættelse af »Gulddaasen«, Theaterplakater, Repertoirelister, udskrevne Roller, Generalens Optegnelser vedrørende forskellige Skuespils og Operaers Iscenesættelse i Tranekær Arkiv.

SOLDATEN

Richter: Landmilitæretat. — Meddelelser fra Krigsarkiverne. — Breve i Krigsministeriet, Rigsarkivet og Tranekær Arkiv. — *Karl af Hessen*: Erindringer fra Felttoget i Sverig 1788. — *O. Lütken*: Peter Willemoes. Fyens Stiftstidende 1832 No. 47, 48, 50, 65. — Agerholms Samling. — *Schiern*: Historiske Studier. Berlingske Tidende 1863 No. 209—13. Dagen 1832 No. 71—72.

SPANIERNE PAA LANGELAND

Karl Schmidt: De fremmede Troppers Ophold i Danmark i 1808. — *Nyrup*: Noget om de spanske Troppers Ophold paa Langeland. — *Mumme*: Begivenheder i Fyn under de spanske Troppers Ophold i 1808. — *Sørensen*: Det spanske Korpses Frafald 1808. — Historisk Tidsskrift 3 VI. — *Rohmann*: Skildringer af den danske Stats Historie. — Breve i Krigsministeriet. — Meddelelser fra Krigsarkiverne. — *Joh. Forchhammer*: Napoleon den førstes Forhold til Norden og særlig til Danmark. (Dansk Maanedsskrift 1867). — *C. L. Wad*: Frederik Julius d'Orignys Dagbog (Fra Arkiv og Musæum 1903). — De spanske Tropper i Sjælland i 1808 (Riises Arkiv 1838). — *Stemann*: Spansk og fransk Indkvartering i Ribe 1808 (Fra Ribe Amt 1908). — *Ravn*: Fra en Ægttur til Vejle 1808 (Vejle Amts Aarbøger 1910). — *Müller*: Prindsen af Pontecorvo paa Koldinghus (Historisk Tidsskrift 3. Række VI). — *Møller*: Fra »Spanioler«-Tiden (Militærisk Tidsskrift VI, 1896). — *Ræder*: Danmarks Krigs- og politiske Historie fra 1807 til Freden i Jönkjöbing. — *Fred. Chr. Lund*: Beskrivelse af Øen Thorseng. — *Boppe*: Les Espagnols à la Grande Armée. — *La Roquette*: Mémoires sur les opérations de l'armée espagnole en Danemark. — *Godchol*: Les Espagnols du Marquis de la Romana. — *James Robertson*: Narrative of a secrete mission to Denmark in 1808. — *John Ross*: Memoirs and correspondence of amiral Lord Saumarez. — *Koerner*: Die Spanier in Schleswig-Holstein und Dänemark 1808. — Rigsarkivet, Krigsministeriet, Brahe-Trolleborgs Arkiv, Fyns Bispearkiv 1809, Svendborg Amts historiske Aarbog, Tranekærs Arkiv.

PRIVATMANDEN

Etatsraad *Foss*: Erindringer (Personalhistorisk Tidsskrift 4. R. VI). — Provst *Daniel Smit*: Optegnelser. — *Olufsens* Journaler for 1807. — Forstraad *Kruhøffer*: Erindringer. — *Steen Steensen Blichers* Diana. — *Henrik Buchwald*: Erindringer. — Biskop *Engelstoft*: Odense Bys Historie. — Kommandør *Palludan*: Erindringer. — Postmester *Schmidt*: Erindringer (Personalhistorisk Tidsskrift III. 14). — *Steen Steensen Blicher*: Fodrejse i Jylland og Fyn. — Tranekær Arkiv.

KIRKE- OG SKOLEPATRONEN

L. Koch: Den danske Kirkes Historie. — *Samme*: Den danske Kirke 1817—54. — *Ludvig Helweg*: Kirkehistorie. — *Lindberg*: Nordisk Kirketidende. — *F. Nygaard*: Kristenliv i Danmark. — *Strøm*: Efterretninger om Kjerteminde Præster. — *J. A. Hansen*: Mit Livs Historie og Gjerning. — *Dyrholm*: En Røst i vor bevægede Tid. — *Rugaard*: Fremragende Bønder (*Kristen Madsen*). — *L. Koch*: Den danske Landsbyskoles Historie til 1848. — *Joachim Larsen*: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1898. — Anden Udgave af *Ambrosius Stub*s Digte, udgivet af hans Son *Christian Stub*, Lærer i Fuglsbølle, Bogen er tilegnet Generalens Fader. 1779. — Tranekær Arkiv.

GRUNDTVIG

Grundtvig: Mands Minde. — *Samme*: Willemoes. — *Samme*: Høningduggen. — *Johan Grundtvig*: Protokol for Langelands Læseselskab, et Aktstykke til N. F. S. Grundtvigs Historie (Den danske Højskole 1903). *Th. Graae*: Grundtvig paa Langeland. — *Georg Christensen* og *Stener Grundtvig*: Breve fra og til N. F. S. Grundtvig.

GODSADMINISTRATOREN, LANDBRUGEREN

Begtrup: Agerdyrkningens Tilstand i Fyn og paa Langeland. — *Dalgas*: Svendborg Amt. — *T. Becker*: Topographiske Samlinger. — *Falbe Hansen* og *Scharling*: Danmarks Statistik. — *Molbech*: Ungdomsvandring. — *P. Rasmussen*: Et Par Blade af mit Liv og Levnet. — *Samme*: Oplysninger betreffende Rudkjøbing Kjøbstad. — *E. Holm*: Kampen om Landboreformerne. — *Bergsøe*: Grev C. D. F. Reventlows Virksomhed.

BREVE FRA GENERALEN

Tranekær Arkiv.

LAURVIG

Oscar Albert Johnsen: Larviks Historie. — *S. A. Sørensen*: Bidrag til Larviks Historie. — *Lorenz Berg*: Bygdebøger. — *Samme*: Om Jorde-

godsets Fordeling i Brunla Len. — Provst *A. Schielven*: Noget om Larviks Grevskab. — *L. Daae*: Grevskabet Laurvig og dets Besiddere (Historisk Arkiv 1882). — *A. Helland*: Jarlsbergs og Larviks Amt. — Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie. — Topografisk Journal 27. Hefte. — *Jacob Aals* Erindringer. — Sognepræst *N. S. Stephansen*: Optegnelser om Larviks Grevskab. — *Tank*: Greve Gyldenløves By. — *F. Taarup*: Samlinger om Fædrelandets Produkter, Manufaktur og Fabrikker. — *J. H. L. Vogt*: De gamle norske Jernværk. — *H. Frøding*: Ingman-Manderfeldt, en äfventyrare från Gustavianske Tiden. — *Vilh. Sommerfeldt*: Larviks Grevskabs Historie. *Minerva* for Januar 1791.

BREVE OG DOKUMENTER VEDRØRENDE LAURVIG

Tranekær Arkiv.

ELISE

Harry Maync: Gräfin Elise von Ahlefeldt im Leben Lützows und Immermanns. — *Gottfried Keller*: Briefe und Tagebücher. — *Marie von Bunsen*: Elise Ahlefeldt (Internationale Monatschrift für Wissenschaft und Kunst). — *Werner Deetjen*: Gräfin Elise von Ahlefeldt (Deutsche Literaturzeitung). — *Kohlrausch*: Erinnerungen aus meinem Leben. — *Freiligrath*: Blätter der Erinnerung an Immermann. — *Louis Bobé*: Slægten Ahlefeldts Historie. — *Georg Brandes*: Hovedstrømninger (Det unge Tyskland). — *H. P. Holst*: For Romantik og Historie. — *Immermann*: Memorabilien. — *Samme*: Fränkische Reise. — *Samme*: Die Epigonen. — — *Schultesz*: Zeitgeschichte und Zeitgenossen in Immermanns »Epigonen«. — *Ludmilla Assing*: Gräfin Elisa von Ahlefeldt. — *Gustav zu Putlitz*: Karl Immermann, Sein Leben und seine Werke. — *Elisabeth zu Putlitz*: Gustav zu Putlitz. — *Gustav zu Putlitz*: Mein Heim. — *Philip Witkop*: Frauen im Leben deutscher Dichter. — *Hohenhausen*: Berühmte Liebespaare. — *Erich Schmidt*: Charakteristiken. — *Üchtritz*: Blicke in das Düsseldorfer Kunst- und Künstlerleben. — *Harry Maync*: Immermann. — *Heine*: Briefe aus Berlin. — *Richard Fellner*: Geschichte einer deutschen Musterbühne. — *Richard Willsack*: Immermann der Dramaturg. — *Allen Wilson Porterfield*: Karl Immermann. A Study in German Romanticism. — *Leo Lauschus*: Über Technik und Stil der Romane und Novellen Immermanns. — *Karl von Holtei*: Briefe an Ludwig Tieck. — *Kerners* Briefwechsel mit seinen Freunden. — *David Friedrich Strausz*: Karl Immermann. — *Adolph Stahr*: K. Immermann. — *Johannes Geffcken*: Marianne. — *Felix Wolff*: Marianne Wolff. — *Werner Deetjen*: Immermanns Gattin. — *Karsten Brandt*: Friedrich Friesen.

NAVNEREGISTER

(De romerske Tal betegner Bindet, de arabiske Siderne.)

A.

- Abeille, Komponist, III, 76.
Abrahamson, Officer og Pædagog, III, 107. 197—98.
Ackermann, Theaterdirektør, I, 119. 121. 123. 160.
— Charlotte, Skuespillerinde, I, 171—75.
— Dorothea, Skuespillerinde, I, 171—72.
Acosta, spansk Officer, II, 300—01.
Adler, Advokat i Altona, III, 26.
Adler, Amtmand, I, 12.
Ahlfeldt, Bendix, I, 39. 40.
— Bertha, f. Holstein, Generalens Bedstemoder, I, 29—32.
— Carl, Generalens Oldefader, I, 4. 20. III, 7. V, 185.
— Christian, Generalens Grandonkel, I, 23—24.
— Ferdinand, Chef for Det kongelige Theater, II, 1—5. III, 76. 148. V, 28—31.
— Frederik, Generalens Bedstefader, I, 3—57. 63. 71—74. 82. 88. 93. 95—96. 109—10. IV, 79. 146. 149. 151—52. V, 75—76. 91. 108. 138. 185—86.

- Ahlfeldt, Marie Antoinette, Priorinde for Klostret i Uetersen, tidligere Hofmesterinde hos Christian den Sjettes Datter Louise, I, 38. 43.
— Marie Elisabeth, f. Leiningen-Dagsburg, Storkanslerens Enke, I, 19—22.
— Marie Elisabeth, f. Ahlfeldt-Haselau, Generalens Bedstefaders anden Hustru, I, 32—46. V, 91.
— Maria Theresia, f. Prinsesse af Thurn-Taxis, Komponist, II, 5.
— Ulrikke Antoinette, f. Danne-skjold-Laurvig, Generalens Oldemoder, VI, 2.
Ahlfeldt Laurvig, Christian, Generalens Fader, I, 2—3. 93. 95—101. 138. 195—97. 201—02. 204—07. 210—14. 220. 246. 248. 250—88. II, 99. 103. 107. III, 24. 26—28. 40—42. 48. 126. 130—33. 174. 302. 316—17. IV, 77. 79. 146. 148. 153. V, 1—4. 7—17. 19. 45—51. 71. 75—76. 96. 107—09. 148—50. 170. 207. 210—11. 234. VI, 1—6. 15—17. 22. 32—35. 48. 145.

- Ahlefeldt Laurvig, Christian, Generalens yngste Broder, I, 264—67. 270—72. 277. 286—87, III, 24. 26—29. 31. 311—13.
- Christian, Generalens Brodersøn og Arving, I, 216. III, 53. 175. 260. 266. 274—75. 292. 301. 319. IV, 16—17. 126—27. V, 6—7. 152. VI, 170.
- Eli, Generalens Brodersøn, III, 313.
- Elise, Generalens Datter, I, 214—216. III, 7. 42. 45. 48. 53—54. 92—93. 254. 259—60. 269—302. IV, 125—26. V, 7. 183. VI, 166—67. 170.
- Elisabeth, f. Juel, Generalens Moder, I, 2—3. 99—103. 195. 197. 201—02. 204—07. 214. III, 304—06. 309. 315—16. V, 4—5. 46—48. 207. 211.
- Ferdinand, Generalens Broder, I, 261. III, 131. 310. VI, 160.
- Frantz, Stiftamtmand, Generalens Brodersøn, III, 319.
- Frederik, Generalens Brodersønnesøn, III, 292, IV, 37.
- Ida Katrine, f. Leth, Generalens anden Hustru, III, 264—68.
- Jens Juel, Generalens ældste Broder, I, 216. 283—84. III, 131—32. 316—17. IV, 70—72. V, 34. 58. VI, 157—58.
- Juliane Caroline, f. Mattstedt, III, 203. 312—13.
- Laura, f. Madsen, III, 108.
- Louise Charlotte, f. Hedemann, Generalens første Hustru, I, 85. 195—218. 250. 253—54. 259. 280. II, 62. 155. III, 1. 11. 45. 63. 66. 84. 250—64. 270—72. 274—75. 303—04. IV, 52. 80. 127. V, 44. 71. 100. 142. 155. 158. 163. 167. 183. 188. 191—92. 194. 202—03. VI, 29. 56. 86.
- Ahlefeldt Laurvig, Louise Charlotte, Generalens Broderdatter, III, 312—13.
- Louise Charlotte, f. Fabricius, III, 93.
- Sophie Dorothea, f. Hedemann, I, 199. 216. III, 316—19. IV, 126—27. 129.
- Nathalie, f. Ryge, III, 246.
- Ursula Katrine, f. Bøckmann, III, 313.
- Ahrentzen, Skuespiller, III, 241.
- d'Alayrac, Komponist, II, 52.
- Alessandri, Komponist, II, 52.
- Andersen, Forpagter paa Korsebølle, III, 197.
- Morten, Sognefoged, IV, 131.
- Anna, f. Rotschild, III, 95.
- Andresen, Præst, IV, 133.
- Anker, Statens Administrator for Laurvig, VI, 10.
- Bernt, norsk Handelsmand, VI, 15—17.
- Christen, Købmand i Christiania, VI, 32.
- Anna Sophie, Frederik den Fjerdes Dronning, I, 26—27. VI, 3. 11.
- Arendt, Skuespiller, II, 63—64.
- Arenfeldt, Admiral, I, 232. 244.
- Armendariz, spansk Officer, II, 273—77.
- v. Arnim, Læge, III, 289—90.
- Asmussen, Farver, V, 215.
- Assing, Ludmilla, Forfatterinde, III, 283—84.

Augustenborg, Christian August, Hertug af, I, 19—23. 26. 29—32.
 — Frederik Christian (den ældre), Hertug af, VI, 2—4.
 — Frederik Christian (den yngre), Hertug af, I, 143. 245. 272—73. 276. 279. IV, 77.
 — Frederikke Louise, Hertuginde af, f. Danneskjold-Samsøe, I, 29—30.
 — Sophie Amalie, Hertuginde af, f. Ahlefeldt, I, 20—25.
 v. Axen, Jakob, Bankier i Hamborg, III, 23—38.

B.

Babo, tysk dramatisk Forfatter, II, 57.
 Bach, III, 78.
 Baggesen, III, 107. 231.
 Baillot, Musikpædagog, III, 74.
 Balle, Biskop, IV, 71—73. 157. 182. 200.
 Ballhorn, Sognepræst i Uetersen, I, 37.
 Barri, Komponist, III, 77.
 Bastholm, IV, 71. 74—75. 89—90. 168.
 Bay, Hans, Købmand i Rudkøbing, II, 141. Beaumarchais, fransk Forfatter, II, 32—33.
 Bech, Skuespiller ved Det Kongelige Theater og dramatisk Forfatter, II, 61.
 Beethoven, III, 74. 78.
 Begtrup, Professor, Landøkonom, II, 108. 114. 118—19. 131—32. III, 44. V, 149. 180. 261—62.
 Bendixen, Præst, IV, 102.

Bendtz, Præst, IV, 112—13.
 Bentz, Gudsinspektør for Laurvig, I, 257. VI, 5. 9. 16. 32—33. 153.
 Benzon, Jakob, Statholder i Norge, VI, 9—10.
 Berger, medicinsk Professor, V, 83—84.
 Berggren, Bygmester, IV, 41—43. V, 216.
 Bernadotte, fransk Marskal, II, 152. 191—92. 197. 205—06. 223—25. 249—51. 260. 278. 280. 285—88. 346—47.
 Bernstorff, Andreas Peter, I, 117. 140—42. III, 146. 178—79.
 — Johan Hartvig Ernst, I, 40—41. 114. 229. V, 138.
 Berregaard, Lieutenant, II, 284.
 Biben, Skuespiller, II, 62—67.
 — Skuespillerinde, II, 62—67.
 Biilmann, Præst, IV, 26—28. 96. 102—04.
 Bille, Steen, Søofficer, II, 172.
 Bille Brahe, Preben, Lensgreve, III, 54. 177. 179. IV, 213—14.
 Birch, Præst i Middelfart, IV, 201.
 Blanco, spansk Officer, II, 280—81.
 Blicher, Steen Steensen, III, 184. IV, 78.
 Bloch, Biskop IV, 232.
 Blücher-Altona, Greve, Overpræsident i Altona, III, 149—50.
 Bode, Dramaturg, I, 160. 162—63. 165. 181—83.
 Boesen, Præst, IV, 134—38.
 Boesgaard, Proprietær, II, 204. IV, 97—98.
 Boiesen, Godsforvalter paa Langeland, IV, 226. V, 51. 243. VI, 166.

Boisen, Biskop, IV, 155—57. 161—63. 169—81. 184.

Boldermann, Kapelmester, III, 65.

Borchers, David, Skuespiller, I, 177.

Bothmar, Baron, Generalens Grandonkel, III, 134.

du Bourg, fransk Officer, II, 262—63.

Brandes, tysk dramatisk Forfatter, I, 131. II, 23.

— Charlotte, Skuespillerinde, I, 159.

Brandt, Chr., Præsident for Danske Kancelli, V, 33. 43.

— Præst, IV, 25. 105. 107—08. 187. 210. 212. V, 195. 202. 261.

— Præstekone i Tryggelev, I, 42.

Braun, Komponist, III, 77.

Breckling, Præst, I, 9. 12.

Bretton, Statens Administrator for Grevskabet Langeland, V, 175. VI, 165. 169—71.

— Baronesse, f. Hellescn, VI, 166.

Brockdorff, Ritmester, Baron, IV, 237.

— Henrik, Proprietær, V, 48.

— Marie Elisabeth, Generalens Søster, V, 48.

Brockenhuus, Overhofmarskal hos Juliane Marie, III, 149. 160. 164. V, 28—34. 100.

Brockmann, Skuespiller, I, 178. 187.

Brömel, tysk dramatisk Forfatter, II, 59—60.

Brun, Constantin, Handelsmand, III, 114—15.

— Frederikke, III, 114.

Brunian, Greve, Theaterdirektør, I, 118.

Buchwald, Stiftamtmand, III, 239.

Bugge, Claus, Købmand i Laurvig, VI, 32.

Bull, Godsinspektør for Laurvig, IV, 242. VI, 5. 7. 9. 16. 57. 78—83. 92—93. 96—97. 111—12. 114—15. 122. 125. 127. 128—40. 142—45. 153. 156—57. 159. 162. 164.

Bülow, Generaladjutant, I, 273. 276. II, 117. 302—04. III, 6. 170. 177.

— Kommandørkaptejn, II, 119. III, 142—65. V, 30—31. 39—41. 100.

— Lieutenant, II, 282. 287.

— Anna Sophie, f. Danneskjold-Laurvig, VI, 2—3. 6. 9. 15.

— H. W., III, 167—69.

Bürger, tysk Digter, I, 189.

Burgwelde, Frderikke, III, 169—71.

Bøckmann, Abraham, Købmand i Christiania, VI, 32. 35. 162.

Bøgvad, Skovrider, IV, 28. 30. 113.

Bøjesen, Præst, III, 109. IV, 81. 215. 230—31. V, 190. 197—99. 200. 202.

C.

Callisen, Generalsuperintendent for Hertugdømmerne, III, 139.

Canning, Lord, engelsk Udenrigsminister, II, 245.

Caroline Amalie, Christian den Ottendes Dronning, III, 50—52. IV, 118—19. 121.

Caroline Mathilde, Christian den Syvendes Dronning, I, 165. VI, 3.

Carreras, spansk Lieutenant, II, 256.

Cavermann, Advokat i Hamborg, II, 65—66.

Carstens, Landfoged paa Ærø, II, 228—33. 238—39.
 Cherubini, Komponist, III, 77—78.
 Christensen, Lars, Gaardmand, IV, 46—47.
 — General, III, 182.
 — Lærer i Kjædeby, IV, 216. 220. 225.
 — Lærer i Ristinge, IV, 192.
 Christian den Fjerde, IV, 239.
 Christian den Sjette, IV, 80. 149.
 Christian den Ottende, III, 39. 50—54. 120. IV, 118—21. V. 137. 142. 260. VI, 170.
 Christiani, Professor i Kiel, I, 111—12.
 Colbjørnsen, Christian, II, 107. 114—17. V, 32.
 — Hofdame, II, 117.
 — Jakob, Medlem af Landbokommissionen, II, 115—16.
 Colman, engelsk dramatisk Forfatter og Theaterleder, II, 58.
 Constantini, Bartholomeo, Theaterdirektør i Kiel, I, 118.
 Cossel, Ejer af Faarevejle, V, 150—51.
 Cramer, Handelsmand, V, 34. VI, 35. 86—87. 91—92. 94. 96. 122. 124—31. 143—45.
 — Johan Andreas, Prokansler ved Universitetet i Kiel, I, 114—17. 132. III, 134. IV, 154—55. 157. 160. 170.

D.

Dahlberg, Komponist, III, 77.
 Dam, Rasmus, Oldemand paa Strynø, II, 240—41.

Danzi, Komponist, III, 76.
 David, Aron, II, 117—20. 132.
 — C. G. N., Politiker, II, 117.
 — Joseph Nathan, Grosserer, II, 117. 119. 132.
 Danneskjold-Laurvig, Anna Joachimine, f. Ahlefeldt, III, 90—91.
 — Christian Conrad, VI, 2. 6. 9—17. 29. 40. 47—48. 65.
 — Dorthea Sophie, f. Holstein, VI, 3. 15. 41.
 — Ferdinand Anton, I, 21. 23. VI, 10—12. 19. 26. 52.
 — Frederik Ludvig, VI, 10—11.
 Devienne, Komponist, III, 77.
 Dietrichs, Theaterdirektør, II, 62—66.
 Dittersdorf, tysk Komponist, II, 31. 52.
 Dörr, Skuespiller, II, 10—11. 28. III, 20.
 — Skuespillerinde, II, 11. 13.
 Dürkopp, Henrik, Professor ved Københavns Universitet, I, 4—5.

E.

Eberl, Komponist, III, 71—72.
 Eckhof, Skuespiller, I, 126.
 Eenholm, Skuespiller, III, 248.
 Eichler, Musiker, III, 64.
 Elisabeth, Frederik Vilhelm den Fjerde af Preussens Dronning, III, 286.
 Elliger, Jernværksforvalter, VI, 7. 78—83.
 Elliot, engelsk Gesandt i København, I, 239—44.
 Elnegaard, Gaardmand, V, 208. 245.

Engel, tysk dramatisk Forfatter, I, 131. II, 23.
Esmarch, Præst, II, 144. III, 254. IV, 50—65.
— Rektor ved Domskolen i Slesvig, I, 156. III, 141—42. IV, 50—51.
Ensch, Skrædder, II, 66.
Ewald, General, II, 180.

F.

Faber, Landinspektør, IV, 30. 226.
Fabregues, spansk Lieutenant, II, 253—56.
Fabricius, Forpagter paa Korsebølle, III, 93.
— Godsinspektør over Laurvig, III, 88. IV, 143. VI, 5. 16—17. 29. 40.
— Professor i Kiel, I, 113—14.
— Sognepræst, III, 57. 88. 90—94. 105. IV, 4—5. 11. 29—30. 33—34. 36. 81. 106. 111—12. 143. 189. 210—12. 215. V, 190. 193. 196—200. 202. VI, 5. 17.
— Ehrengard, f. Mutio, III, 93.
Fabritius de Tengnagel, C. A., III, 85—86.
Fagan, fransk Forfatter, II, 57.
Falk, Musiker, III, 62.
— Organist i Odense, III, 63.
— Prokurator i Christiania, VI, 160—61.
Falsen, Enevold, Justitiarius, Digter, III, 88—92. V, 18—26. 28. 34—41. 43. 45—46. VI, 7—9. 76—77. 114. 131.
Ferdinand den Syvende, Konge af Spanien, II, 243—45.
Fischer, Komponist, III, 76.

Fischer, Skuespiller, II, 11. 85.
Flindt, Major, I, 263.
Fogh, Præst, IV, 24—25. 44.
Foss, Laurits, Etatsraad, III, 113—19.
— Sagfører, Landbruger, III, 113.
Franch, Prokurator i Laurvig, VI, 24—25.
Frederik, Arveprins, I, 117. III, 120. 177. 221.
Frederik den Fjerde, I, 23. 31. IV, 149.
Frederik den Femte, I, 32. 40. II, 27. III, 46. VI, 11. 53. 62.
Frederik den Sjette, I, 1. 141. 227. 230—31. 236—38. 240—41. 273—74. 278. 281. II, 15—16. 101. 104—05. 116. 120. 122—23. 147—50. 154. 162. 170. 176—77. 189. 207. 234. 245. 253. 270—71. 284—85. 299. 308—13. 342. III, 3. 7. 13—14. 39. 52—53. 59—60. 68. 107. 137. 148—50. 152. 165. 172. 176. 187. 228. 229. 314. IV, 1. 4. 70. 73. 85—86. 89—90. 115. 118. 149. 198. V, 18. 22. 27. 44. 54—55. 73. 86—91. 98—99. 110—11. 124. 128. 139. 142—43. 174. VI, 140—41. 153—54.
Friebach, Skuespiller, II, 31.
— Skuespillerinde II, 31.
— Theaterdirektør, III, 332—33.
Friedrichsen, Lærer i Tranekær, IV, 164—66. 171. 177. 187—90. 193—95. 205—06. 217. V, 8. 186.
Fririon, fransk General, II, 222. 253.
Frøhlich, Stenhugger II, 140. V, 171.

Frydendahl, Skuespiller, II, 1—2.
III, 181. V, 24—25.
Funch, svensk Godsejer, I, 235.
Fürstenau, Komponist, III, 76.

G.

Garrick, engelsk dramatisk Forfatter og Skuespiller, II, 53. 58.
Gaultier, fransk Oberst, II, 198.
205—09. 213—26. 229—31. 253.
255—56, 261—62. 264—67. 269.
275—77. 279—80.
Geffken, Karoline, f. Immermann, III, 283.
Gellert, tysk Digter, I, 45. 71. 74.
80. 84—85.
Geltingen, Baron, III, 209.
Genlis, Grevinde, Forfatterinde, I, 218.
Gérard, fransk General, 223—25.
Gerson, Bankier og Komponist, II, 117.
Gerstenberg, Digter, III, 46—47.
— Officer, III, 112. 272—74. 279.
Glücksborg, Philip Ernst, Hertug af, I, 25.
Godoy, Emanuel, spansk Statsmand, II, 191. 242—43. 291.
Goethe, I, 110. 119. 122. 124. 128—29. 131. 171. 185—86. 193.
II, 34—35. 90—91. III, 13. 254.
IV, 125. V, 133.
Goth, Godsforvalter paa Langeland, III, 132. V, 49—51. 59. 87. 96.
205—06. 208. 212—13. 215. 232.
234—36. 244—45. 251—53. 261.
Graae, Sognepræst i Bøstrup, III, 83. 94. 96. IV, 23. 28—29. 31.
36. 81—82. 109. 167.
— f. Brandt, III, 94—97. IV, 167.
— Christian, Præst i Tranekær,

III, 97—100. IV, 22—23. 87—89. V, 92.
— f. Andersen, III, 98—99.
— Fritz, Præst i Flensborg, III, 97. 183. V, 91—92.
— Fritz, Oberst, Generalens Gudsøn, III, 99.
Grétry, fransk Operakomponist, II, 29—30. 62.
Griffenfeld, VI, 21.
Gross, Skuespillerinde, II, 11.
Grossmann, Forfatter og Theaterdirektør, II, 21—22.
Grønlund, Distriktslæge i Rudkøbing, V, 78—79. 81—82. 85.
228—30.
Grønneberg, Forpagter, VI, 42—43.
Grønvold, Forpagter, VI, 44.
Grundtvig, I, 198. II, 13. 148. 153.
155—57. 161—67. III, 80—84.
87. 100. 102—04. 250. 254—58.
IV, 22. 65—66. 77. 81. 84. 118.
120. 138. V, 61. 188—204.
Gruttschreiber, Ritmester, V, 41—42.
Gustav den Tredie, Konge af Sverige, I, 219. 221—24. 228. 237. III, 73. VI, 6.
Gyldenkrone, Kommandant i Nyborg, II, 258—59. 340—42.
Gyldenløve, Ulrik Frederik, V, 185.
VI, 2. 10—11. 13—14. 17—18.
20—22. 26—29. 31. 45. 63. 95—96.
— Antoinette Augusta, f. Aldenburg, VI, 2.

H.

Haugen, Søkrigsprokurør, III, 91.
144. 154. V, 28. 32. 34. VI, 84.

- Haffner, Wenzel, General, II, 192—93. 207. 213—14. III, 182.
- Hagemester, Advokat i Kiel, III, 141.
- Hagerup, Adeline, Skuespillerinde, III, 62.
- Hahn, Greve, Theaterdirektør, III, 214—16.
- Haldt, Translatør og Notar i Hamborg, III, 26.
- Hambroe, Joachim, Handelsmand, III, 162—64. V, 38—41.
- Joseph, Handelsmand, Baron, V, 39.
- Hammer, Skuespillerinde, III, 224. 227.
- Hanau, Vilhelm, Greve af, III, 10. 22. 75.
- Hanke, Komponist og Kapelmester, I, 132. II, 12.
- Skuespillerinde, II, 10.
- Hansen, Biskop, III, 101. 103—07. IV, 53—54. 57—59. 61—63. 66. 73. 80. 89. 113—15. 130. 232.
- Bispinde, III, 106—07. IV, 113—15.
- Gartner paa Brolykke, IV, 219.
- Gert, Herrnhutter, IV, 138—41.
- Jørgen, Lærer i Hesselbjerg, IV, 173—74. 176—77. 187. 225.
- I. A., Politiker, IV, 21. 126.
- Præst, IV, 25.
- Ritmester, Ejer af Faarevejle, III, 111—12. V, 46. 209. 227.
- Christen, Skipper, V, 218.
- Harboe, Christian, Lærer i Bagenkop, IV, 175—77. V, 152.
- Hardenberg, Diplomat, III, 115.
- Hartvig, Kaptejn, II, 225—27. 229. 234—38.
- Hauge, norsk Lægprædikant, IV, 141—42.
- Haundrup, Postmester i Rudkøbing, V, 245—46.
- Haxthausen, Statsminister, I, 276.
- Hedemann, Anna Margrethe, f. Ahlefeldt, Generalens Søster, I, 216. V, 48.
- Bernhard, Generalens Svoger, I, 154—55. 195. 198. 201. III, 174. 262—63.
- Generallieutenant, III, 299.
- Johan, Landraad, Generalens Svigerfader I, 195. 197.
- Davidia Margrethe, f. Driberg, I, 195. 197.
- Erik, Major, Generalens Svoger, I, 217. III, 56. 263. 313—15. V, 48—49. 165. 203.
- Sophie Caroline, f. Ahlefeldt, Generalens Søster, I, 217. 306—07. III, 263. 313—15. V, 48—49. 100. 165—66.
- Hedemann-Heespen, Generalens Svoger, III, 260—62. 294.
- Heegaard, Christian, Krybskytte, III, 197.
- Hegewisch, Professor i Kiel, I, 111—12.
- Heiberg, P. A., II, 4—5. 19. 41. III, 222. VI, 48.
- Helmuth, Generalens Adjutant, II, 199.
- Hempel, Boghandler i Odense, II, 185. V, 188.
- Henne, Præst, IV, 144.
- Hensel, Sophie, Skuespillerinde, I, 125—26.
- Henseler, Professor i Kiel, I, 112—13.
- Herholdt, Borgmester i Rudkøbing,

IV, 32. V, 114—16. 121—24. 226.
VI, 169.

Hersleb, Biskop, IV, 243.

Hertz, Lewin, Handelsmand, III, 162—64. V, 40—41.

Hessen, Frederik den Anden, regerende Landgreve af, III, 10.

— Karl, Landgreve af, I, 118—19. 121. 139—47. 151. 168. 219—20. 223—26. 229. 232—39. 241—45. 247—49. 272—73. 276. 278—81. II, 6—9. 14. 16. 26—27. 95. 101. III, 1—2. 4. 6. 9—12. 16—17. 20—23. 141. 202—04. 210—11. 213. IV, 136. 161. V, 44. 124. 137. 141. 210—12.

— Louise, Landgrevinde af, I, 152. 229. 273. III, 5—6. 11. V, 44.

— Christian, Prins af, III, 176. 187.

Hesz, Operasanger, II, 12.

Heusser, Theatredirektør, III, 227—28. 240—41.

Hierta, svensk General, I, 235.

— svensk Lieutenant, I, 236—37.

Himmel, Komponist, III, 72.

Hirschfeld, Professor, Specialist i Haveanlæg, VI, 64.

Hofmann, Jakob, Officer, III, 312.

Hofman-Bang, Niels, til Hofmangave, IV, 132—34.

Holck, Juliane Marie, f. Danne-skjold-Laurvig, VI, 2. 3. 6. 9. 15.

Holberg, II, 54—55. V, 4. 16. 89. 193. 196.

Hölderlin, tysk Digter, III, 245. 251. 292.

Holk, Frederik, Amtmand, Greve, III, 133.

Holm, Birkedommer, III, 175. 197.

Holst, Niels, Herredsfoged, I, 15—16.

Holstein, f. Schwarzkopf, Generalinde, I, 199.

Holsten, Baronesse, III, 152.

Hopf, Distriktsjæger, IV, 105.

Hoppe, Lærer i Bagenkop, IV, 164.

Horn, Mølleforpagterske, VI, 137.

Huber, Theatredirektør, III, 209.

Huth, General, I, 229.

Høegh-Guldberg, Chr., General, II, 163—64.

— Seminarielærer, IV, 182. 184.

— Ove, Statsminister, I, 116. 129. III, 165. 243. IV, 74. 182.

— Lucie Emerence, f. Nørlem, V, 177.

I.

Iffland, dramatisk Forfatter, II, 9. 15. 34. 36. 55—57. 90. III, 216. V, 20.

Immermann, Karl, tysk Digter, III, 270—71. 278—85. 319.

— Mariane, f. Niemeyer, III, 279—86.

Iversen, Skovrider, V, 260. VI, 139.

J.

Jacobsen, Lærer i Tullebølle, IV, 221.

Jähnigen, Komponist, III, 61.

— Musiker, III, 59—62.

Jakoby, Skuespillerinde, II, 11.

Jaspersen, Johan, Professor, III, 131. 133. IV, 71.

Jeppesen, Mads, Seminarist, IV, 173. 187.

Jobel, Skuespiller, II, 11. 46. 85.

Johnsen, Dr. jur., V, 28. 33. 37.

Joseph, Konge af Spanien, II, 244.
247.

Juel, Christine, Conventualinde i Roskilde Kloster, I, 100.

— General, Besidder af Taasinge, I, 134. II, 257—58. 285. 305. III, 24. 28. 54. 119. 131—32. 136. 138. 177. 237. 240. V, 45—46. 154. 158. 169. 172. 176. 209. 262—63.

— Lærer, IV, 128—29. 131.

Juliane Marie, Frederik den Femtes Dronning, V, 15. 124.

Jünger, østrigsk Forfatter, II, 22—23. 58—59.

Jørgensen, Lars, Gaardmand, IV, 28. 31—32.

— Herredsfoged og Landsdommer, V, 254.

— Præst, IV, 5—7. 212.

— Gregers, Sognefoged i Stengade, V, 220.

K.

Kaas, Statsminister, I, 134. II, 119. III, 136. IV, 128.

Kant, IV, 76.

Kardorff, General, II, 169. 175—80.

Karl den Fjerde, Konge af Spanien, II, 191. 242—44.

Kattrup, f. Krüger, III, 48.

Kayser, Operasangerinde, II, 12.

Keats, engelsk Admiral, II, 254—55.

Kegel, Karl, Lærer, III, 280—81. 286—301.

— Gustav, III, 287—88. 295—97.

Keller, Katrine, f. Graac, III, 99.

Kessel, Theaterdirektør, I, 118.

Kiefer, Skuespiller, II, 6. 11.

Kindelan, spansk Officer, II, 250.

Kirkerup, Tømrermester, V, 32.

Klöcker, Byfoged, III, 121—22.

Klopstock, tysk Digter, I, 133. 173. III, 46. 75.

Knudsen, Niels, Gaardmand i Drigstrup, IV, 130—32.

— Hans, Lærer, IV, 54—56.

— Carl Adam, Landbrugselev, II, 117—18.

— Hans Christian, Skuespiller, II, 4. 117—18. III, 181. 228—31. V, 24—25.

Koch, Advokat i Kiel, III, 140—41.

Kofoed, Susanne, Mølleforpagterske, VI, 45—46.

Kofod-Aucher, Retslærd, VI, 3—4.

Köhler, Komponist, III, 77.

Kolderup-Rosenvinge, Generalpostdirektør, IV, 27. V, 43. VI, 36. 136—137. 158—59. 162.

Korse, Sognefoged, IV, 45.

Kotzebue, tysk Forfatter, II, 34—36. 55—56. 90. 92. V, 20.

Krag, Konsistorialraad, Præst i Tranckær, I, 41.

— Konsistorialraadinde, Ejerinde af Hjortholm, I, 41—43.

Kramer, Skuespiller, II, 11. 13.

Kratter, tysk Forfatter, II, 37. 60.

Krebs, Katheket, V, 121.

Kreith, Komponist, III, 77.

Kreutzer, Komponist, III, 73—74.

Kruhoffer, Skovrider, II, 137—38. V, 119.

Kunzen, Komponist og Kapelmester ved Det kongelige Theater, V, 20.

L.

Lakier, Præst, IV, 143.

Lange, Lieutenant, Forpagter paa Nordenbrogaard, V, 256.
 Langeland, Kaptejn, III, 169—72.
 Langkilde, Ejer af Biskopstorp, V, 222—23.
 Larsen, Hans, Gaardmand i Bagenkop, IV, 49.
 — Seminarist, IV, 225.
 Larssøn, Niels, Møller, VI, 46.
 Lassen, Departementschef, III, 92.
 — Fuldmægtig paa Godskontoret i Tranekær, V, 127. 249.
 — Godsforvalter paa Langeland, V, 49—50. 206—07.
 Laurberg, Adolphine, III, 280. 286—301.
 Lavater, Joh. Casp., I, 142—44.
 Lawaetz, Konferensraad, Handelsmand, V, 57—60. 218.
 — Lystspilforfatter, V, 58.
 Leiningen-Westerburg, Georg Carl, Greve, VI, 2—3.
 Leissner, Gartner paa Tranekær, IV, 189.
 Lengnick, Johan, norsk Generalauditør, VI, 10.
 — Sara Marie, f. Plade, VI, 10.
 Lemming, Ejer af Søvertorp, IV, 99. 101. V, 236.
 Lessing, I, 123—27, II, 14.
 Leth, Jørgen til Egeløkke og Steensgaard, V, 45.
 — Anna, f. Steensen, V, 45.
 Levetzau, Feltkommissær, II, 198. 223—24. 341. 343—46.
 Levy, Handelsmand, V, 39.
 Lindholm, Admiral, I, 239. 263. 272. 284. III, 85. 174.
 Lobedanz, Lieutenant, II, 276—78.

Lowzow, Hofmarskal hos Arveprins Frederik, III, 149.
 Löwen, hamborgsk Litterat, I, 120—23.
 Løvenskjold, Amtmand, III, 179. V, 226. 238—40. 264—65. VI, 169.
 — Jernværksejer, Herman Løvenskjolds Hustru, VI, 6. 15.
 Lund, Krigskancellisekretær, III, 150—52. V, 214—15. 217.
 — Præst, IV, 84. 217—19. 233.
 Lüttichau, jysk Godsejer, II, 101.
 Lützow, Adolph, General, III, 275—78.
 Lynar, Major, Greve, I, 155. 208.

M.

Madsen, Lars, Husmand i Illebølle, IV, 234.
 — Peter, Husmand i Tullebølle, IV, 221.
 — Kammerraad, Ejer af Hjortholm, III, 111—12.
 — Kammerraadinde, III, 111—12.
 — Kristen, Lægprædikant, IV, 116—18. 120—22. 129—30. 133. 137. V, 129.
 Mahlmann, Digter, III, 73. 75.
 Malling, Ove, Statsminister, IV, 202—03.
 Manderfeldt, alias Ingmann, svensk Æventyrer, VI, 6. 47. 65.
 Mannsbach, General, I, 233. 236—39.
 — Sophie, f. Bernstein, I, 199.
 Marie Louise, Dronning af Spanien, f. Prinsesse af Bourbon-Parma, II, 242.
 Marie Sophie Frederikke, Frederik den Sjettes Dronning, I, 245.

273. III, 6—7. 10—11. 13—14.
19. 51—52. 207. IV, 121. V, 99.

Marstrand, Præst i Simmerbølle,
IV, 51. 53. 55. 57—58. 81. 167.
— Jens, Præst i Snøde, I, 12—16.
— Præstekone i Snøde, I, 12—16.

Martin y Solar, spansk Komponist,
II, 52. 60.

Mathiesen, General, V, 27.
— Haagen, norsk Handelsmand og
Godsejer, V, 26—28.
— Lærer i Illebølle, III, 109—10.
IV, 198. 228—38.

Mattstedt, Skuespiller, III, 203.

Mercier, fransk dramatisk Forfatter,
I, 131.

Methessel, Komponist, III, 76—77.

Meyer, Georg Christoph, Generalens
Huslærer, I, 5. 57—71. 88.
— David Amsel, Frederik d. Sjettes
finansielle Raadgiver, V, 40. 142.
— Skuespiller, III, 226. 228.

Mogensen, Prokurator, IV, 94—95.

Molbech, Chr., Forfatter, Sprogmand,
II, 132—33. III, 124—27.

Molière, II, 60—61.

Moltke, Officer i Rendsborg, III, 166.
— Officer i Slesvig, III, 139—41.
— Frederik, Statsminister, II, 307
—08. IV, 197.

Monrad, Præst, IV, 121. 129. 131.
— Sekretær i Danske Kancelli, V,
27—28. 37. VI, 162. 164.

Montijo, Greve, Kejserinde Eugénies
Fader, II, 242.

Mortensen, Lærer, IV, 224.

Mozart, II, 47—48. 52. III, 71. 73.
78.

Müller, Komponist, III, 77.

Müller, Skuespiller og Theaterdir-
rectør, III, 220—21.

Münter, Balthazar, Præst ved Skt.
Petri Kirke i København, I, 47
—48. 50—56. 61. 114—16. IV,
161. 169.

Mutio, General, III, 93.

Mygind, Præst, IV, 136.

Møller, Justitsraad, Godsforvalter
paa Langeland, V, 51.
— Jernværksforvalter, VI, 79.

Møsting, Finansminister, III, 261—
62.

N.

Napoleon den første, I, 130. II,
150—51. 190—91. 197. 242—44.
IV, 61. V, 54—55.

Nassau-Saarbrücken, Frederik Lud-
vig, Greve af, III, 7.

v. d. Nath, III, 143—44. 146. 154
—55.

Naumann, Komponist, III, 73.

Neergaard, Kancelliraad, Ejer af
Tølløse, V, 60. 214.

Negri, Teresa, italiensk Sangerinde,
III, 66—68.

Nicolini, Leder af et Pantomime-
selskab, I, 159. II, 98.

Niebuhr, Geograph, III, 45.

Nielsen, Forvalter paa Tranekær
Ladegaard, IV, 189. V, 265—66.
VI, 171.
— Johan, Lægprædikant, IV, 119.
— Gøde, Præst, I, 9.
— Hans, Sognefoged i Snøde, V,
223.

Nissen, Jakob, Skoleforstander, IV,
224.

Numsen, Generallieutenant, I, 273
—74.

Næraae, Præst, IV, 219—20.

Nørregaard, Etatsraad, III, 152.

O.

Oehlenschläger, III, 53. 111. 119.
127. V, 188.

Olsen, Anun, Forpagter, VI, 42.

— Hieronimus, Skipper i Rudkø-
bing, VI, 139—40.

— Skuespiller, III, 248—49.

Olufsen, Forfatter, Landøkonom,
II, 3. 37—41. 113—14. VI, 57
—76.

O'Neil, Oberst, II, 191.

Oppenheimer, Aagerkarl i Hamborg,
III, 31. 33. 35.

Ortmann, Præst, III, 104. 174. IV,
108—09.

Ozi, Komponist, III, 77.

P.

Palm, General, III, 286. 289—90.
298—300.

Paludan, Jens Jacob, Kommandør,
III, 119.

Paludan-Müller, Præst i Kerte-
minde, IV, 127—30.

Pank, Maren Pedersdatter, IV, 220
—21.

Pauly, Skuespiller, II, 11.

— Skuespillerinde, II, 11. 85.

Pedersen, Ingeniør, VI, 131—33.

Persen, Jess, Skipper, V, 52—53.
56. 217.

Pestalozzi, IV, 116. 160. 195—98.
200. 202.

Petersen, Bergmester, VI, 134.

— Prokurator i Rudkøbing, V, 219
—20.

Pettang, Skuespiller, II, 31.

Peymann, General, II, 172—75.

Phanty, Kapelmester, II, 12—13.
III, 20. 58—60. 65—66. 72. 75.
176. 206. 258—59.

Philippi, Pantelaaner i Hamborg,
III, 145—46.

Piening, Skuespiller, II, 11.

Pignatelli, Adelaide, Prinsesse, f.
David, II, 117.

Pilegaard, Købmand i Rudkøbing,
V, 178.

— Lieutenant, Ejer af Skovsbo, V,
178.

— Constance, f. Graae, V, 178.

— Overretsassessor, V, 178.

Plesner, Præst, III, 108. 111. 174.
IV, 10. 12. 17. 22—23. 30. 34—
35. 81. 87. V, 66. 150. 158—59.
VI, 36.

Plum, Biskop, III, 107—08. 179.
IV, 89. 113. 115—16. 196—97.
201—02. 228.

Polleholm, Hans, Gaardmand i Nor-
denbro, IV, 108—09.

Pram, Forfatter, II, 54—55.

Preisler, Skuespiller, II, 18—19. III,
224—26.

— Skuespillerinde, III, 222.

Putlitz, Gustav, Forfatter, III, 284.
Putter, Hofraad i Hannover, I, 55.
57.

Q.

Quadra, spansk Major, II, 255—56.
262—69. 273. 277. 279—80. 295.

Qvindebjerg, Hans, Gaardmand i
Nordenbro, II, 160—63. IV, 66
—69.

R.

- Rafn, Officer, III, 49—50.
- Rahbek, Knud Lyhne, II, 19. V, 195.
- Rambach, tysk Komponist, II, 62.
- Rantzau, kommanderende General for Fyn, II, 258—59. 309. 313. 340. 342. III, 54.
- Rask, Lærer i Tullebølle, IV, 218. 221.
- Rasmussen, Byfoged i Laurvig, IV, 241. VI, 24. 153,
— Niels, Gaardmand i Hesselbjerg, IV, 225.
— Prokurator i Rudkøbing, V, 173—75. 258. VI, 168.
— Jens, Sognefoged, III, 199.
— Mads, Seminarist, IV, 171.
- Regnard, fransk Forfatter, II, 57—58.
- Reichel, Generalens Huslærer, I, 77—78. 80—81. 83. 86—87. 104. 134—37. III, 130—35.
- Reihmann, Gæstgiver i Tranekær, V, 261.
- Reinecke, Skuespiller, I, 177.
— Sophie, Skuespillerinde, I, 177.
- Rennenkamp, Gustav, russisk Baron, III, 114—15.
- Augusta, Baronesse, f. Brun, III, 114—16.
- Reventlow, Christian Ditlev Frederik, II, 136. III, 109. IV, 161—62. 178. 204.
— Johan Ludvig, IV, 157—60. 165—66. 204. 228—29. 243.
— General, Greve, III, 174.
— Christian, Officer, I, 199. V, 30.
— Ditlev til Embkendorf, Patron for Universitetet i Kiel, I, 116—17.
- Righini, Komponist, III, 72.
- Rind, Hans, Skuespiller, III, 231. 246—47.
— Skuespillerinde, III, 231—32.
- Ritter, Musikdirigent, II, 63—64.
- Robertson, engelsk Præst, II, 247—48.
- Rochow, Pædagog, IV, 160.
- Rode, Komponist, III, 74—75.
- Romana, Marquis af, spansk Hærfører, II, 191. 196. 206. 216—17. 242. 246—50. 252. 256. 260. 267—68. 283. 285. 288. 290—94. 297. 299—300.
- Romberg, Komponist, III, 76.
- Romulo, spansk Brigader, II, 281.
- Rongsted, Skuespiller, III, 247—48.
— Skuespillerinde, III, 247—48.
- Rose, Mette Marie, Skuespillerinde, VI, 9. 11.
- Rosenstand-Goiske, Professor, IV, 71. 75—76.
- Rosing, Michael, Skuespiller, II, 4. 18.
— Johanne Katrine, Skuespillerinde, III, 222.
- Rotschild, Mayer Anselm, III, 10.
- Rousseau, V, 109—11.
- Rüdinger, Skuespiller, II, 6. 11. 85. III, 208.
- Rumford, Greve, Philantrop, IV, 201—02.
- Rutteisen, Oberst, V, 43—44.
- Rye, Olaf, General, VI, 39.
- Ryge, Skuespiller, III, 245—46.

S.

- Saaby, dansk Konsul i New York, VI, 130—31.

- Saint Germain, Alkymist, I, 140.
- Samsing, Præst, IV, 144.
- Samsøe, Digter, II, 19. III, 206—07. 222.
- Sander, Forfatter, III, 219—20.
- San Roman, spansk Officer, II, 280.
- Santa Cruz, Marquis, Spanier, II, 244—45.
- Sartz, Præst, IV, 143—44. 240—43. VI, 24.
- Saumarez, engelsk Admiral, II, 297.
- Saxtorph, Præst, III, 83. 104. 175. IV, 8. 14—15. 31. 67—68. 109—10. 165—66. 194. 220—22. 224—25. V, 190.
- Schack, Otto, til Schackenborg, I, 134. III, 136.
- Scharffenberg, Major, II, 218—20. III, 182.
- Scheel, Godsforvalter paa Lange-land, IV, 25—26. 41—44. 102—03. 215—16. 226. V, 35—36. 50—51. 87—88. 96. 205. 212. 216—17. 252—53. 256. VI, 138—40. — Jørgen, Statsminister, I, 276.
- Scheffer, Theaterchef, III, 20.
- Schelven, Præst, IV, 145.
- Schikaneder, Forfatter til Trylle-fløjtens Text, II, 48—51.
- Schiller, II, 14—15. 21—22. 24—29. 34—35. 54. 90—91. 304. III, 76. 251. V, 89. 110. 191. 195.
- Schimmelmann, Heinrich Carl, V, 138—39. — Heinrich Ernst, II, 304. V, 145. — Charlotte. f. Schubart, II, 304-06.
- Schipler, Kaptejn, II, 228.
- Schlegel, I. E., Digter, 121—22. — J. H., Kgl. Ordenshistoriograph, III, 46.
- Schlepppegrell, Forpagter, VI, 38—39. — General, VI, 39.
- Schlusser, General, III, 300—01.
- Schmidt, Herredsfuldmeztig, V, 60. 214—15. — Lærer i Skrøbelev, IV, 186. — Major, V, 48. — Marie Antoinette, f. Ahlefeldt, Generalens Søster, V, 48. — Overkrigskommissær, VI, 78—79. 92—94. — Josias, Postmester, III, 121—24.
- v. Schmidten, Borgmester i Rud-købing, III, 111. IV, 119. V, 77. 124.
- Schnaase, Kunsthistoriker, III, 281. 284.
- Schneider, Komponist, III, 73.
- Scholz, f. Tilly, Skuespillerinde, III, 202.
- Schreiber, Biskop, Komponist, III, 77.
- Schroeder, Christine, f. Hart, Skue-spillerinde, I, 169—70. — Theaterdirektør, I, 119. 121. 123. 127—28. 151. 157—94. II, 17—20. 22. 25. 27—28. 53. 61. 90. 93. 96. III, 21.
- Schumacher, Amtmand, III, 178—79. IV, 110—11. V, 47. 128. 130—32. 134—37. 155. 211. 217. 233. 241—44. 246—47. 254. 267.
- Schurmann, Præst, IV, 48—49. 64. 166. V, 193.
- Schwarz, Skuespiller, III, 242—46.
- Schwingel, Amtsforvalter i Laurvig, I, 258. VI, 9. 91—95. 160.
- Seehusen, Forvalter paa Tranekær Ladegaard, I, 215. II, 106. III,

132. 302—11. IV, 164—65. 189. V, 8. 13. 58. 148—49. 169—70. VI, 44. 136.

Seehusen, Ida Birgitte, f. Ahlefeldt, Generalens Søster, III, 304—11. V, 149.

Seher, Overlærer, III, 281.

— Elise, f. Kegel, III, 281. 288. 293—97.

Sehested, Kommandant i Rudkøbing, II, 276.

— til Nordskov, Major, I, 252.

Seyler, Skuespillerinde, II, 9—10. III, 208—09.

— Theatredirektør, I, 119—21. 123. 125—28. II, 9.

Sheridan, engelsk Forfatter, II, 33.

Sitzler, Johan, Major, V, 49.

— Christiane Dorothea, f. Ahlefeldt, Generalens Søster, V, 48—49.

Skibsted, Generalfiskal, III, 161—62.

Slangerup, Købmand, V, 214.

— Enke, V, 60. 214—15.

Solger, Eleonora, Overregeringsraadinde, III, 297—300.

— Filosof, III, 297.

Sophie Magdalene, Christian den Sjettes Dronning, IV, 80.

Sperling, Lieutenant, II, 284—85.

Spohr, Komponist, III, 75. 78.

Sporon, Amtmand over Svendborg Amt, VI, 169—70.

— Højesteretsadvokat, VI, 163.

Staffeldt, Amtmand, III, 147.

Stahl, Krigsraadinde, VI, 168.

Steensen, Carl Frederik til Egeløkke og Steensgaard, Oberst, V, 45. 209.

— Hildeborg, f. Kaas, V, 45.

Steensen-Leth, Anna Sophie, f. Steensen, III, 80.

— Carl Frederik, til Egeløkke, III, 79—80. V, 45.

— Carl, til Egeløkke, II, 82—84. 87.

— Constance, f. Fabritius-Tengnagel, II, 155. III, 79—85. 87. IV, 65. V, 45. 178. 190—91.

— Vincens, til Steensgaard, III, 81. 83—84. 87—88. V, 91.

— Louise Augusta, f. v. Schmidten, III, 111.

Steffens, Henrik, Naturforsker og Filosof, I, 112—13. III, 256.

— Officer, II, 173—74.

Steibelt, Klavervirtuos, III, 72.

Steiner, Theatredirektør, III, 216—21. IV, 111.

Steinmann, General, III, 182.

Stéphanie, tysk Forfatter, II, 21. 31.

Stockflet, Byfoged i Frederikshald, VI, 9—10.

Stockfleth, Kaptejn, II, 284, III, 182.

Stolberg, Fritz, Digter, I, 143.

Storm, Edward, Digter og Skolemand, IV, 202.

— Skytte, III, 198—99.

Stub, Christian, Lærer i Fuglsbølle, Ambrosius Stubs Søn, I, 10. IV, 152—54.

Suhr, Præst, IV, 53—56. 58—59. 104—05. 166.

Svane, Ole, Lægprædikant, IV, 117.

Sørensen, Berider, IV, 45. 190.

Søtoft, Forfatter, III, 220.

T.

Thaarup, Digter, VI, 67.

Theil, Landmaaler, IV, 235.

Thessen, Skuespiller, III, 240—41.
Thestrup, Landsdommer, historisk
Forfatter, III, 90.
v. Thienen, Ritmester, V, 41—42.
VI, 167.
Thor, Lærer, IV, 225.
Tilly, Skuespiller, I, 128. 132. II,
6. 10. 13—14. 25. 28. 46. 53.
60. 62—63. 85. III, 20. 35. 201
—05.
— Theaterdirektør og Skuespiller,
III, 203—04.
— Skuespillerinde, II, 10—11. III,
204—05,
Tode, Digter, II, 19. III, 233.
Toftgaard, Birkedommer i Svend-
borg, V, 206—08.
Toscani, Skuespiller, II, 12. 29.
— Skuespillerinde, II, 12. 29.
Trampe, Greve, Theaterdirektør, III,
54. 240—42. 245—46.
Tranefeld, svensk Oberst, I, 233—37.
Trendelenburg, Professor i Kiel, I,
112.
Treschow, Frederik Vilh., Højeste-
retsadvokat og Politiker, V, 27.
Treu, Præst, VI, 40—42.

U.

Ulldall, Højesteretsadvokat, I, 209.
260—62. III, 27—29. 150—53.
VI, 4.
Unger, Præst, IV, 25.
Unzer, Læge og dramatisk Forfat-
ter, I, 168. 172.

V.

v. Vedewitz, Digter, III, 292.
Villhjelm, Præst, III, 174. IV, 5.
11—12. 81. V, 197.

Villaume, Pædagog, IV, 159. 243.
Voigt, Præst, III, 100. IV, 7. 52.
65.
Voltaire, I, 110. 127. III, 252. IV,
19—20. 57. 76. 125. VI, 172.

W.

Wadsted, Birkedommer, III, 175.
267. IV, 118. 226—27. V, 65.
98. 120. 205. 221—25. 227. 257
—58.
Wagner, Musiker, III, 64.
Walch, Komponist, III, 77.
Warnstedt, Hans Wilhelm, Chef for
Det kongelige Theater, II, 1—2.
III, 177. 179—81. 241. 243.
— Frederik, Leder af Theatret i
Slesvig By, II, 1—2. 6—7. 9.
— Forstmand, III, 181—82.
Watson, Maskinbygger, II, 110. III,
125. V, 174—76.
Wattington, Købmand i Hamborg,
I, 26.
Wedell, Præst, IV, 181—82.
Wedell-Jarlsberg, Baron, Theater-
direktør, III, 221—27. IV, 80.
Wederkinch, Præst, IV, 136.
Weinholt, Carl, Smugler, III, 119
—21. V, 77.
Weissensee, Lærer for Generalens
Bedstefader, I, 4.
Weller, Musikpædagog, III, 77.
Wengel, Læge i Tranekær, II, 139.
176. V, 82—83.
Wessel, Generalauditor, V, 21—22.
— Catrine Elisabeth, V, 21—22.
— Johan Herman, V, 21.
Westengaard, Borgmester i Rudkø-
bing, II, 209—12. 222. V, 188.
202—04.

Wieland, Operasanger, II, 11.
Wildt, Skuespiller, III, 226.
Willemoes, Peter, II, 154—55. 157.
161—72.
Wilson, Thomas, dansk General-
konsul i London, V, 218.
Wind, Præst, IV, 12.
Winderslev, Byfoged i Kallundborg,
V, 214.
Winsløw, Overlæge ved Frederiks
Hospital, V, 84.
Winther, Komponist, III, 76.
With, Komponist, III, 76.
Wittenkamp, Bager, V, 176.
v. d. Wittering, Chr. Albr., III, 129.
Wolfsgel, Major, I, 248. 252. 256.
Wormslev, Lærer i Fuglsbølle, IV,
219—20.

Wulff, Chr., Søofficer, II, 169.
Wædscher, Materialforvalter paa
Tranekær, V, 208. 216. 250.

Z.

Zimdar, Skuespiller, II, 11.
— Skuespillerinde, II, 11.
Zinzendorf, Greve, Religionsstifter,
IV, 135—36.

Ø.

Ørsted, Anders Sandøe, III, 120—
21.
Østrup, Præst, III, 100—05. 175.
IV, 22—23. 49. 51. 54. 65—66.
69. 81. 166. 213. V, 190—91.